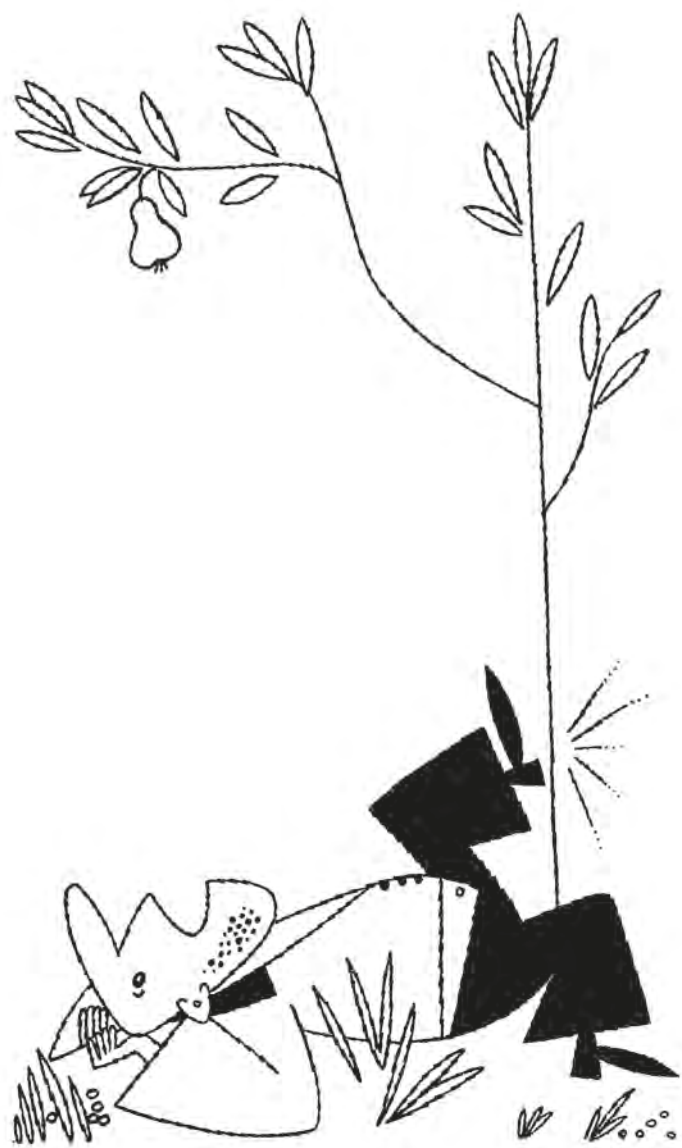

Dumitru TRIFAN

un filosof al caricaturii

Dumitru TRIFAN

un filosof al caricaturii

Coordonator: dr. Aurelia TRIFAN

Institutul Patrimoniului Cultural

Chişinău, 2022

Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului Programului de Stat (2020–2023) „Dimensiunea identitară a artelor din Republica Moldova ca factor activ al dezvoltării durabile a societății în contextul dialogului intercultural european”, cu cifrul: 20.80009.1606.12, aprobată și recomandată pentru publicare de către Consiliul Științific al Institutului Patrimoniului Cultural, proces-verbal nr. 4 din 5 iulie 2022.

Coordonator: dr. Aurelia TRIFAN

Redactor științific: dr. hab. Tudor STAVILĂ,

Autor concepție: Mihai POTĂRNICHE

Concepție grafică/prepress: Simion ZAMȘA

Lector: Dumitru ȚĂRA

Procesare imagini: Elena KARACHENTSEVA

Tipar: „Bons Offices”

© 2022: Aurelia TRIFAN

© 2022: Mihai POTĂRNICHE

© 2022: Simion ZAMȘA

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Dumitru Trifan un filosof al caricaturii / coordonator: Aurelia Trifan ; redactor științific: Tudor Stăvilă ; autor concepție: Mihai Potârniche ; concepție grafică: Simion Zamșa. – Chișinău : Institutul Patrimoniului Cultural, 2022 (Bons Offices). – 180 p. : des.

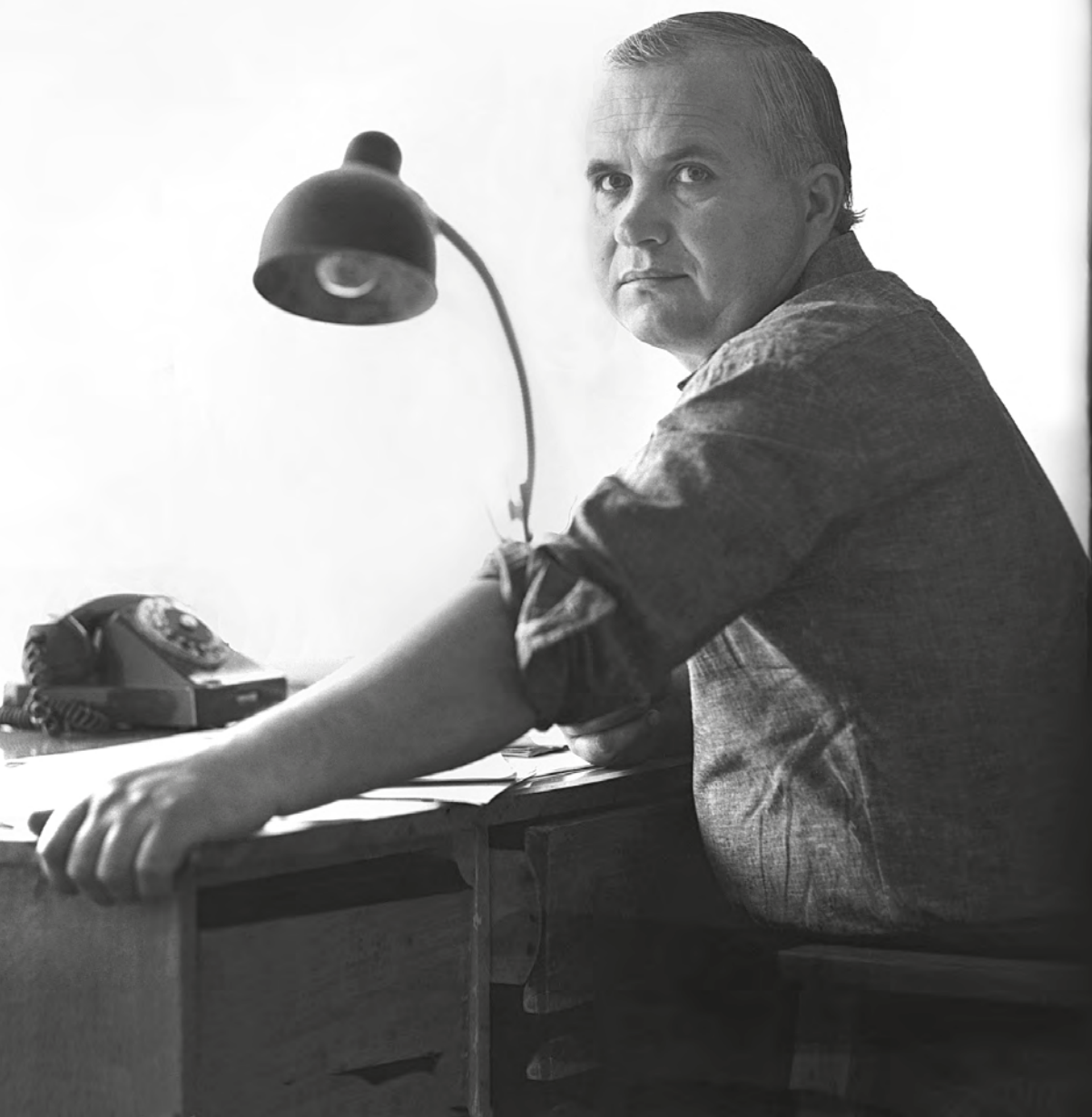
Bibliografia cărților ilustrate: p. 178-179 (36 tit.). – 50 ex.

741.5.071.1(478)(092)

D 93

ISBN 978-9975-166-71-3.

În memoria graficianului
Dumitru TRIFAN (1937-1997),
85 de ani de la naștere

În loc de prefată

Dumitru TRIFAN s-a născut la 28 iulie 1937 în com. Dubăsarii Vechi, jud. Lăpușna (actualmente raionul Criuleni), într-o familie de vrednici gospodari (Vladimir și Agafia Trifan). În septembrie 1944 este înscris în clasa I a școlii primare din sat, apoi studiază la școala medie. După absolvirea acesteia în 1954, susține examenele de admitere la Școala Republicană de Pictură din Chișinău „Ilia Repin” (din iunie 1991 se reorganizează în Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”). Profesorii calificați care activau aici (Ivan Hazov, Rodion Gabrikov, Rostislav Okușko ș.a.) au avut un rol decisiv în formarea lui ca plastician. Îi are colegi de promoție pe viitorii artiști plastici: Emil Childescu, Aleksandr Hmelnițki, Ion Daghi, Alexei Grabco ș.a. În anul trei, este chemat să-și satisfacă serviciul militar. După demobilizare, își continuă studiile, finalizându-le în 1962.

Primii câțiva ani (1963–1965) după absolvirea Școlii Republicane de Pictură lucrează ca ilustrator la Fabrica de Lactate din Chișinău. Între timp, apare în presă cu mai multe caricaturi, pe care le publică pe paginile revistei de satiră și umor „Chipăruș” (pentru prima dată: în martie 1961), ziarului „Cultura Moldovei” (din 1965), revistei, „Femeia Moldovei” (din 1967). Astfel, are loc formarea aceluia spirit critic și intransigent care-l va caracteriza pe Dumitru Trifan în toate aprecierile valorice ulterioare.

În 1966 este angajat la săptămânalul „Cultura” – una din cunoscutele publicații în istoria presei naționale –, implicându-se treptat în viața socială de pe poziția de formator de opinie. Relevarea celor mai importante idei era asigurată de prezentarea grafică a pictorului. Obiectivul său era de a comunica cu umor, ironie sau sarcasm un fapt sau eveniment de natură politică, economică, socială sau culturală. Transmiterea unui mesaj, ușor de înțeles, printr-o singură imagine ajunge să fie preocupare cotidiană și începutul practicării caricaturii

jurnalistice: evidențierea trăsăturilor și a comportamentelor caracterelor din viața publică, în cea mai mare parte negative, și ridiculizarea acestora.

Din 1970 devine membru al Uniunii Jurnaliștilor din RSSM. În 1977, odată cu fondarea unei noi publicații pe baza ziarului „Cultura” – „Literatura și Arta” –, Dumitru Trifan este numit redactor artistic al acesteia. 20 de ani de muncă la ziarul „Literatura și Arta”, (1977–1997) pot fi considerați cei mai prodigioși din viața plasticianului. Grafica satirică, prin intermediul căreia etalează cu sârguință și talent o gamă largă de subiecte, relevă diverse manifestări umane. Pictorul depune mult efort în căutarea unui procedeu corespunzător pentru a reda tensiunea dramatică a relațiilor dintre oameni, exprimarea sentimentelor și a atmosferei psihologice.

În contextul renașterii naționale el este recunoscut drept „*caricaturistul nr. 1 din Republica Moldova*”. Artistul plastic reflectă în grafica sa satirică apogeul stărilor de conflict al evenimentelor produse ca urmare a luptei pentru afirmarea identității naționale. Datorită desenelor biciuitoare găzduite de paginile săptămânalului „Literatura și Arta” artistul se face cunoscut publicului larg.

În 1980, la editura „Literatura artistică” apare prima sa carte de „desene cu haz”, intitulată „*99 desene umoristice*”, unde autorul abordează realitatea vieții cotidiene prin prisma umorului. Situațiile comice în care nimeresc multiple personaje dezvăluie comoara sapiențială dăruită omului. Altfel spus, caricatura asigură o formă simplă de acces spre înțelepciune. Din acest punct de vedere, Dumitru Trifan a fost un harnic explorator al filonului umoristic, scoțând la iveală diverse aspecte de natură ironică sau moralizatoare.

Desigur, grafica satirică are preponderență în opera sa. Autorul însă nu se limitează doar la caricatură, ilustrând poezii

și povestiri pentru copii, basme, legende și povești, proză documentară, schițe și povestiri umoristice, satire, epigrame, aforisme și ghicitori. Mulți dintre scriitorii care și-au făcut un nume în literatura națională, dar și cei începători, pentru a duce la bun sfârșit proiectele literare, i se adresează pentru colaborare. Ca urmare, rezultatele nu întârzie să apară în paginile unui șir de publicații: Victor Teleucă (1971), Aurel Ciocanu (1974), Alexandru Gromov (1974, 1975, 1976, 1977, 1979, 1980), Petru Cărare (1975), Serafim Belicov (1976), Alexei Marinat (1978, 1980, 1989), Anatol Gujel (1979, 1987), Ion Vieru (1979), Leonida Lari (1980), Anatol Ciocanu (1983), Efim Tarlapan (1991, 1994, 1995, 1997), Gheorghe Cutasevici (1997) etc.

Succesul numeroaselor prezentări grafice de carte ascunde multă statornicie în muncă, în convingeri, în atitudini. Considerat de toți cei din jur un om de o mare perseverență, Dumitru Trifan continuă, indiferent de obstacole, să rămână neclintit în îndeplinirea sarcinilor dificile. Până în ultima zi ...

La 18 noiembrie 1997, Dumitru Trifan se stinge subit din viață. Pentru realizările în domeniul artelor vizuale i se conferă post-mortem titlul de Membru de Onoare al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (prin Hotărârea Consiliului de Conducere a UAP, P.V. nr. 14 din 29 decembrie 1997), iar în 2006 este declarat „Omul Anului” printre personalitățile marcante ale raionului Criuleni.

A plecat lăsându-ne ca moștenire ceea ce a avut mai drag și mai de preț – desenele umoristice. Harul de observator al graficianului a dat substanță fiecărui episod ilustrat, reliefând particularitățile distincte și interferențele cu lumea înconjurătoare. Albumul de față prezintă nu numai lucrări cunoscute, ci și o parte din imaginile pregătite de artistul plastic pentru a doua sa carte de desene umoristice cuprinse în „*101 de caricaturi*” care vor vedea lumina tiparului pentru prima dată.

dr. **Aurelia TRIFAN**

Dumitru TRIFAN:

Nu datorez nimănui nici o idee de caricatură

... (din Notițele subiective ale vrăbioiului Cip)

Abia când vine canicula, vine și câte o pauză în creație, ca la orice scriitor adevărat. (Numai scribii nu știu de pauze și crize; ei toarnă producție literară cu lopata, fără să-i oprească temperatura aerului de afară). Singurul gen în care mai poți excela cât de cât e interviul. Scoți din depozitele memoriei un nume, îi formulezi, la telefon ori în scris, câteva întrebări cu nodulele „și las” să-și frământă el creierii cum să se descurce. Îmi smulg din coadă o pană care se clatină, sâ-mi înlocuiescă pixul, și-mi deschid blocnotesul.

V.P.:–Victor PROHIN: – Maestre Dumitru Trifan! În curând...

D.T.:–Dumitru TRIFAN:–... Mai am până la maestru, onorate Cip! Adresează-te cu acest epitet lui Glebus Sainciuc, lui Mihai Grecu... Sunt pictori cu școală mai veche.

V.P.:– S-ar putea să par naiv, dar n-am idee cum să vă zic.

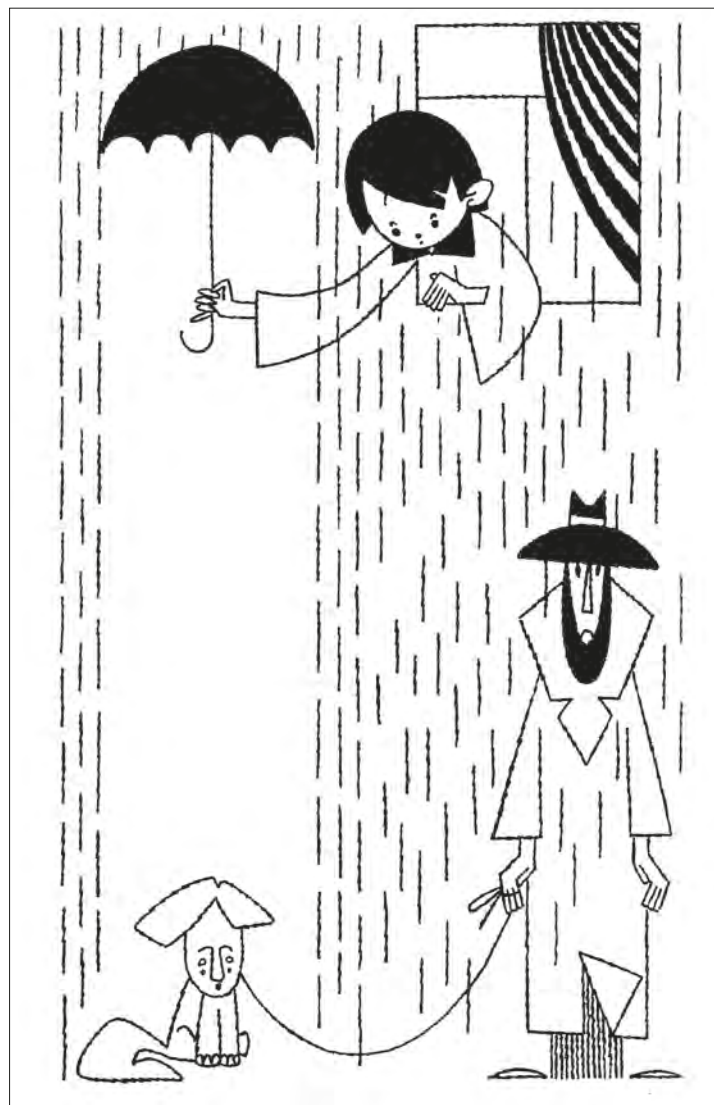
D.T.:– Dumitru, cum îmi spun cunoscuții, rudele, consătenii din Dubăsarii Vechi.

V.P.:– Stimate Dumitru, curând se vor împlini opt ani de la apariția primului și, deocamdată, ultimului dumneavoastră album, intitulat semnificativ *99 de desene umoristice*...

D.T.:– Ar fi o exagerare să-l calificăm drept album. E o cărtică de format mic, nepretențioasă.

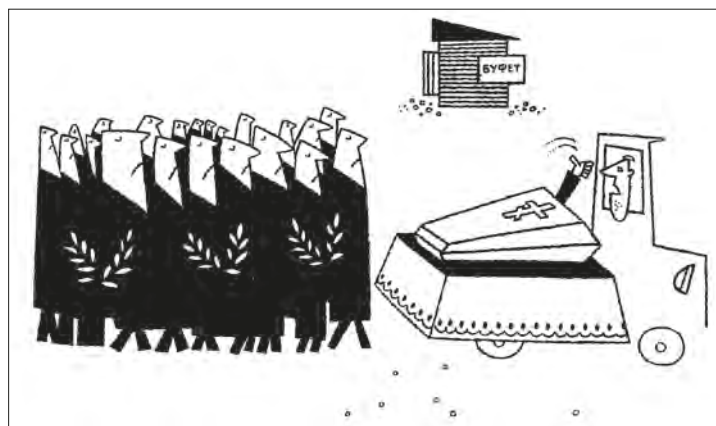
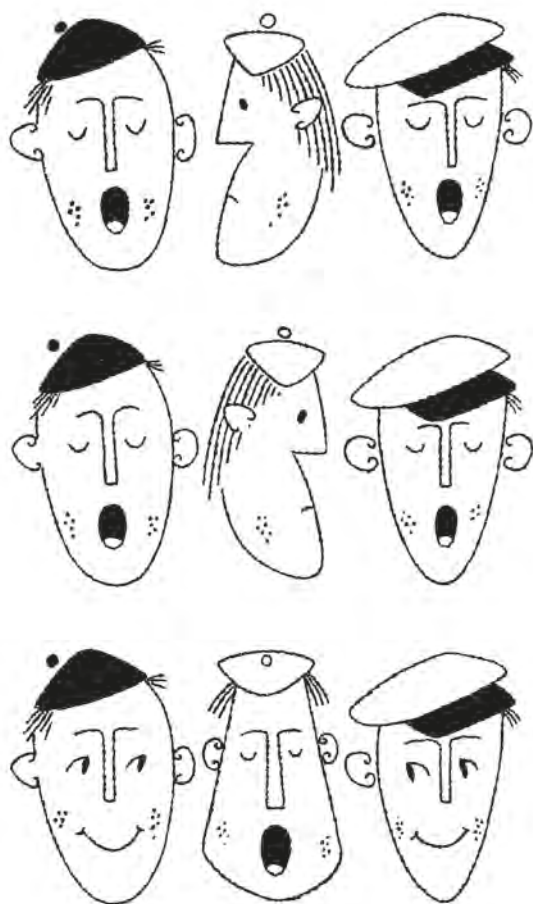
V.P.:–Ca vrăbioi, sunt intrigat: ce gânduri vă frământa în prezent, când ne-am trezit în restructurare?

D.T.:– Dă-mi voie să mă felicit cu ocazia apropiatului jubileu de la apariția cărțicei cu desene și să-mi urez noi salturi pe scara valorilor satirico-umoristice! Cât despre gânduri, vreau să mă laud că mă încercă gânduri bune, le-aș zice chiar mândre, gânduri ce nu mă fac să trag cu obrazul. Nu mi-am

croit cu coatele drum spre prezidii, n-am smuls cu forța nici un premiu, nici o decorație, pe care m-aș simți dator s-o restitu; n-am participat la nici o Decadă cu banchete (de creație), n-am cărat superiorilor borcane cu miere, să le îndulcesc atitudinea față de satiră în genere și față de desenele mele în particular. Nu-i datorez nimănui nici o idee de caricatură. Nu mă duceam, ca alții, la „Chipăruș”, să iau teme pentru caricaturi. Tot ce am desenat a pornit de aici, din capul meu cam pleșuv, cu armata făcută.

V.P.:—Odată ce ai rostit cuvântul „armată”, vreau să vă măgulesc: dintre toți caricaturiștii noștri, sunteți unicul care a schițat pe hârtie unele momente nostime din mediul cazon

al ostașilor.

D.T.:— După trei ani de studii la Școala Republicană de Pictură „I. E. Repin”, am fost chemat la militărie. Pictorul rămâne pictor și în armată. Trebuie să scrie cineva, pe gratis, câte o lozincă mobilizatoare, câte un articol din regulamentele militare, să deseneze ostași și sergenți în uniformă de vară și în uniformă de iarnă, să facă portrete de mareșali...

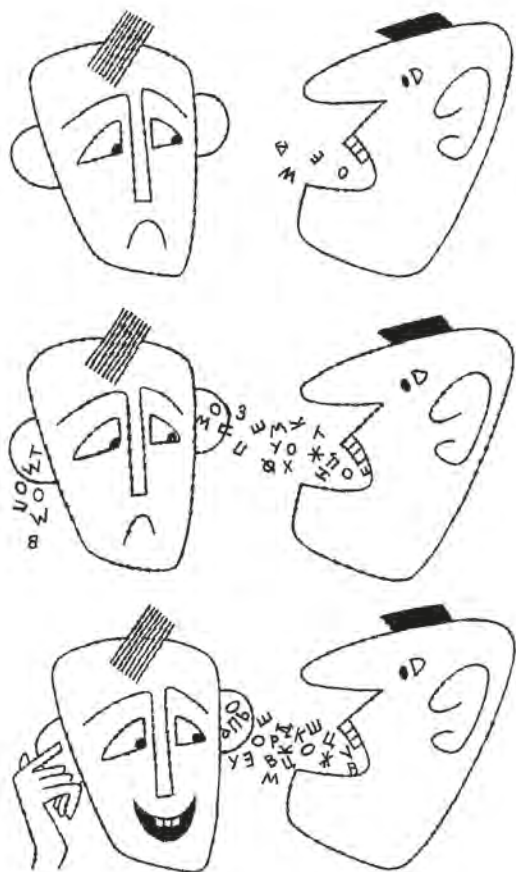
V.P.: — Și la secțiunea umor?...

D.T.:— Armata oferă o sumedenie de teme pentru caricaturiști. E destul să ai ochi și un pic de fantezie. Romanul *Peripeziile bravului soldat Svejk* oare nu e despre tâmpeniile din armată? În trei ani, am vizionat de cel puțin douăzeci de ori comedia cinematografică *Ostașul Ivan Brovkin*. Într-o revistă de la Chișinău, am publicat un comics. Cadrul unu: pe o stradă din oraș merge o echipă de militari, avându-l pe comandantul lor în frunte. Cadrul doi: o domnișoară, cu poșetă și fustiță mini, traversează strada în fața lor. Cadrul trei: comandantul își urmează docil calea, iar echipa lui de bravi ostași, în corpore, a cotit-o în urma domnișoarei. Pentru cadrul unu și doi am avut nevoie de ochi, pentru cadrul trei – și de ceva imaginație... Majoritatea pictorilor, nu numai de la noi, ci și din alte părți, evită, în lucrările lor, ceea ce se referă la armată. Când e vorba de o caricatură cu militari, cenzura își ascute vigilența: nu cumva, doamne ferește, să fie discreditată armata care a eliberat o ju-

mătate de Europă...

V.P.:—Să revenim la cartea care v-a apărut. Răsfoind-o, am întâlnit, în cuprinsul ei, câini, boi, papagali, vulpi, urși. Dar n-am dat de nici un cal – animal atât de specific arealului nostru. Nu găsiți că e o lacună?

D.T.:— Onorabile Cip, fiind, ca și tine, venit de lângă plug, de lângă cârlani, nu m-a lăsat niciodată inima să desenez un cal urât, desfigurat. Odată ce animalul-protagonist nu e slujit, directorii rubricilor de umor, de care depindea acceptarea ori respingerea caricaturii, nu găseau nimic „de râs” în desenele ce le prezentam. De aceea, am ținut la adăpost calul, mai

ferit de văzul lumii, să-l scot la arat și boronit în timpuri mai favorabile genului. Dădeam drumul, în pajiștea caricaturii, la câini, măgari, vulpi, pisici – faună caracteristică perioadelor de somnolență și degradare. Pe când un cal de tracțiune, oricâte clenciuri îi vei căuta, tot cal robaci rămâne.

V.P.:—De stâlpul de lângă titlul paginii – „Beciul Vechi” – ați legat totuși un cal bălan cu aripi – un Pegas. Sunteți unul dintre colaboratorii mai vechi ai publicației. Vă adresez o întrebare relativ la titlul paginii de satiră și umor: la „Cultura Moldovei”, considerată mamă-mare a săptămânalului „Literatura și Artă”, rubrica respectivă se numea „Paranteza”, la „Cultura” avea un alt titlu – „Punctul”. Era de așteptat ca tradiția titlurilor legate de semnele de punctuație să fie respectată, adică, pagina de satiră și umor la „Literatura și Artă” să se numească „Virgula”...

D.T.:— Să ne amintim că, tot la „Literatura și Artă” compar-timentul în cauză a purtat și alte denumiri – „Cuiul lui Pepe-lea”, „Torba cu zâmbete”..., în funcție de gustul aceluia care îl îngrijea. Actualul titlu al paginii – „Beciul Vechi” – a fost propus de un dac veritabil – Ion Podoleanu, când era redactor-șef adjunct la Victor Teleucă.

V.P.:—De ce îl calificați dac?

D.T.:— Originar din Ulmu, fostul județ Lăpușna, Podoleanu se declara dac, deoarece, după cum argumenta dânsul, nu există nici o confirmare în scris că romanii lui Traian ar fi ajuns prin locurile unde e satul lui.

V.P.:—Ca cititor de rubrici umoristice, v-am remarcat, la mijlocul anilor '60, când ați trecut cu serviciul de la Fabrica de Lactate din Chișinău la redacția „Cultura”. Parcă văd înaintea ochilor acele istorioare în imagini, ca niște episoade dintr-un serial cu desene animate, pe care le-am intitulat, în sinea mea, „Cu sapa”. Mi-au plăcut laconismul și fișcul lor, izolarea absolută a protagonistului de restul lumii: pentru dânsul existau, în tot Universul, numai sapa și o părticică din câmpul care trebuia prășit. Ce diferență sesizați între această tradițională unealtă agricolă, meșterită, pe parcursul secolelor, de romi, și cea fabricată astăzi la unele uzine, după ce omul a călcat pe Lună?

D.T.:— Port tot respectul sapei, acestui *Parker* țărănesc. Dacă depindea de mine, aveam să-i găsesc loc și în stema republicii, între struguri și știuleți de porumb, mai cu seamă acum, când atâtea talente artistice s-au aventurat să se facă

proprietari de pământ, luându-și câte un lot de 0,06 hectare. Personal, cred că e o unealtă care nu se învechește cu trecerea secolelor, ca și ciocanul. Se schimbă numai pancartele de la marginile dinspre șosea ale câmpului. În perspectivă, s-ar putea să mânuim o săpăligă electronico-cibernetică, dar tare mi-e teamă că, după atâtea experimente în agricultură, nu vom mai avea ce prăși.

V.P.:—Și bărbatul, în optica dumneavoastră, de obicei leneș, greoi, afumat, birocrat, fustangiu, a cunoscut careva evoluții?

D.T.:— Desigur. Decenii la rând, omul nostru, dacă deținea o funcție de conducere cât de mică, era destul să aplaude tot ce i se indica de sus ca s-o ducă, până la capătul zilelor, din bine în mai bine. Acum nulițățile cu studii făcute numai în republica noastră stau ca pe cărbuni: sunt criticați, trimiși la reciclare, recalificați, transferați la un alt serviciu etc. Acei care mai fac o facultate, la câte o școală superioară de partid, în

orașe mai mari decât Chișinăul, privesc spre ziua de mâine cu optimism: au siguranța că vor ateriza în aeroportul capitalei fiind întâmpinați cu pâine, cu sare și cu un scaun de șef, model giruetă (în grai popular – *fliugher*). În orele mai libere, cât stau la taifas cu bunii mei colegi de redacție – Sergiu Nucă, Pavel Nică, Alexandru Donos, care îmi zic „nea Trifică”, umplu cu desene o foaie cât o față de masă – schițez profiluri de tineri și tinere, câte o florică și un spic aplecat. Când am de ilustrat materialele aprobate de redactorul-șef, tai cu foarfecele câte o bucățiță din acea foaie și o ajustez la proza ori la versurile care urmează a fi trimise la cules. În orice bucată a unui prozator figurează El – tânăr și cu sentimente curate, Ea – o fată cu cercei și ochi frumoși. În planul doi trebuie să apară o mătușă ori un moșneag. Pentru orice grupaj de versuri se potrivește un desen în care să se vadă Luceafărul, un pescăruș și niște raze de Soare ori de Lună. După apariția numărului, unii autori tineri mă laudă că am pătruns în „temă” – am găsit expresia grafică adecvată metaforei lor artistice, întocmai cum își imaginau ei.

V.P.:– Ce întrebare să va adresez la sfârșit?

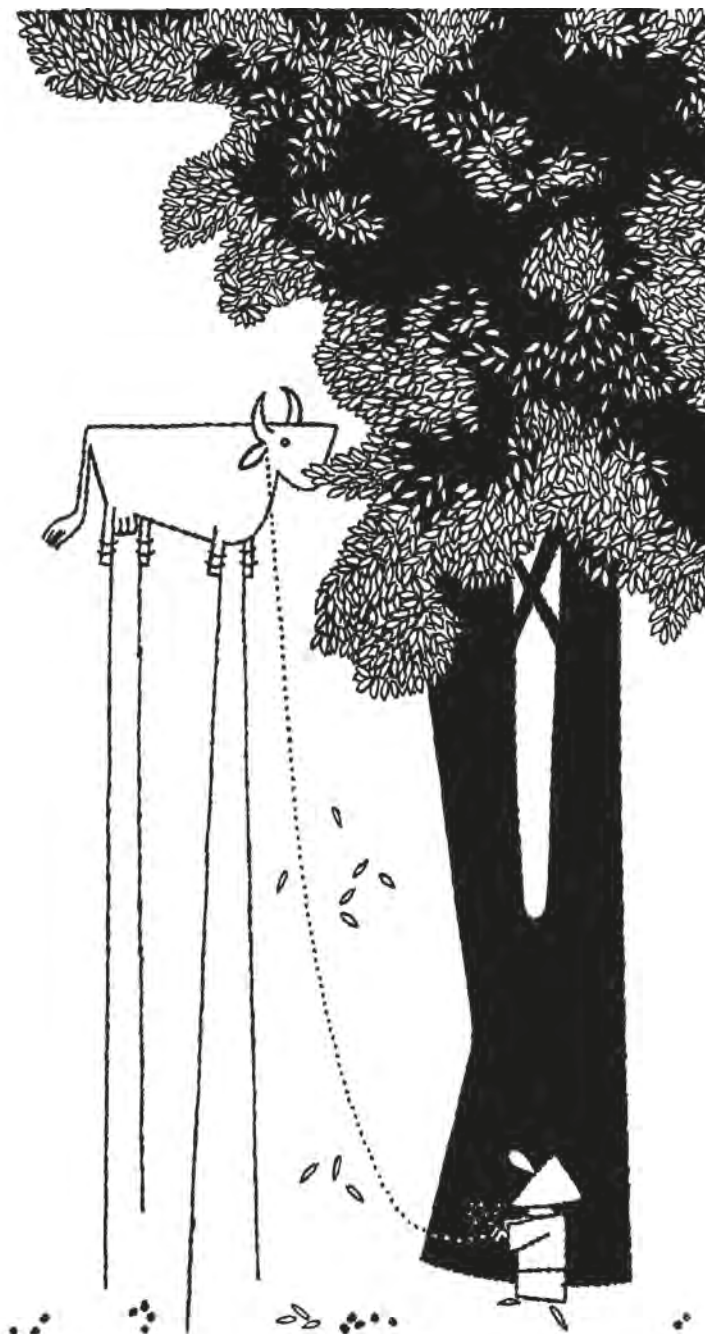
D.T.:– Când voi fericii lumea cu albumul următor – *101 de caricaturi*?

V.P.:–Chiar așa: când?

D.T.:– Intreabă-mă cu portavoce, să te audă, la etajele lor, și editorii. Aceștia s-au avântat de pe acum să întocmească planuri editoriale de perspectivă, pentru începutul mileniului următor. Dacă nu-mi zâmbesc ei, care au tipografia și hârtia la îndemână, cum să râd eu, un simplu ilustrator care nu-i măcar nici membru al Uniunii Artiștilor Plastici?

–Vă mulțumesc. Sper că veți lua Premiul mare pentru portretul care, sunt sigur, o să mi-l faceți odată.

Interviu de **Victor PROHIN**, 1988
(retipărit în revista *Moldova*, iulie-septembrie 2012, rubrica *Bărbații de altădată*, p. 28-31)

Mai-Mult-Ca-Omul

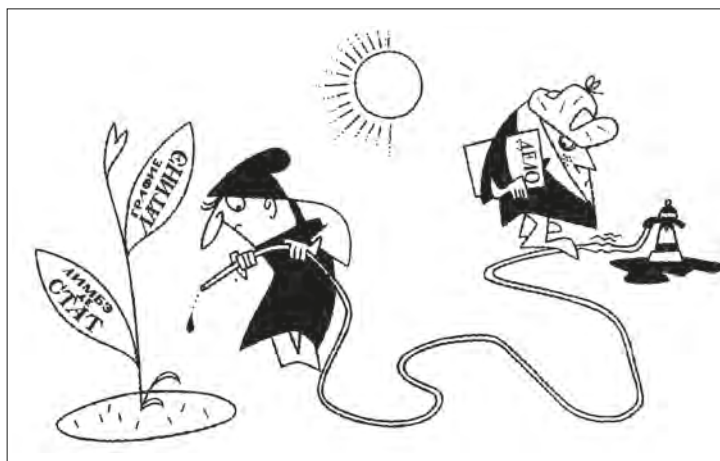
(și istoria unei caricaturi)

Scriem azi cu alfabet latin.

Ni se pare un lucru firesc. Puțini însă își mai aduc aminte că „crinii noștri latinești” au fost obținuți cu mult sânge, cu jertfa unei generații întregi. Inclusiv cu cea a pictorului Dumitru Trifan care, la un moment dat, se pomenise în centrul atenției Procuraturii Republicane, datorită unei banale caricaturi.

Când se va scrie istoria acelor vrernuri de frământ, de curaj și de speranțe, se va aminti numaidecât și de numele celui care a fost și rămâne pentru noi Dumitru Trifan, omul de omenie și de o mare frumusețe sufletească care, în acele zile fierbinți, când se decideau destinele Neamului, s-a pomenit – cu cuminenția, cu cumsecădenia și toleranța dumnealui proverbială – un luptător.

La 1 decembrie 1988 Procurorul General al RSS Moldovenești N. C. Demidenko dă în judecată săptămânalul „Literatura și Arta” și pe „cetățeanul” Dumitru Trifan, drept motiv servindu-i o caricatură din nr. 49 al publicației, care ar ofensa „alfabetul chirilic ca valoare spirituală inestimabilă de importanță mondială, jignind milioanele de oameni atât din țara noastră (URSS

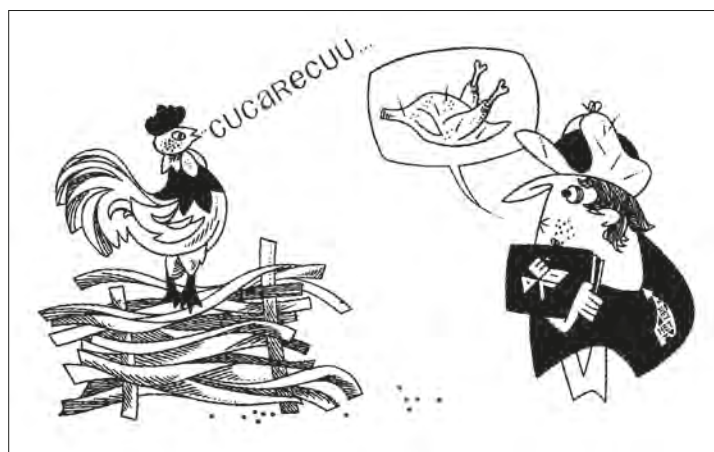

– n.n.), cât și din afara ei, care folosesc de veacuri în scrisul lor alfabetul chirilic”.

Conform art. 24 al Legii URSS „Cu privire la procuratura URSS”, domnia sa cere „pedepsirea neîntârziată a celor vinovați de apariția acestei publicații obraznice”.

Protestul procurorului apăruse în ziarele de partid „Sovetskaya Moldavia” (din 10 decembrie 1988) și „Moldova socialistă” (de la 11 decembrie 1988) sub forma unei scrisori adresate „redacției ziarului „Literatura și Arta” și cetățeanului (ca și cum ar fi fost inculpat – n.n.) D. V. Trifan, în care eram atenționați că prin acest gest procurorul republicii e nevoit să apere „onoarea și demnitatea persoanelor și organizațiilor (de pe glob – n.n.) care folosesc alfabetul chirilic”.

Protestul a fost publicat în presa oficială la 10 zile de la apariția caricaturii, în ziua deschiderii Conferinței XXV orășenești de partid, care avea ca subiect discuția tezelor anti-limbă și anti-alfabet lansate de c.c. al p.c.M., de la tribuna căreia

desenul a fost comentat desfășurat de către procurorul general al republicii, apoi săptămânalul „L.A.” a devenit subiect de „analiză” pentru mai mulți vorbitori. Fiind invitat, ca secretar al Uniunii Scriitorilor, la această ședință partinică, am fost nevoit să argumentez și să explic desenul, dar sala, în majoritatea ei

rusofonă, nu mi-a dat voie să vorbesc. Locuitorii Chișinăului – cum lucrările Conferinței erau difuzate în direct pentru chișinăuieni – își mai amintesc probabil cum o parte din sală aplauda, iar cealaltă, în frunte cu Biroul c.c. al p.c.M., prezent în corpore ca să condamne autorul

D. Trifan, Uniunea Scriitorilor și „Literatura și Arta”, bătea din picioare, în semn de dezacord cu argumentele mele privind necesitatea trecerii la alfabetul latin, legiferarea limbii populației băștinașe ca limbă de stat și caracterul inofensiv al desenului lui D. Trifan.

În cuvântarea de totalizare a Conferinței Simion Grosu, prim-secretar al c.c. al p.c.M., menționa că „Literatura și Arta”, deși și-a schimbat stilul de lucru, continuă să publice materiale cu greșeli politice grosolane”.

La lucrările acestea fusese prezent și E. Feklistov, lucrător de răspundere la c.c. al p.c.u.s., care sosise de la Moscova să

vadă în original caricatura pictorului nostru.

După apariția în presă a protestului procurorului general, cum era „moda” pe atunci, acesta a fost publicat imediat în toate ziarele raionale, discutat în colectivele „de oameni ai muncii”, ale căror procese-verbale erau expediate pe adresa c.c. al p.c.M., Procuraturii Republicane, redacției săptămânalului „L.A.”

Protestul procurorului era calificat de către colectivul redacției ca o insinuaie la adresa talentatului pictor și a cetățeanului onest, a lucrătorului redacției D. Trifan, ca o lezare a onoarei și demnității nu doar a lui, ci și a întregii echipe redacționale, a tuturor autorilor noștri. Mai rugam ca protestul

procurorului Demidenko să fie recuzat, iar acesta să fie obligat a-și cere scuzele de rigoare săptămânalului „Literatura și Arta”.

În aceeași zi, procurorul N. Demidenko primește o scrisoare semnată de A. Marinat, V. Prohin, G. Sainciuc, M. Grati, care-i explică procurorului că domnia sa n-are simțul umorului și habar nu are pe ce lume trăiește („L.A.” din 22 decembrie 1988).

Începe un adevărat război al corespondenței dintre redacție și cititori, pe de o parte, și Procuratura RSSM, cea a URSS și „cititorii rusofoni revoltați”, pe de altă parte, într-o apărarea pictorului D. Trifan, cel care ofensase un sfert de glob „ce folosește alfabetul chirilic”, dar și a redacției.

Procuratura URSS ne va expedia răspunsul ei abia la 23 februarie 1989:

„tov. Dabija N. T.

Cererea dumneavoastră a fost examinată.

S-a stabilit că procurorul RSS Moldovenești a avut motive pentru a reacționa la apariția desenului satiric al lui D. Trifan în publicația „Literatura și Arta” de la 01.12.88. Desenul respectiv are un caracter duplicitar, evidențiind tendința de a contrapune un alfabet, care poartă un caracter superior-exclusivist, în timp ce celălalt alfabet s-ar deosebi prin caracteristici lipsite de

orice calități, ceea ce vine în contradicție cu stipulările art. 36 al Constituției URSS și art. 34 al Constituției RSS Moldovenești.

Șef Interimar al Direcției de supraveghere generală
I. Gh. Valcov”

Atât procuratura de la Moscova, cât și cea de la Chișinău cer pedepsirea lui D. Trifan și a redacției.

Intervin scriitorii V. Beșleagă și A. Strâmbeanu, care atenționează că procurorul republicii nu ne cunoaște limba, dar nici istoria, cuvintele lor de apărare însă par niște „glasuri în pustiu”.

În acea perioadă pictorul Dumitru Trifan nu numai că a rezistat, ci chiar incidentul cu posibila sa (și a noastră) condamnare l-a inspirat: timp de mai mulți ani personajul cu mapa subsuoară, mapă pe care scria „DELO” („DOSAR”), ce-l avea drept prototip pe N. Demidenko, procurorul general al RSSM, va deveni eroul principal al caricaturilor sale.

Și datorită acestora săptămânalul era căutat și îndrăgit.

Șantajul procurorului Demidenko a continuat până la 31 august 1989, când, la Sesiunea a 13-a a Sovietului Suprem al RSSM, domnia sa se resemnase și aproape că susținuse trecerea la alfabetul latin.

N-a mai apucat însă să-și facă semnătura cu noul alfabet, fiindcă peste câteva zile a fost transferat la Donețk, oraș în care alfabetul chirilic rămasesese neatins.

Iar Limba Română și Alfabetul Latin, acum, când domnia sa nu mai este, îi sunt și rămâne-vor, pentru Dumitru Trifan, pictorului căruia i s-a putut spune, fără a exagera, Mai-Mult-Ca-Omul, cel mai nepieritor și meritat monument.

Îți mulțumim, bădie!

Nicolae DABIJA

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 27 noiembrie 1997, nr. 48 (2728), p. 1)

Litere conservate

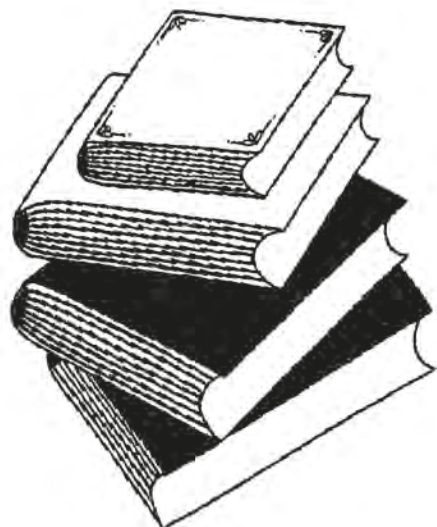
(referință la cartea „Temerea de obișnuință” de Mihail Ion Ciubotaru, ghilotinată de cenzura sovietică)

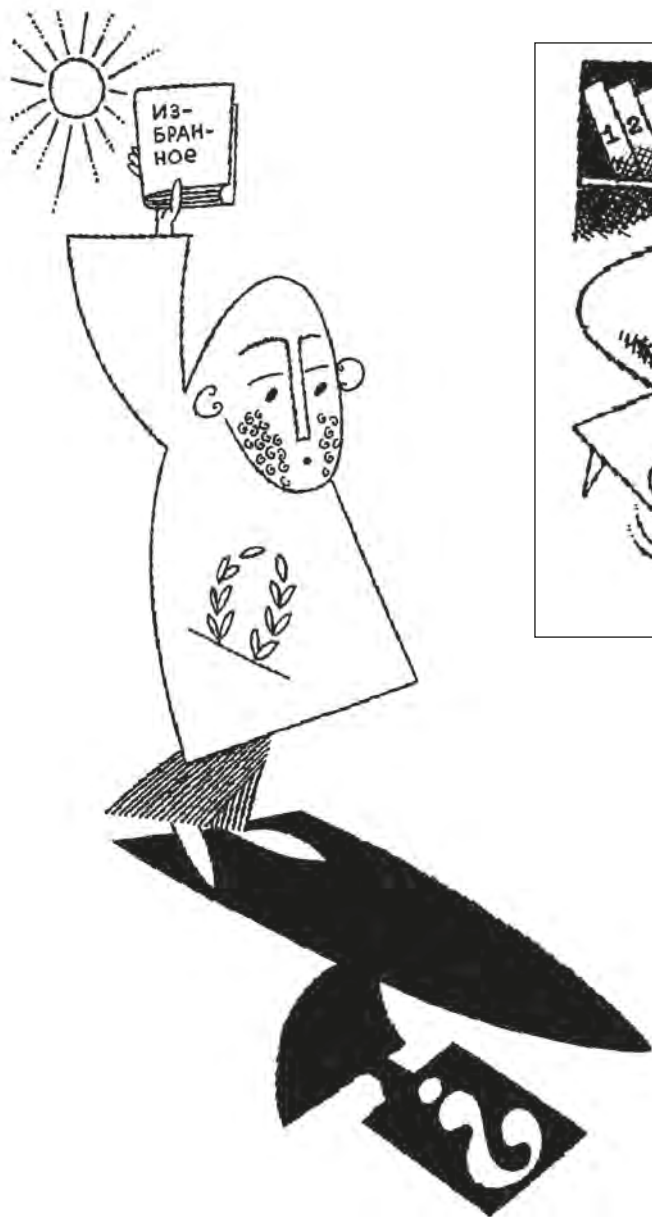
În numărul ce marca 40 de ani ai săptămânalului *Literatura și Arta* (din 6 octombrie 1994), la rubrica *Reconstituiri* este comentată caricatura lui Dumitru Trifan, publicată pentru prima dată la 24 noiembrie 1977, prin care pictorul a avut atunci curajul și ingeniozitatea să condamne actul de cenzură al autorităților care, în zilele acelea, arestase și nimicise culegerea de versuri *Temerea de obișnuință* semnată de Mihail Ion Ciubotaru: desenul îl reprezintă pe un tip care închide ermetic, spre conservare, într-un borcan câteva litere care, fiind aranjate în ordinea cuvenită, formează titlul (în grafia rusă de atunci) al cărții date la cuțit.

Fiindcă a venit vorba despre Dumitru Trifan, țin să subliniez încă o dată că dânsul poate fi considerat un adevărat disident în rândul caricaturiștilor din perioada sovietică. Parcurgând paginile săptămânalului *Literatura și Arta* din acei ani, oricine se poate convinge că prin grafica sa, apărută în fiecare număr al gazetei, pictorul biciuia fără cruțare metehnele din societate...

După **Alexandru Donos. O viață în zbucium: Biobibliografie (și nu numai...)**. Chișinău: Editura Magna Princeps, 2010. p. 82-83

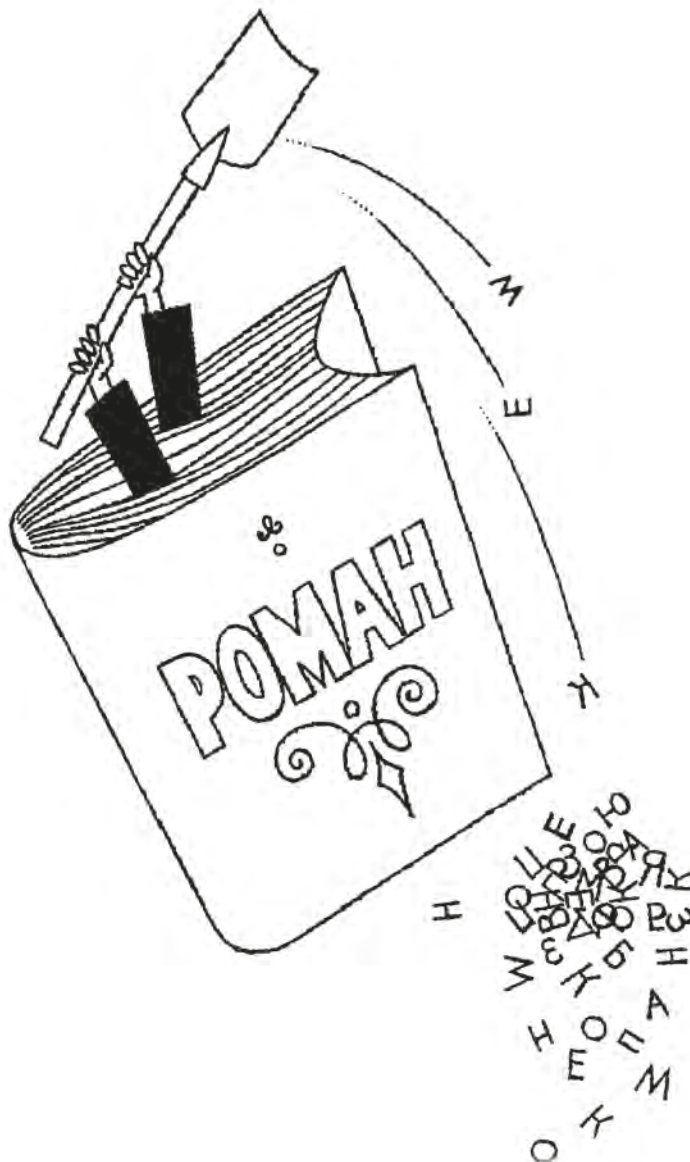
Prins în hora luminii

Am avut norocul să-l văd pe Dumitru Trifan prins în această horă. Și nu e vorba numaidecât de cartea mea „Hora luminii”, pe care el a ilustrat-o, și prin faptul nimicirii căreia s-a încercat stingerea luminii și din sufletul său. Întreaga esență a acestui om de creație a fost un licăr al luminii. Avea un surâs cald, blajin, dar și pururi ironic. A biciuit prin sarcasmul operei sale satirice în modul cel mai necruțător metehnele omului și ale timpului, dar nu a ridicat în viață mâna să lovească sau vocea să insulte, să umilească. Bunăvoință a fost, credință în frumos, lumină a fost viața lui.

În ultimii ani forța de muncă, vocația, ingeniozitatea sa s-au afirmat în mod deosebit. Numai în anul curent (1997– n.n.) și numai la Editura „Labirint” au văzut lumina tiparului cinci cărți ilustrate de mâna lui harnică. Dar ce ilustrații sunt acestea! Încercați să le deslușiți din copertele pe care le redăm pe această pagină a săptămânalului sau să procurați cărțile respective, dacă mai sunt prin librării. E vorba în primul rând de culegerea de basme, legende, povești „Câinele Guasa” a scriitorului bucureștean Ion Arion, de cărțile satirice „Mărul lui Adam” de Efim Tarlapan și „Uite-așa se trece vama” de Jorj Distant, dar și de primul număr al revistei „Arta educației”, precum și de cartea Valentinei Stoica „Vladimir Zaiuc în reverberațiile scenei”, ultima atinsă de lumina sufletului său. Acum, când Dumitru Trifan nu mai este printre noi, avem datoria de conștiință să ne concentrăm eforturile asupra valorificării operei sale, de lumina căreia au nevoie atât generațiile de azi, cât, mai cu seamă, cele viitoare ale acestui popor nedreptățit, pe care Dumitru l-a iubit mai mult, poate, ca mulți dintre noi.

Gheorghe CUTASEVICI

(săptămânalul *Literatura și Artă*, 27 noiembrie 1997, nr. 48 (2728), p. 2)

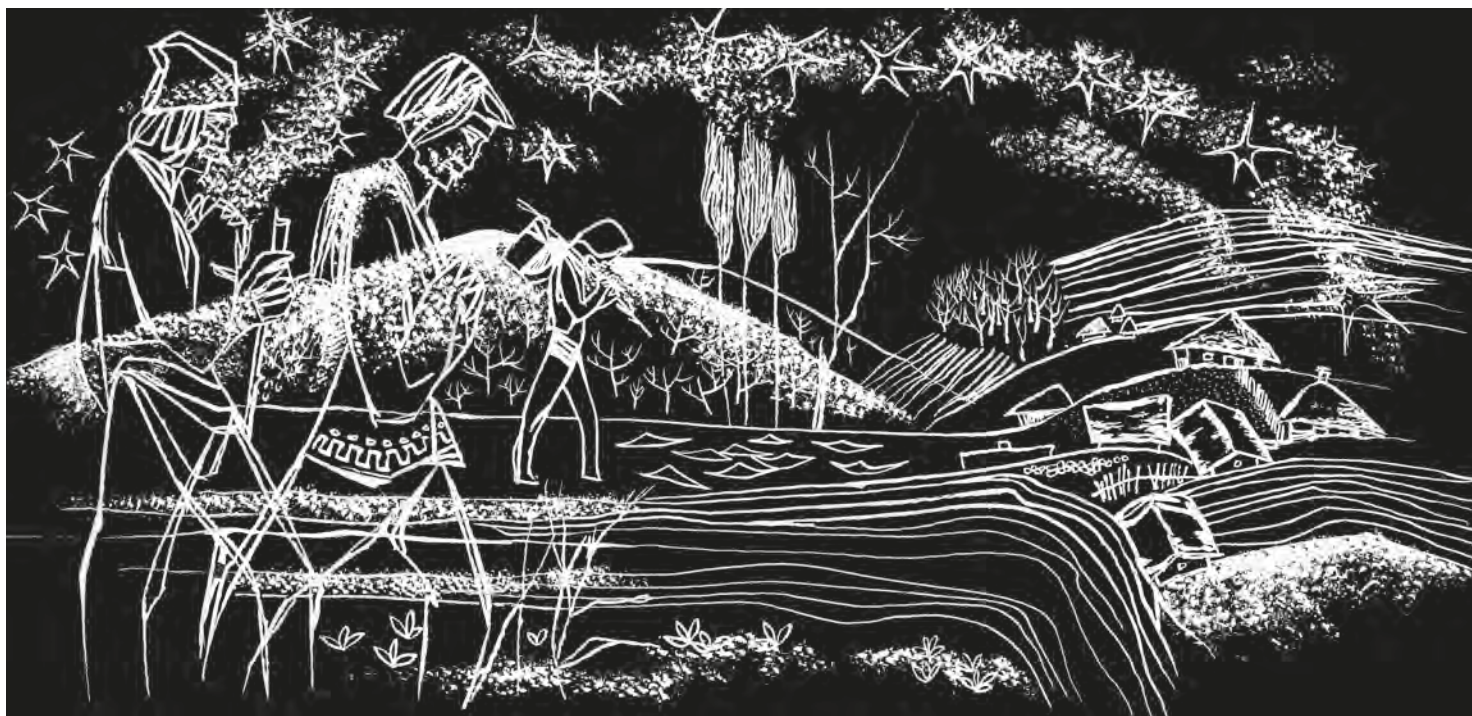

Trifică a fost poet...

Un poet trist, bineînțeles, pentru că nimeni nu simte mai acut, mai dureros drama și absurdul existenței pe pământ a omului decât un umorist, un artist al penelului, un caricaturist prin excelență, care a avut înăscută tentația ridiculizării, a parodierii a tot și a toate, cum a avut-o regretatul Dumitru Trifan.

Dar, ca toți umoriștii, el a fost și un sentimental. Așa se face că, timp de 30 de ani, a fost „cămătarul”, adică salvatorul colegilor săi de serviciu de la săptămânalul „Cultura”, apoi de la „Literatura și Arta”. Timpurile au fost pentru noi mereu grele, iar scriitorii și ziariștii, se știe, sunt cam întotdeauna „în mână soartei”. Și când dădeam de fundul buzunarului, ne adresam cu toții lui „nea Mitică” sau „nea Trifică”.

Nu zicea niciodată nu, ne împrumuta cu bani pe toți, până la chenzină, apoi până la salariu, și uneori, dacă „circum-

stanțele” o cereau, ne dădea chiar și sume „fabuloase”, bineînțeles, pentru posibilitățile și buzunarul nostru, prin care mereu bate vântul. În același timp... îi plăcea, iar până a pune mâna în portmoneu, să ne fiarbă ca într-un cazan fără apă, cum s-ar spune:

– Banii n-aduc fericirea!...

–Trifică, nu te face niznai, știi că-mi plătesc datoriile la timp. Așa sărac cum sunt...

– Sărăcia nu-i cusur!...

– Însă nici mare fericire pe capul omului nu-i. Mă-împrumuți sau nu?! Te rog...

– Am spus: banii n-aduc fericirea...

Apoi, izbucnind într-un râs zgomotos, revărsat în cascade, cum știa doar el s-o face, fără măcar să-și ia ochii de pe planșa pe care zugrăvea întotdeauna ceva, băga mâna în buzunarul de la piept și îi dădea suma solicitată.

– Hai, tată, vedem noi mai departe...

Într-o seară o făcuserăm lată la un birt de pe Valea Morilor. Ghiurghiuliul cursese gârlă. Capetele se înfierbântaseră de-a binelea. Și sorții au căzut pe Trifică și subsemnatul să se ia la întrecere la înot. Ne-am aruncat amândoi val-vârtej în apă, în timp ce pe mal rămâneau trei arbitri imparțiali de „categorie mondială”: jurnalistul Sergiu Nucă, poetul Mihail Ion Cibotaru, prozatorul Vlad Zbârciog. Nu vă pot reda cum a decurs „competiția”. Pot recunoaște doar cu umilință: Prutul a cedat Nistru-lui la distanță apreciabilă!

În alte asemenea seri de euforie sufletească și „cimentare a colectivului redacțional”, amicul nostru Trifică era capabil de gesturi aproape împărătești. Ne căra pe toți pe la casele cui ne are, plătind din punga lui un taximetru. Întâi îi ducea acasă pe cei care trăiau la periferii, undeva la dracu’ în praznic. Astfel, într-un miez de noapte, ne-am trezit în raza Aeroportului. De ce? Pentru că acolo locuia în gazdă junele „pitoparaf” Nicolae

Pojoga, proaspăt însurățel și promițător elev al domnului Trifică. Mai era o chestie delicată la mijloc. Fără s-o spună, domnul Trifică bănuia că juna consoartă a lui Nicolae Pojoga perpelea de nerăbdare ca pe jărat. În timp ce junele ei consort trăgea la tămâioase... Don Trifică nu putea admite așa ceva și, în consecință, i-a acordat lui Nicolae Pojoga laurii întâietății.

Venea apoi rândul să fie cărați acasă cei care locuiau mai în „țântru”. Numai după ce-și făcea astfel datoria de conștiință, adică frumosul și nobilul ambiț de a ne vedea aciuai la cuiburile noastre, pleca și el acasă la „koroleva” lui, consoarta dumisale adică. Nu știm cum îl întâmpina, la rândul-i „koroleva” la acel târziu ceas de noapte, dar știm că a doua zi Don Trifică era cel dintâi la serviciu, proaspăt bărbierit, rotunjel ca un harbujel, în timp ce noi, niște becisnici, veneam-nu veneam, cu chiu-cu vai, la nouă ceasuri, bineînțeles, fix trecute sau trecute fix...

Însă lucrul mergea strună, noi eram cu toții încă tineri și, principalul, „geniali”. Cine era cel mai „genial”? Să-mi dați voie să nu vă spui. Și peste acea pletoră de tineri „imberbi”, care se credeau eterneli pe lume, trona cu veșnicul său calm olimpian și zâmbet ghiduș nea Mitică, Don Trifică, ori, pur și simplu, Trifică, neuitatul nostru amic și coleg...

Ce-i drept, în ultimul timp, Don Trifică își alegea cu mai multă prudență și exigență amicii. Există o singură excepție: maestrul fotograf Mihai Potârniche, pentru care maestrul caricaturist Dumitru Trifan avea o slăbiciune și o afecțiune specială. De ce? Poate de aia că junele Mihai Potârniche niciodată nu l-a dezamagit. Dimpotrivă, era mândria lui cea mai mare de pictor și jurnalist profesionist...

Nicolae BĂTRĂNU

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 27
noiembrie 1997, nr. 48 (2728), p. 2)

Dumitru TRIFAN – dascălul meu de suflet

În anul 1969, fiind elev în anul trei la Sovhozul-Școală de Viticultură și Vinificație din Chișinău (astăzi – Centrul de Excelență în Viticultură și Vinificație din Chișinău), am început să public fotografii în presa republicană. În acel an am făcut cunoștință cu Dumitru Trifan, pictorul săptămânalului *Cultura*. Dintre mai multe fotografii pe care le-am adus la redacție domniei sale i-a plăcut imaginea cu un puști prins instantaneu între roțile unui cărucior și a unei biciclete, antrenat într-un conflict cu o cloșcă cu pui. Anume această fotografie a fost publicată. Dumitru Trifan s-a arătat extrem de uimit să afle că studiez vinificația. I-am mărturisit despre pasiunea mea din fașă – fotografia. A ținut să-mi dea câteva sfaturi: *să treci mai des pe acasă, să fotografiezi cele mai interesante momente din casa părintească, ograda, ulicioarele satului, copii la scăldat, copii cu caii, copii și părinții, copii și buneii. Anume cu astfel de fotografii să revii la redacție.*

Relația cu Dumitru Trifan a continuat și cât timp am lucrat la ziarul *Munca pașnică* din Strășeni, unde am fost angajat fotoreporter grație neobișnuitei repartizări după absolvirea secției Tehnologia Vinului. Țin minte că i-a plăcut reportajul pe care l-am realizat în satul Tătăraști la o sărbătoare teatralizată cu genericul *Bachus*, asemeni sărbătorilor vinului de astăzi. Am menținut relațiile și în perioada în care mi-am făcut serviciul militar la Kiev, în redacția unui ziar militar – *Sovietskii ceasovoi* (*Santinela sovietică*).

Cu jumătate de an până la demobilizare, am primit o scrisoare neașteptată de la Dumitru Trifan, prin care mi se propunea funcția vacantă de fotoreporter al săptămânalului *Cultura*. Nici în vis nu-mi puteam imagina vreodată că voi avea fericita

ocazie să fiu angajat la cea mai prestigioasă publicație de cultură, cu ziariști și scriitori de excepție.

Când am revenit la baștină, în noiembrie 1972, Dumitru Trifan mi-a dat răgaz doar cinci zile, după care a început transformarea mea în fotograf al unei publicații republicane. A fost un început destul de greu pentru mine și a însemnat o responsabilitate foarte mare pentru Dumitru Trifan. Aveam aproape 22 de ani și o experiență modestă pentru funcția de fotoreporter al unui săptămânal. Deoarece nu aveam studii în domeniul fotografiei, m-a obligat, pentru prima etapă, să învăț *tabla înmulțirii*, cum îi plăcea dânsului să numească tehnica fotografiei: compoziția, lumina, coloristica, plastica imaginii, liniile, suprafețele, volume și, nu în ultimul rând, procesul chimic, esențial pentru a obține un negativ perfect și o imagine calitativ imprimată pe hârtia fotografică. Mi-a adus și câteva manuale pe care le-a păstrat de la Școala de pictură la care a învățat. Aceste reguli m-au ordonat și m-au învățat să compun o imagine plastică a lumii ce ne înconjoară cu multiple legături, a formelor și chipurilor în plină mișcare. A doua etapă a început cu o publicație dintr-o revistă moscovită și a fost determinată de un citat al marelui critic literar și filosof rus Vissarion Belinski: *Talentul care e lipsit de suflu național, mai mult sau mai puțin, este un fenomen temporar și trecător: acesta este un copac care la început își desface splendid ramurile, iar mai apoi se usucă momentan din nepuțința de a lăsa rădăcinile să pătrundă adânc în sol.*

Am avut mare noroc să-l am ca dascăl. În mâinile lui Dumitru Trifan am fost asemenea unui boț de aluat care s-a lăsat frământat și modelat. Zi de zi îi sorbeam cuvintele înțelepte

despre viață, despre artă, despre valori. Îmi spunea că în arta fotografică occidentalii sunt cu zeci de ani înaintea. Au evoluat masiv în plastică, estetică, în reclamă, în libertatea de exprimare. Noi trebuie să săpăm în adâncul ființei noastre naționale, să iubim tradiția, cultura și oamenii pe care i-a dat acest pământ.

Fotografia care m-a întâlnit prima dată cu Dumitru Trifan, în anul 1969

O fotografie fără adresă nu impresionează pe nimeni. În fotografiile pe care le realizam, m-a învățat să urmăresc mereu să persiste suflul neamului, chiar dacă noțiunea de idee națională este pentru noi un subiect fierbinte și un proces dureros, care au legătură cu acceptarea sau negarea adevărului istoric. La acest capitol, Dumitru Trifan a avut de pătit în anul 1988, când Procurorul General al RSS Moldovenești, N. Demidenko, a dat în judecată săptămânalul *Literatura și Artă* și pictorul pentru o caricatură care ar ofensa *alfabetul chirilic, ca valoare spirituală inestimabilă, de importanță mondială, jignind milioanele de oameni atât din țara noastră, cât și din afara ei, care folosesc de veacuri în scrisul lor alfabetul chirilic*.

Relația cu Dumitru Trifan a fost pentru mine mare școală. Pot să zic că mai tot ce am obținut și realizat ulterior pe parcursul vieții îi datorez anume lui. Dumitru Trifan știa să prețuiască valorile. Îmi recomanda cărți pentru lectură, filme de valoare, mă îndemna să deschid cărți cu capodopere ale măestrilor lumii pentru a-mi antrena ochiul și educa încredere și siguranță în procesul de compunere a unei fotografii reușite.

Mereu am fost fascinat de ochii lui scânteietori, care răs-pândeau voie bună, de zâmbetul său de neuitat. Era remarcabil prin rafinamentul observației, avea un umor fin și discret, era nedespărțit de glume și sarcasm, ironie uneori amară, urmare a imperfecțiunilor umane și a celor sociale pe care le detecta imediat. Avea profunzimea și logica gândirii sale asupra evenimentelor, o imaginație scilpitoare și receptivitatea simțirii artistice.

A fost o fire blândă. Față de mine a manifestat o grijă părintească, devenindu-mi înger păzitor. Imediat după ce m-am

căsătorit, m-a ajutat să primesc o odaie în cămin cu viza respectivă ce-mi legifera șederea în Chișinău. După nașterea celor doi copii ai mei, m-a sfătuit să mă înscriu într-o cooperativă de locuințe, împrumutându-mi o sumă considerabilă de bani pentru prima taxă, zicându-mi: *Doar nu ai tată ministru, ca să obții un apartament gratis.*

În aprilie 1977 a văzut lumina tiparului ultimul număr al săptămânalului *Cultura*. În locul lui urma să apară *Literatura și Arta și Învățământul public*. În acele zile Dumitru Trifan era mâhnit. Lucrase mai bine de 11 ani la această publicație, care îi plăcea nespun de mult pentru formatul ei și pentru cele 16 pagini care au fost modelate de el în toți acei ani. M-a întrebat trist: *Încotro Mihai?* I-am spus că aș prefera să merg la *Literatura și Arta*, la care mi-a reproșat imediat: *Eu tot acolo voi pleca, dar pe tine nu te-aș sfătui. În acești ani mi-ai fost un elev bun, nu m-ai dezamăgit în așteptările mele, ai crescut mult în domeniul fotografiei, acum ai nevoie de o trambulină...*

Tot în 1977, la început de an, a ieșit la pensie vestitul foto-reporter al cotidianului *Moldova Socialistă* Simion Galperin. Deși ziarul era organ al Comitetului Central al Partidului Comunist din RSSM, Dumitru Trifan m-a sfătuit să mă angajez anume la această publicație, pentru că îmi va oferi posibilitatea să colind în lung și-n lat meleagul nostru, aflându-mă în tumultul evenimentelor, întâlnind o sumedenie de chipuri de oameni. Iar după doi ani m-a îndemnat să trec în statele Agenției ATEM (Agenția Telegrafică Moldovenească) care făcea parte din renumita Agenție TASS (Agenția Telegrafică a URSS) – singurul regulator de informație oficială din țară în Uniunea Sovietică și în lume. Mi-a spus că aici voi avea parte de o școală a profesii-

onismului în domeniul fotografiei de presă și nu doar. A avut perfectă dreptate, fiindcă deceniul lucrat la ATEM mi-a dat posibilitatea să vernisez, în anul 1988, prima expoziție personală de fotografie, iar în anul 1991 – să editez primul album de fotografie *Acasă. Amintiri...* Țin să menționez că, în anii în care am fost alături de Dumitru Trifan, el m-a lăudat doar pentru aceste două realizări. De asemenea, lui Dumitru Trifan îi aparține ideea de a numi ciclul meu de fotografii laconic ACASĂ.

La *Cultura și Literatura și Arta*, Dumitru Trifan a activat împreună cu cunoscuți scriitori și publiciști: Vladimir Beșleagă, Zenon Reaboșapca, Abram Cotlear, Vladimir Belistov, Vitalie Tulnic, Valentin Rusu, Pavel Darie, Victor Teleucă, Nicolae Dabija, Ion Podoleanu, Serafim Saka, Mitrofan Vătavu, Ion Ciocanu, Dumitru Matcovschi, Axente Blanoschi, Dumitru Ciobanu, Alexandru Donos, Nicolae Bătrănu, Mihail Ion Cibotaru, Constantin Andrei, Serafim Belicov, Iulian Nicuță, Leonid Busuioc, Ion Țăbuleac, Anton Grăjdieru, Ion Bradu, Vlad Zbârciog, Ion Cațaveică, Gheorghe Cutasevici etc. Alături de acești fideli croniciari ai vremurilor de restriște, și-a demonstrat curajul civic, biciuind situațiile și evenimentele concertate de cei care se opuneau marelui val al renașterii naționale. Acel spectacol cu esență comică se năștea din jocul fascinant al contrastelor. Așa l-a simțit Dumitru Trifan și l-a realizat excepțional.

Mihai POTĂRNICHE

Ianuarie 2022

Nu dincoace de-adevăr, dar nici dincolo

Săptămâna trecută, neconștientizând încă până la capăt, românii basarabeni, mai bine zis stăpânii adevărați ai acestui pământ, au suferit o pierdere grea. A încetat să mai bată ini-ma pictorului caricaturist Dumitru Trifan, unul dintre cei mai vechi „modelori” ai hainelor grafice purtate cu demnitate de multpătimitul hebdomadar „Literatura și Arta” încă de pe timpurile când se numea nu mai ținem minte cum.

Mare paradox al existenței noastre, oameni buni! Cei care primii au sesizat că în seara de 18 spre 19 noiembrie curent lui Dumitru Trifan i s-a întâmplat ceva ieșit din comun n-au fost prietenii sau membrii familiei, ci vecinii, care s-au mirat ca de mare minune că în acea noapte în odaia în care se obișnuiseră de-o viață să-l vadă lucrând, de data aceasta nu s-a aprins lumina. Abia mai târziu aveam să aflăm că, în timp ce soția sa, Nina Trifan, medic la Spitalul de Urgență, acorda ajutor suferinzilor din cele mai diverse colțuri ale urbi, iar fiică-sa, în odaia alăturată, veghea la leagănul odraslei nou-născute, soțul, tatăl, bunelul, colegul, prietenul nostru, în fine, dacă nu chiar în primul rând Omul, Dumitru Trifan, după ce pusese la cale aproape în întregime fața numărului următor al revistei și parcursese pe jos calea de la tipografie până acasă, s-a așezat să-și dezmoaie nițel oasele și, fără să icnească măcar, a plecat în... eternitate. S-a dus domol, senin și liniștit ca înțelepciunea, temându-se parcă să nu-l deranjeze pe cineva aflat în preajmă în acea clipă fatală. Știindu-l de om al singurătății, în timp ce eu mă gândeam că astfel mor doar oamenii foarte dragi Mântuitorului nostru, unul dintre cei prezenți la înmormântare îmi șopti că este chip ca numai răposatul să nu știe cu siguranță că nu mai este. Șocat sau stresat, cum se zice de când cu tranziția asta

interminabilă, am acceptat gândul vecinului, dar numai ca pe o variantă posibilă, de vreme ce deocamdată de dincolo de mormânt nu s-a întors nimeni ca să ne spună cum este acolo cu adevărat. Totodată priveam la chipul adormit și mi se părea că-l văd dus pe gânduri, așa cum l-am cunoscut prima dată. La 30 de ani era înțelept ca la 60, iar la cei 60 pe care abia de reușise să-i îplinească, refuzând categoric să-i sărbătorească (bănuiesc că tot din cauza acestei tranziții sălbătice), era un tânăr căruia îi displăceau naivitățile și strâmbătățile care se manifestă astăzi mai ales în sferile în care ele ar trebui să fie condamnate cu cea mai mare vehemență.

Dispariția ta fizică și tăcerea tăcerii tale, dragă prietene, este o ocazie de-a spune că nu puterea brută însoțită de tancuri și medalii, ci harul dat de Dumnezeu este puterea adevărată.

Ca să nu rețin atenția cititorului, acum îmi vine să cred că dacă printr-o circumstanță imprevizibilă s-ar face minunea în urma căreia ar dispărea toate strâmbătățile, Dumitru Trifan ar învia ca fiul lui Dumnezeu și, lăsând povara gândurilor ce l-au măcinat, s-ar ridica din locul veșniciei în care noi l-am pus și ar reveni printre noi, nu pentru a i se da ce a meritat să primească, ci, pur și simplu, pentru a se bucura de minunea săvârșită și prin efortul său modest.

Recapitulându-i memoria și temându-mă să nu-l supăr prea tare pomenindu-l de bine, țin totuși să menționez cele mai distincte calități ale caracterului său: intransigența, curajul civic și statornicia. A mai avut el niște calități, dar iată că-mi scapă în acest moment. A fost un om. Dar cele pe care le-am evidențiat au fost atât de pronunțate, încât mă fac să cred că ele abia urmează să fie valorificate și apreciate la justa lor

valoare atât de către noi, contemporanii, cât și de către viitorime, dacă ne-a fost dat să avem parte și de așa ceva. Considerându-ne oameni integri, am săvârși o nedreptate mai mare decât cea săvârșită de fatalitate dacă vom lăsa pradă uitării creația cu preț de valoare autentică a acestui pictor ori vom lăsa să fie uitat numele acestui om care s-a consacrat, fără pic de rezervă, luptei cu toate forțele interne și externe ce se opun înverșunat procesului de renaștere națională a românilor basarabeni. Ademenit de mai multe ispite, el n-a căzut în nici o extremă, cum sunt azi numiți de cozile de topor patrioții neamului. A preferat și a reușit să rămână întruparea neclintirii, nelăsându-se împins nu dincoace, dar nici dincolo de hotarul adevărului.

Pavel NICĂ

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 27
noiembrie 1997, nr. 48 (2728), p. 3)

Litanie la un portret

Sentimentul uimirii, al surprinderii, – marcat uneori până la starea de uluire totală, – este stârnit de neprevăzutul situațiilor sau al împrejurărilor. Dominați cum suntem de vârtejul nebun al cotidianului, nici nu bănuim când și cum se stinge omul din viață. Se trece în lumea umbrelor aproapele nostru, prietenul și tovarășul nostru de muncă.

Oricare ar fi explicația, fapt este că, în trecerea timpului,

ne obișnuiserăm până într-atâta cu prezența zilnică a colegului, a omului de creație și de spirit inconfundabil, Dumitru Trifan, încât nici gând că, într-o bună zi, într-un ceas fatal de noapte, să ne părăsească pentru totdeauna, să nu mai fie printre noi.

Vestea tristă căzuse ca un trăsnet peste noi, peste întregul colectiv al redacției. În noaptea de marți spre miercuri, 18 noiembrie curent (1997–n.n.), abia ajuns la venerabila vârstă de 60 de ani, cu actele gata de pensionare, bunul nostru prieten și coleg de serviciu, veselul și spiritualul Dumitru Trifan, se stinge subit din viață.

Cultura noastră pierde unul dintre remarcabilii săi artiști plastici, graficieni de carte și caricaturiști nepereche, elevi ai Școlii Republicane de Pictură „Ilia Repin” (1962).

Trei decenii la rând, Dumitru a trudit cu pilduitoare dăruire și deosebită inspirație la prezentarea grafică a două din cele mai cunoscute publicații-gemene în istoria presei naționale – „Cultura” (1966–1977) și consecutiv „Literatura și Arta” (1977–1997). Timp de trei decenii în șir, arta sa de iscusit grafician, de caricaturist unic în felul său a făcut epocă. Numele lui devenise legendă. Desenele sale lirice (ciclurile tematice din viața ostășească, cele cu subiect sărbătorească – obiceiurile populare de Anul Nou, Mărțișor, Ziua Femeii ș.a.), dar mai cu seamă caricaturile sale autentice, cu vaste și profunde implicații social-politice și filosofice din ultimii ani de restructurare și veșnică tranziție, făceau „Literatura și Arta” mai fierbinte, mai combativă. Desenele lui Trifan erau așteptate, căutate de cititori, înțelese, autorul lor fiind admirat, ocrotit, iubit pentru măiestria și mesajul artei sale, pentru înaltul său curaj civic.

Personalitate completă și prodigioasă, de o neobosită și pilduitoare rodnicie, viața sa toată a însemnat o veșnică căutare și luptă. Dumitru Trifan și-a pus întregul său talent în slujba înaltei sale conștiințe, luminată de idealul luptei poporului pentru libertate națională și drepturi democratice. Opera sa caricaturistică, plină de sensuri, a devenit un bun al vieții noastre spirituale, întruchipând firea poporului, adesea tragică, plină de suferință, uneori de umor, de revoltă și mânie, alteori de încredere și nădejde.

Numeroasele prezentări grafice de carte (ale lui A. Marinat, bunăoară, E. Tarlapan, I. Ciudin ș.a.), inclusiv propria măiastră carte „Desene umoristice” (1980), – întreaga operă artistică a pictorului Dumitru Trifan va dăinui peste ani, vorbind pururea sensibilității și conștiinței noastre...

Sergiu NUCĂ

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 27 noiembrie 1997, nr. 48
(2728), p. 2)

Modestie

În cadrul aceleiasi reviste, zisă pe timpuri „Cultura”, care în 1977 a căpătat denumirea de „Literatura și Arta”, regretatul Dumitru Trifan mi-a fost coleg de serviciu vreme de peste 30 de ani. În acest răstimp au existat perioade în care în redacție se stabiliseră diferite tradiții, una dintre care, deși sporadică, consta în serbarea zilei de naștere a fiecărui colaborator: secretara redacției Raisa Ciobanu, ea și „vistiernicul” comitetului local al

sindicatului, care dispunea de lista zilelor de naștere ale fiecăruia dintre noi, avea grijă ca la data respectivă să cumpere un buchet de flori (din banii sindicatului repartizați pentru manifestări culturale) și să-l pună dimineța pe biroul omagiatului. Pe masa de lucru a lui Dumitru Trifan însă nu au fost puse niciodată flori, pentru că el, ce făcea-ce dregea, la 28 iulie, în ziua sa de naștere, totdeauna se afla în concediu: din prea mare modestie nu dorea să fie omagiat, felicitat. Așa s-a întâmplat și în vara aceasta, când împlinise venerabila vârstă de 60 de ani. Acest eveniment însă a fost consemnat atunci în pagina întâi a „Literaturii și Arta” fără știrea sa. Fotografia sărbătoritului, apărută în săptămânal cu această ocazie, a fost luată din colecția fotoreporterului Boris Bălan, fiind făcută acum 15 ani.

Anul trecut Nicolae Dabija, redactor-șef al săptămânalului, împreună cu Uniunea Scriitorilor, a avut frumoasa intenție de a-l prezenta pe Dumitru Trifan pentru a i se decerna o distincție guvernamentală. Și iarăși, din modestie, pictorul a refuzat categoric să i se facă o asemenea favoare binemeritată. În vara acestui an Uniunea Jurnaliștilor din Moldova a înmănat tuturor membrilor săi formulare pentru a fi completate pe baza cărora urmează să fie editată o enciclopedie a ziariștilor din republică. Zilele trecute, după ce ne-a părăsit, pe masa de lucru a lui Dumitru Trifan a fost găsit și formularul respectiv necompletat.

O modestie de neconceput. Datorită acestei facultăți, care era inerentă lui Dumitru Trifan, domnia sa n-a devenit membru al Uniunii Artiștilor Plastici. Datorită arhimodestiei sale Dumitru Trifan n-a editat în viața lui decât o cărțuie cu desene satirice și umoristice, deși a publicat de-a lungul anilor

în presa periodică și în cărțile unui șir întreg de scriitori sute de caricaturi și desene admirate de cititorii noștri.

O modestie care, credem, îl înfrumusețează și mai mult prin faptul că a fost pusă jertfă pe altarul omeniei.

Alexandru DONOS

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 27 noiembrie 1997, nr. 48 (2728), p. 3)

Masa lui Dumitru

...Odată cu scurgerea timpului se călătoresc și civilizații rând pe rând, omul trecând în umbra neființelor. Rămân doar numele și faptele lui bune. Cele scrise și nescrise rămân. Amintirile frumoase despre om se păstrează.

Așa se face că, de fiecare dată când ridic scările la etaj, în camera secretariatului redacției, tot de atâtea ori îmi arunc, instinctiv, privirea spre ungherul rămas stingher, unde mai stă și astăzi masa de lucru a fostului nostru coleg și amic credincios al revistei *Literatura și Arta*, prezentatorul ei grafic și caricaturist fără pereche pe parcursul a 30 de ani și mai bine. Ne obișnuisem să-l vedem mereu aplecat asupra mesei de lucru – o masă construită anume, înclinată, cu un capac mobil din sticlă groasă, prinsă în ramă de lemn, sub care adesea vedeai luminând o lampă electrică.

E bătrâna masă de creație a pictorului Trifan. Are istoria ei aparte. Căci de-ar putea sărmana cuvânta, multe lucruri ne-ar povesti. La această masă, dacă nu greșesc, Mitică a prezentat

ani la rând aspectul grafic al săptămânalului *Cultura* încă pe vremea când redacția se afla pe str. Podoliei nr. 86 (azi București, colț cu Sfatul Țării), iar redactor-șef era poetul Victor Teleucă, redactor-șef adjunct Mitrofan Vătavu și secretar general de redacție cunoscutul publicist Zenon Reaboșapca. De atunci și până mai ieri l-am văzut pe Dumitru legat cu trup și suflet de aceeași masă a sa. Oriunde ne-a purtat destinul, mutându-ne dintr-un local în altul, de la Casa Presei în Casa Uniunii Scriitorilor, iar de aici în actuala clădire de pe str. Sfatul Țării nr. 2, transportând mobilierul din urmă, arareori cu mese și scaune noi, Mitică aducea cu sine aceeași masă nedespărțită a sa. O masă veche, roasă pe la colțuri, cu picioarele scârțâind sub povara anilor.

Priveam uneori plăcut surprins de sânguința prin care maestrul își potrivea masa în noul spațiu de lucru, de parcă avea în față nu o masă obișnuită, ci una din poveste, fermecătoare, dătătoare de energie creatoare, de gânduri și idei pentru noi lucrări și caricaturi. Era masa lui tradițională, „fință” scumpă sufletului său. Aplecat astfel în fața ei, artistul plastic Dumitru Trifan pătrundea într-o nouă atmosferă de pioasă și adâncă meditație...

Sergiu NUCĂ

(săptămânalul *Literatura și Arta*, 19 noiembrie 1998, nr. 47 (2779), p. 8)

Eminescu al lui Dumitru Trifan

Scriam mai deunăzi în săptămânalul nostru că fiecare om are un Eminescu al său, propriu lui, aproape sufletului, pe care îl venerază, căruia se destăinuie în ceasul de veghe.

Altfel nici că se poate. *Eminescu* este icoana sufletului nostru, a neamului românesc. Chipul lui de „*dulce al Poeziei Crist*” dăinuie secolii „*asemeni unui diamant aprins: ca să răsfrângă raza „Luceafărului” stins...”*.

Așa se face că fostul coleg de breaslă, neuitatul artist plastic, prezentator grafic prin excelență, neîntrecutul caricaturist *Dumitru Trifan* (1937–1997) a fost, aidoma multor altor eminenți artiști plastici basarabeni – *Igor Vieru, Gheorghe Vrabie, Isai Cârmu, Emil Childescu, Aurel David, Lidia Macovei* ș.a. – un mare îndrăgostit de Eminescu, un admirator statornic al poeziei Lui.

Am trudit împreună mulți ani. Mai întâi la săptămânalul „Cultura”, apoi la „Literatura și Arta”. Firește, eram deprinși să-l vedem pe Mitică mereu aplecat asupra mesei sale pline de vrajă (Vezi eseul *Masa lui Dumitru*), meditănd și conturând pe hârtia albă ba un element de decor, ba un crâmpei de schiță, fie cu ocazia zilelor de sărbătoare a Poetului, fie cu prilejul prezentării vreunui ciclu de versuri ale condeierilor noștri închinat geniului Eminescu; dar oarecum toate treceau ca un lucru firesc cu care ne obișnuiserăm de multă vreme. Iată însă că acum câteva zile mi-a încolțit ideea să adun laolaltă tot ce a zămislit Mitică și, să vedeți, fraților, s-a adunat o adevărată *Eminesciană*, un ciclu întreg de portrete, schițe și desene cu chipul nemuritor al Marelui Eminescu, – reproduceri ce-l caracterizează întru totul pe pictorul și graficianul Dumitru Trifan.

El se manifesta în toate: în portretistică, în grafica de carte, în desene satirico-umoristice. Și în toate genurile era

el, stilul său original, inconfundabil. Era însetat de culoare, de căutări. Muncea până la istovire. În redacție, acasă, zile și nopți albe. Setea de frumos și adevăr l-a obsedat pretutindeni și în toate. Avea în el simțul formelor și al infailibilului. El chiar și vorbea prin desene și linii. Când stătea la sfat cu el, musai îți demonstra lucrurile în mod grafic – cu ajutorul a tot felul de schițe vizuale ale oamenilor în cauză, figuri geometrice, segmente, cercuri, cifre etc! Acesta era Mitică. El vedea lucrurile mult mai departe și în adânc. Fie chiar și de strategie politico-administrativă...

Privesc azi îndelung la schițele-portret ale lui Eminescu, tăiate din „L.A.”, adunate toate una lângă alta, le tot privesc, zic, fără să-mi rup ochii de la ele, și descopăr că pentru artistul plastic Dumitru Trifan (ceea ce nu observasem, recunosc, înainte!) nu conta atât culoarea, linia trasă pe foaia de hârtie, cât contururile figurii ce apărea în fața noastră ca ceva magic. Abia acum am înțeles că întruchiparea, redarea grafică a chipului Marelui Poet însemna pentru Mitică cu totul altceva. O linie, o culoare pe hârtia imaculată nu erau altceva decât materialul de construcție. Principalul pentru el era sentimentul întrupat cu ajutorul acestor materiale, de creație. „*Așa precum, zicea Nichita Stănescu, poezia nu este arta cuvântului. Cuvântul este un material pentru poezie*”, tot așa și pictura este un sentiment; ceea ce artistul simte, trăiește, vede aievea, trecând prin filiera sufletului său.

Așa a luat ființă Eminescu al lui Dumitru Trifan. Distinct, original. Nu e ceva static, bătorit. Pentru artistul plastic Dumitru Trifan, domnitorul spiritualității românești, Eminescu, a fost o chemare permanentă, o vocație. A fost una

cu Poetul. În fiecare trăsătură de penel, în fiecare element compozițional. S-a prosternat în fața lui, a stat de vorbă în clipele tainice de omenire a măreției sufletului Poetului, a chipului Lui creștinesc – imagine luminoasă, armonios și viu redată, ce degajă blândețe și umanitate; cu trăsături frumoase, cu privirea clară și expresivă a ochilor, cu părul purtat în plete.

Priviți atent schițele-portret, compozițiile eminesciene ale lui Dumitru Trifan (sunt desene realizate în parte acum 20 de ani și mai încoace) și veți vedea că el a fost mereu preocupat de anumite elemente distinctive, de creaturi suplimenta-

re, de forme și imagini reale de natură să încarneze un tablou unitar, care să dea acea alură măreață a Poetului – toate prinse cu multă sensibilitate: glie, codru, iubită, flori, păsări, animale, izvoare, aștri, constelații etc. Poetul este pus în centrul universului. El vine din acest adânc înțeles, din această contopire a trupului cu sufletul, cu spiritul uman, cu lumea realului, din care izvorăște întreaga sa operă literar-artistică și filosofică.

O adevărește întru totul schița-portret realizată cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la nașterea Poetului („L.A.” din 10 ianuarie 1980); compoziția din 12 ianuarie 1989 privind marcarea centena-

rului morții lui Eminescu; a desenelor ce redau vizual sensul poeziilor *Triptic eminescian* de Mihail Ion Ciubotaru, *Copiii lui Eminescu* de Anatol Ciocanu; conținutul articolului lui Nicolae Dabija *Eminescu – un poet de mâine* („L.A.” din 13 iulie 1989) ș.m.a. Sunt creații sălășluite de spirit. Mă refer îndeosebi la desenul pentru poezia *Triptic eminescian*. El necesită o interpretare aparte. Compoziția are o semnificație profund filosofică. La un moment pământul, glia străbună se despica în două și din străfunduri apare la lumina zilei mâna omului. O mână trudită, gingașă, care ține în căușul palmei o floare ce simbolizează izvorul vieții. E mâna Poetului întinsă simbolic spre ceruri, spre lumină, spre univers. În felul acesta, concepția compozițională a desenelor în cauză adâncește, repet, cu mult expresia psihologică, sensul filosofic al creațiilor poetice, exprimă ideea de unitate dintre realitate și ficțiunea artistică.

Un element compozițional dominant în „*Eminesciana*” lui Dumitru Trifan îl ocupă, desigur, imaginea Luceafărului. Strălucitoarea planetă este indisolubil întruchipată în făptura Eminescu, ceea ce vrea să însemne că Poetul este ființa mijlocitoare dintre cer și pământ. Luceafărul exprimă zborul aerian al Poetului, este înălțare, evadare din „cercul strâmt” al lumii; este întrupare întru transfigurare. Eminescu și Luceafărul sunt două fațete ale aceleiași geneze, ale aceleiași pietre filosofale, încărcată de simbolistică mitologică, redând soarta nefericită a geniului. Chipul Poetului exprimă amărăciune, înstrăinare, suferință, dezamăgire totală („L.A.” din 9 ianuarie 1997, Desenul *Eminescu*).

O simbioză cu totul aparte Eminescu - *Luceafărul* o constituie desenul creat la 11 ianuarie 1996, în preajma zilei de naștere a Poetului, însoțind o frumoasă poezie a răposatului poet popular Ștefan Odobescu *Al deșteptării astru*. Desenul

este o personificare absolută a versurilor: „Ai răsărit, „Luceafăr blând”, / Prin pulberea de stele, / Din slăvi apusul luminând / Și plaiul plin de jele” (...) „Cum aștrii veșnic nu apun, / Și slava nu-ți apune, / Din neam în neam urmași-ți spun / Nemuritor pe nume”. Chipul Poetului este absolut altul. Cosmic, asemenea unui astru, care pogoară din ceruri cu Luceafărul luminând în față. Chipul lui exprimă forță, hotărâre, gata să se răzbune pe „orânduiala cea crudă și nedreaptă / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați”, aducând lumină și dreptate pe pământ.

Or, opera monumentală a artistului plastic Dumitru Trifan din ciclul *Eminesciana* este ansamblul pictural *Statuia lui Eminescu*, creat și propus spre realizare în cadrul unui concurs special. Pictorul a venit atunci (vezi „L.A.”, nr. 25 din 19 iunie 1997) cu ideea fericită ca statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt să fie readusă la locul ei inițial din Piața Marii Adunări Naționale (desenul vorbește de la sine!), iar în loc, la intrarea în Grădina Publică, să fie înălțată statuia *Eminescu*. Priviți construcția grafică a ansamblului. În centru e figura maiestuoasă a Poetului ținând în mână dreaptă Luceafărul strălucitor. Monumentul este un triumf al spiritualității neamului, un edificator al inimii noastre, al fiecărui român, generație cu generație. Figura Poetului este vie, nemuritoare renăscută întru eternitate în mijlocul poporului său.

Luceafărul din mâna Marelui Poet emană lumină asupra fiilor de aur unde pictorul a încrustat pentru vecie: *Suntem români și punctum!*

Sergiu NUCĂ

(săptămânalul *Literatura și arta*, 12 iunie 2003, nr. 24
(3016), p. 6)

Dumitru TRIFAN,
Omul hăruit

Un pictor al ideii, o combinație rară de artist, Dumitru Trifan, îngăduiți-mi să o spun, a fost un Om hărui. El a creat într-o comuniune lămuritoare a ființelor și lucrurilor și le-a dat, din preaplinul lui, glas, culoare, zbor, identitate, frumusețe.

Lucrările lui Dumitru Trifan sunt create în linii zvelte, luminoase, transparente, o lume atât de unitară, încât aproape nu îți dai seama cât de diverse sunt tehnicile în care autorul le-a plăsmuit.

Soarele, Pasărea, Spicul, Floarea, Pomul, Fântâna, Poarta, Femeia, Casa părintească îi sunt Steag de noblețe, simboluri care colindă mai toate lucrările artistului, grafice subtile și vibrante, care spun deschis și azi că Dumitru Trifan se identifică cu binele și frumosul, că el a ostenit cu har și pricepere și că el nu captează Lumina, ci o emite. Or, lucrările lui poartă, cu simplitate creștinească, efigia unui spirit ales.

... Poposesc o clipă la *Casa lui Trifan* – o recunosc din prima – și-a pus pe ea însemnul lui! Tâșnind ca un strigăt al bucuriilor, înțepând Cerul cu acoperișul ei țurcan, ne întâmpină o Casă sfielnică, gingașă, tainică, grațioasă, e, cu tot ce adăpostește ea, o imagine care leagă, densă ca și un fruct, tot miezul de artă al unui neam. Între altele, imaginea acelei Case m-a făcut și pe mine să selectez mai multe desene grafice și să editez niște cărți. Pentru că are Casa lui Trifan o elevație unică și, în același timp, un aer de tulburătoare statornicie, simbol al credinței de a fi aici și de a rămâne aici. Dar și ca să fie iubită de cel care o stăpânește. E Casa de Acasă...

Ce dăruire, ce forță interioară, ce aprigă nădejde de viață o fi avut Dumitru Trifan, Omul hărui, care, sub potrivniciile vremurilor, a înnemurit frumosul tot ce-au atins mâinile lui pline de Cer!

Ana MANOLE

Martie 2022

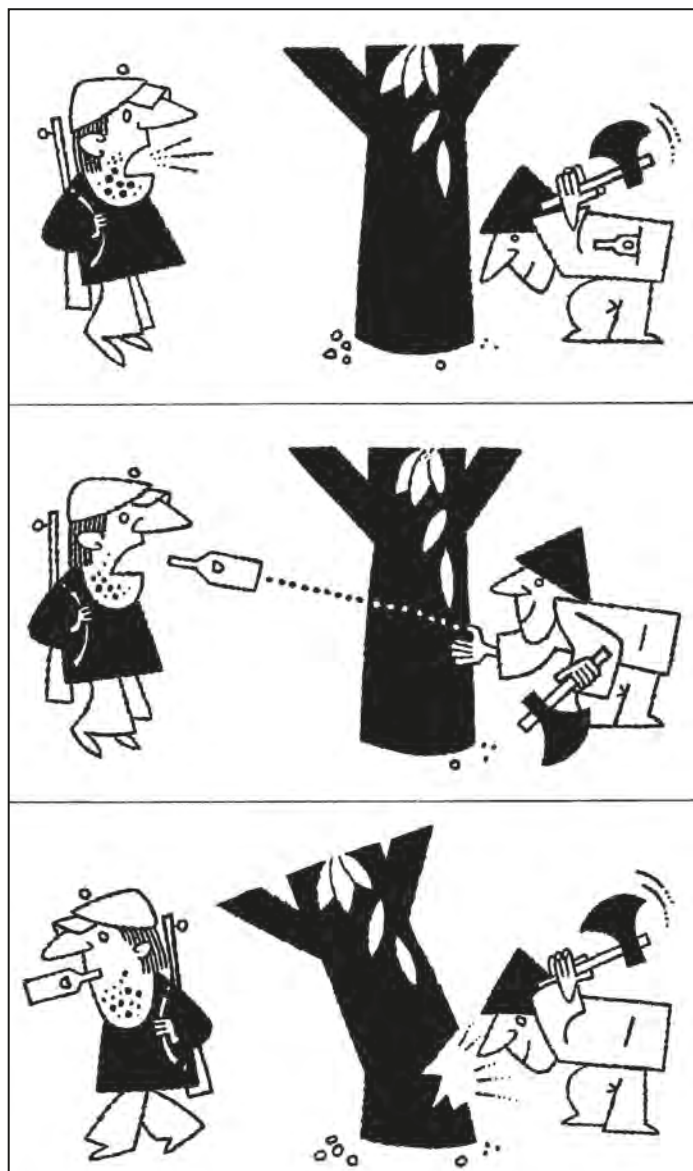
Dumitru TRIFAN – un artist notoriu al graficii satirice

Dumitru Trifan, absolvent al Școlii Republicane de Pictură „Iliia Repin” din Chișinău, face parte din generația artiștilor care au contribuit considerabil la evoluția graficii satirice din țară – Alexei Grabco, Leonid Domnin, Iurie Rumeanțev, Nicolai Makarenko, Glebus Sainciuc, Boris Șirokorad ș.a. Acești plasticieni, cu nume sonore, implicând diverse tehnici proprii genului satiric și lărgind arealul subiectelor abordate în foile grafice, au reușit să dezvolte arta caricaturii și să o facă cunoscută peste hotarele țării.

Plasticianul Dumitru Trifan excelează în domeniul caricaturii pe parcursul a mai multor decenii. Este unul dintre puținii artiști ai genului care se poate mândri cu editarea unui album de caricaturi – ediția intitulată „99 desene umoristice”, care a văzut lumina tiparului în anul 1980.

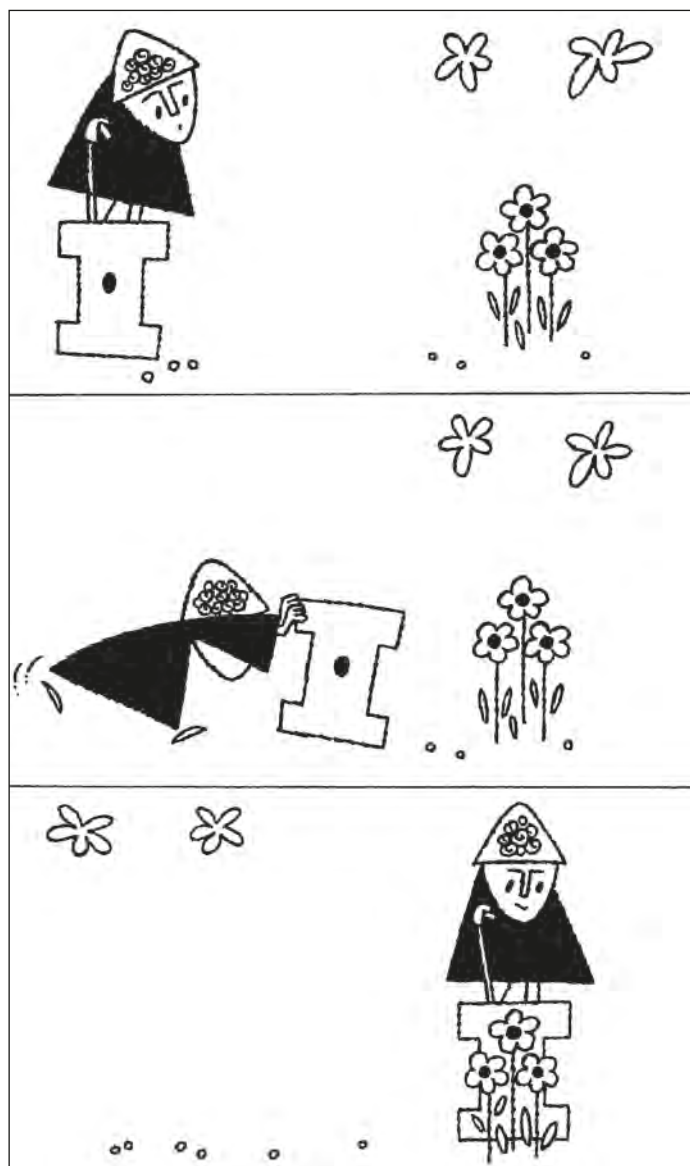
La începutul anilor '60 ai secolului trecut, grafica destinată edițiilor periodice de la noi cunoaște o vastă popularitate și se bucură de dezvoltare în materie de subiecte abordate, figuri de stil implicate în soluționarea ideatică și maniera de realizare. În această perioadă artistul Dumitru Trifan, alături de alți caricaturiști consacrați, publică intensiv caricaturi cu tentă ironică și umoristică în paginile celor mai renumite ediții periodice – revistele *Scânteia Leninistă* și *Femeia Moldovei*, revista de satiră și umor *Chipăruș*. Intensiv, dar și foarte productiv, graficianul continuă să creeze în perioada anilor 1970–1980, atunci când lucrările sale devin mai pline de spirit, de situații ingenioase și de abordări ale unor teme pe care alți artiști le ocoleau. La sfârșitul anilor '80 – începutul anilor '90, activând

în calitate de pictor la săptămânalul *Literatura și Arta*, Dumitru Trifan publică aici un număr impunător de caricaturi. Acestea surprind de fiecare dată prin situațiile rupte din realitate, prin îndrăzneala cu care este tratată esența lor.

Dumitru Trifan elaborează un limbaj plastic care adesea se reduce la câteva linii trasate liber, prin intermediul cărora reprezintă scene, situații umoristice și satirice, iar farmecul accentelor decorative și al detaliilor reconstituite de artist este redat prin intermediul petei tonale. Anume această abordare estetică a compozițiilor și modalitate de orchestrare structurală a componentelor imaginii fac ca opera lui Dumitru Trifan să se evidențieze. Deși o similară modalitate de reprezentare poate fi întâlnită și în unele lucrări ale artiștilor Alexei Grabco, Iurie Rumeanțev și Nicolai Macarenko, imaginile create de către Dumitru Trifan sunt promovate prin stilul propriu de redare a chipului uman și a formei, precum și prin implicarea activă, extrem de organică a petelor tonale care ocupă suprafețe considerabile în operele graficianului.

În scopul căutării unei comuniuni cu cititorul, Dumitru Trifan a ținut să realizeze imagini originale structurate, de cele mai multe ori în două sau, frecvent, în trei cadre dispuse pe verticală. Acest caracter de structurare compozițională a subiectelor îl favorizează pe cititor pe de o parte să depene firul descriptiv al situației, iar pe de alta să pătrundă mai ușor în sensul caricaturii, or aceasta poate fi înțeleasă fără cuvinte. În acest context, „eroii” permanenți ai caricaturistului sunt oamenii din

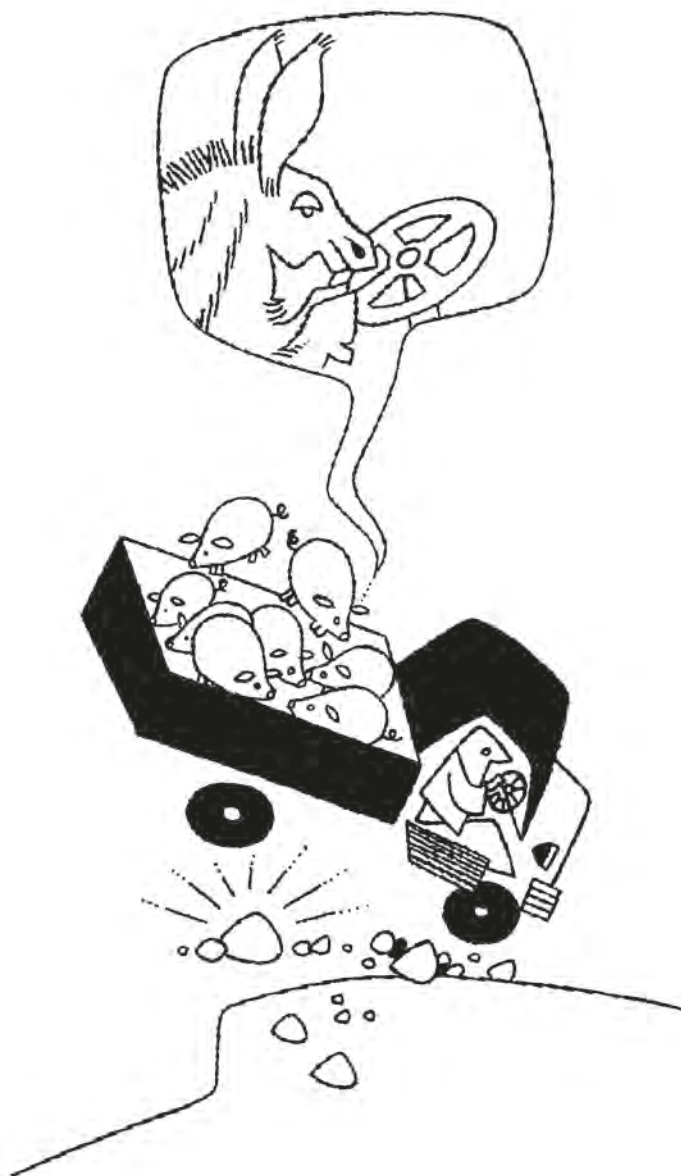
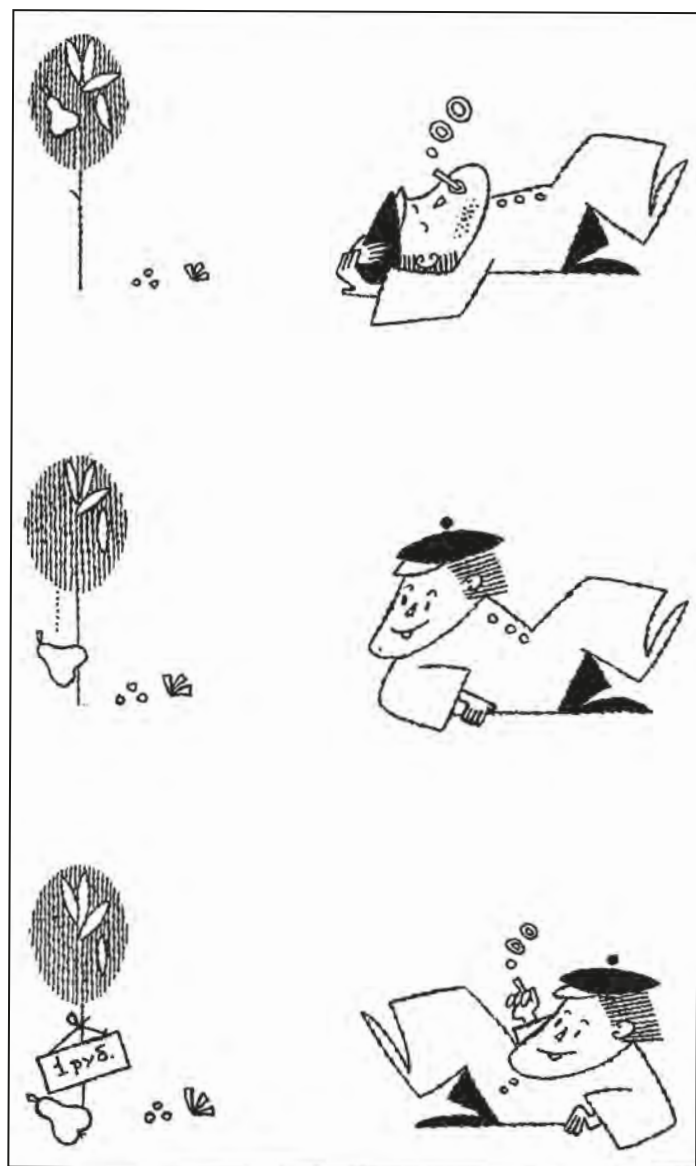

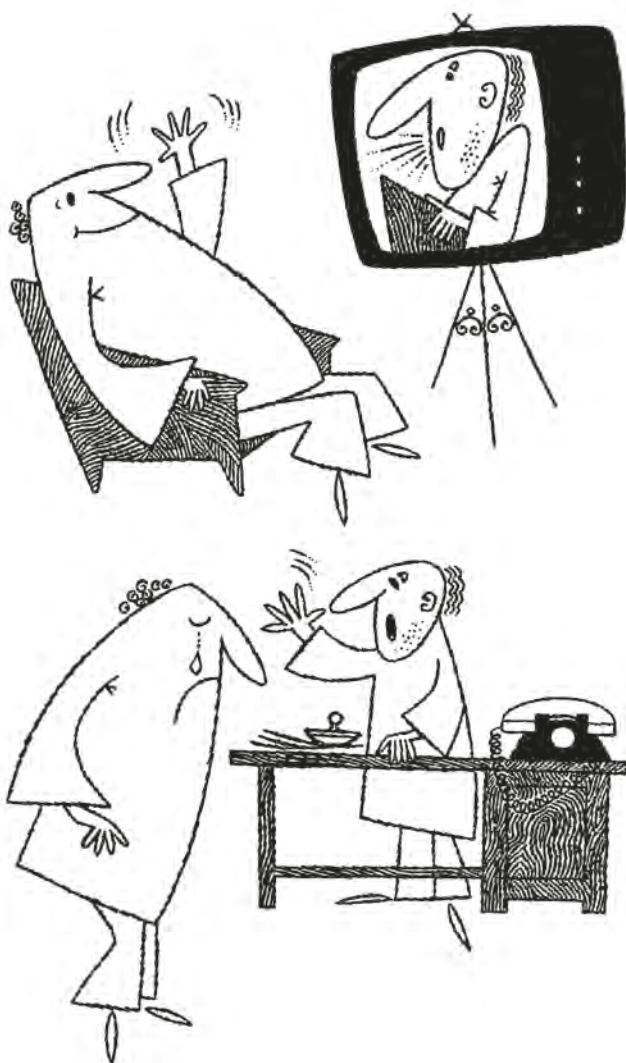
diferite pături sociale. Graficianul în operele sale dezvăluie și condamnă cu sârguință și talent manifestări umane precum ar fi lenevia, lașitatea, prostia, trufia, cinismul ș.a. Astfel, Dumitru Trifan a practicat un spectru tematic vast al graficii satirice prin intermediul căruia etalează o gamă largă de subiecte, adesea exersând fructuos și caricatura fără cuvinte sau gluma.

Una dintre temele preferate ale plasticianului este relația între soți. În unele imagini artistul reprezintă situații banale ce se pot întâmpla în fiecare gospodărie, selectând evenimentul-cheie prin intermediul căruia elucidează în mod grotesc calitățile de chiulanguiu și lenevia, caracteristice unor oameni. Prin secvențe bine ticluite artistul, în mod ironic, demască și condamnă unele dintre viciile umane. Plasticianul determină judicios motivul lucrării în baza unor observații lucide din viața cotidiană. Ca mijloace de expresie el utilizează particularitățile portului autohton de la sat în perspectiva localizării imaginii în arealul firesc. Totodată, în calitate de mijloace artistice pictorul exersează abil cu linia și pata tonală, acestea favorizându-i atingerea unor expresii majore ale imaginii.

În alte lucrări sunt prezentate într-o manieră umoristică imaginile chiulangiului și șmecherului, regăsiți într-o secvență care pare inspirată din snoavele cu Păcală și Tândală. Astfel, Dumitru Trifan, un mod artistic ingenios, prezintă situația în care unii oameni profită de orice ocazie pentru a trage foloase.

Un alt aspect, al creației artistului, ține de elucidarea

relațiilor dintre omul muncitor și persoanele care sunt „numai cu privitul”. În acest context se evidențiază caricaturile ce relatează prin intermediul a trei secvențe. Motivele, având la bază multiple personaje, tratate expresiv prin aparențe faciale, postură, mișcări și piese vestimentare, oferă cititorului posibilitatea să pătrundă în esența scenei surprinse și să perceapă mesajul transmis. Bunăoară, o caricatură tratează ironic momentul în care un grup de slujbași vine în vizită la omul ce trudește. Artistul a găsit o secvență din viața reală prin care prezintă sarcastic atitudinea unor funcționari obișnuiți cu activitățile de birou, truditorul și munca de pe deal fiindu-le străine. Prin intermediul reprezentării portului vestimentar tradițional de la sat și cel al birocratilor este elucidată diferența socială, aceasta fiind oglindită și prin particularitățile figurilor personajelor. Artistul utilizează și aici în mod eficient contrastele dintre linie și pată, iar ritmul petelor tonale asigură o bună structurare a compoziției.

În unele dintre caricaturi, artistul „biciuiește” starea de iresponsabilitate a unor persoane. Aici, scena este tratată dinamic, efectele ce redau starea de mișcare sunt concepute astfel încât să îl facă pe cititor să perceapă atitudinea lipsită de simțul răspunderii. Pata tonală, ce organizează compozițional imaginea, delimitează vizual personajul, evidențiind acțiunea iresponsabilă și neglijentă a acestuia, inclusiv oglindind și personajele care „culeg” consecințele acestei fapte. Grație mesajului alegoric promovat de unele componente ale imaginii

artistul reușește să transmită mesajul pe de o parte desfășurat, iar pe de alta – concis.

Un alt aspect tematic îl reprezintă reflectarea caracterului nefast al discursurilor lipsite de sens, fenomen întâlnit deseori în societate.

Dezvoltându-și de-a lungul anilor gândirea critică și având un spirit civic dezvoltat, Dumitru Trifan a străduit în multe dintre lucrările sale și asupra temei ecologice. Ea este tratată grafic în mai multe imagini unde, prin intermediul găsirii unui motiv din viața reală, protagonistul încuviințează ideea că natura este în stare să se regenereze în pofida tuturor activităților industriale nefaste ale omului. Imaginea unei plante vii, a florii, contrapusă norului de gaze pe fundalul coșului de fum, reprezintă metaforic ideea că natura este mai puternică decât orice activitate nesustenabilă. Scopul autorului a fost orientat spre determinarea cititorului la reflecții și spre educarea activă a omului în spiritul atitudinii pozitive față de problemele de mediu. Acest scop este atins datorită impactului vizual puternic pe care îl joacă pe-tele contrastante utilizate în reprezentarea gazelor emanate de către coșul de fum.

Cu referire la relațiile umane în societate sunt și imaginile care elucidează fenomenul corupției.

Generalizând, constatăm că opera lui Dumitru Trifan este actuală și în prezent. Caricaturile maestrului îmbracă haina „filosofiei” vieții și ne ajută să percepem mai bine modul de a exista...

Lucia ADASCĂLIȚA

Ianuarie 2022

Graficianul Dumitru TRIFAN: identitate artistică și perseverență creatoare

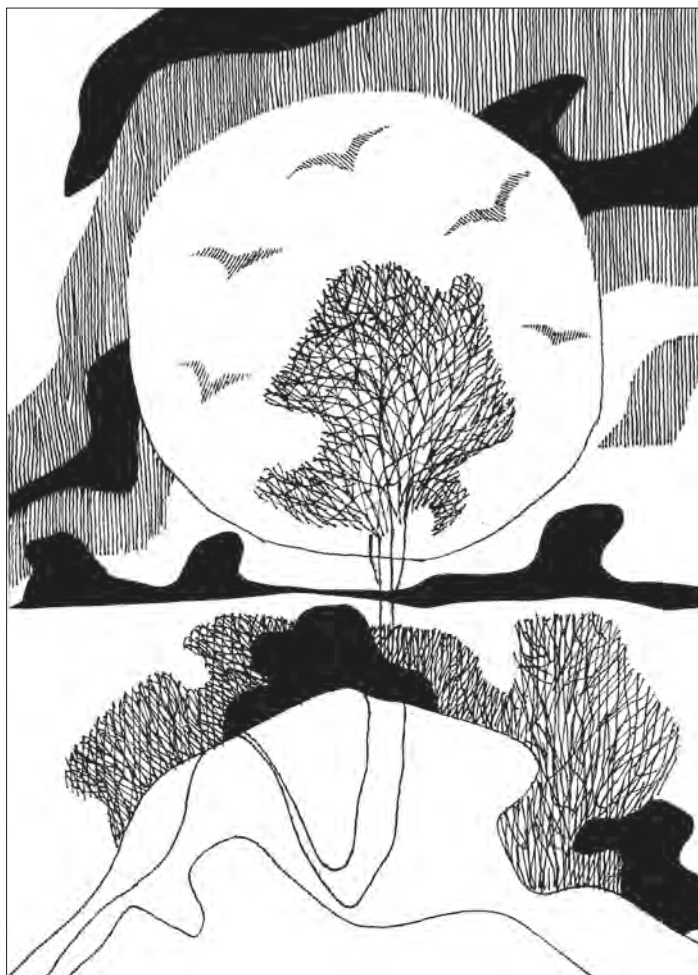

Creația plasticianului Dumitru Trifan a avut cea mai importantă menire intelectuală: de influență asupra conștiinței umane, pe care, prin muncă și devotament artistic, el a realizat-o la nivel profesional de excepție. Pline de laconism și eleganță plastică, putere de influență asupra gândirii receptorului, caricaturile sale atingeau cele mai importante strune ale conștiinței naționale a cetățeanului. Și în prezent, conținuturi complexe ale desenelor sale îndeamnă să medităm și să analizăm profunzimea problemelor actuale istorico-culturale.

Deși opera artistului plastic Dumitru Trifan este bine cunoscută celor care urmăreau publicațiile săptămânalului „Literatura și Arta”, dar și edițiile de carte semnate de scriitori români de pe ambele maluri ale Prutului, până în prezent cercetările în domeniul artelor nu sunt completate cu o imagine exhaustivă despre aportul acestui autor în evoluția artei naționale. Desenele graficianului Dumitru Trifan, marcate de filosofia vieții în toate aspectele ei cotidiene, sunt importante atât pentru dezvoltarea viziunilor unui individ aparte, cât și pentru cultura societății în ansamblu.

La fel de important e să-l cunoaștem ca om, în relațiile cu colegii și prietenii, ca cetățean. Modestia lui a devenit „proverbială” printre aceștia. După cum și-l amintea Ion Cațaveică, „îi plăcea haina simplă, mersul pe jos, era moderat în toate”. Și Sava Melega precizează: „...Ca și în desene, era și în vorbă laconic și glumeț. Și foarte harnic. Avea un deosebit talent de a degaja atmosfera, oricât ar fi fost ea de încărcată”.

Graficianul Dumitru Trifan (1937–1997) făcea parte din pleiada artiștilor plastici moldoveni căreia îi aparțin Emil Childescu, Aleksandr Hmelnițki, Alexei Grabco, Ion

Daghi – absolvenți ai Școlii Republicane de Arte „I. Repin” (actualul Colegiu Republican de Arte Plastice „A. Plămădeală”), pe care Dumitru Trifan l-a absolvit în 1962.

După finalizarea studiilor, urmate de câțiva ani de activi-

tate la Fabrică de Lactate din Chișinău în calitate de ilustrator, artistul a lucrat pictor-ilustrator la săptămânalul „Cultură”, apoi din 1977 până la sfârșitul vieții – la „Literatura și Arta”. În imaginile semnate de Dumitru Trifan putem vedea frământările și schimbările sociale, depistăm cu ușurință cât de acut simțea artistul durerile și nevoile poporului. Receptivitatea și simțul profund al datoriei profesionale și civice îl evidențiază printre graficienii de forță din Republica Moldova. În anii de avânt ai renașterii naționale Dumitru Trifan a fost apreciat drept caricaturistul de forță care a oglindit în grafica satirică confruntările de opinii în societatea basarabeană.

Dar să nu uităm că procesul creator comportă trăsături și legități aparte, subtilitățile și legăturile logice ale unor fenomene fiind doar aparente. În biografia artistică și operele sale observăm mai multe momente pe care le putem analiza alături de evoluția creațiilor caricaturiştilor de vază autohtoni, dar și a celor care pe lângă caricatură s-au manifestat și în grafică de carte: Lică Sainciuc, Anatoli Smîșleae, Leonid Domnin, Boris Șirokorad, Nikolai Makarenko, Zigfrid Polingher etc. Deși, la prima vedere, legăturile semantice și morfologice între operele mai multor artiști remarcați și creația lui Dumitru Trifan arată destul de evidente, este deloc ușor să separăm operele lor din aceste două genuri ale graficii. Spre exemplu, putem analiza în opoziție aspectele ideologice și principiile plastice abordate de către artiștii plastici Dumitru Trifan și Boris Șirokorad, care persefla fascismul și imperialismul prin mijloace artistice apropiate de Kukrîniksî, bazându-se în plan stilistic pe metoda realistă picturală a academismului rus. Însă în acest context nu trebuie să oitem

etapa istorică de înflorire sau apogee a creației fiecărui artist în parte. Găsim aspecte semantice comune între operele lui Boris Șirokorad și Leonid Domnin, care pot fi analizate și din perspectiva ateismului sovietic. Influența pregătirii profesionale a jucat un rol important în cariera fiecărui artist plastic. Nu excludem aici rolul dominant al acceptării sau negării de către artiști a politicii statale oficiale la o etapă istorică sau altă.

Subiectele abordate în desene și caracterul decorativ al plasticii liniare, adesea combinată cu elementele tonale, apropie mult creația lui Dumitru Trifan de creația timpurie a lui Lică Sainciuc sau de creația matură a lui Leonid Domnin, Nikolai Makarenko și Zigfrid Polingher, colegi renumiți atât prin creația lor caricaturistică, cât și prin cea de grafică de carte. Deja la sfârșitul anilor 1950–începutul anilor 1960 în creația lui Nikolai Makarenko sesizăm aderarea la principiile geometrice de abordare a formelor și volumelor realizate plastic.

Aici trebuie să amintim că în perioada sovietică decorativismul auster și modern, pe care îl mai întâlnim și în creația precursorilor (spre exemplu, creația lui Theodor Kiriakoff din perioada basarabeană), la etapele de început nu era oficial acceptat. Totuși, chiar și atunci unii plasticieni reușeau să convingă publicul versat prin realizările lor artistice, radicale pentru acele timpuri în plan stilistic și conceptual. Muzeul Național de Artă al Moldovei deține în colecțiile sale ilustrațiile semnate de Zigfrid Polingher spre sfârșitul anilor

1970 la „Enciclopedia moravurilor” (hârtie, tuș), care stilistic se apropie de anumite principii de aplicare a liniei abordate de Dumitru Trifan în mai multe caricaturi și unele ilustrații ale sale.

Este important să găsim oportunități de precizare a datărilor schițelor cu stilistica similară a creației lui Dumitru Trifan alături de căutările colegilor săi – pentru a crea o imagine mai veridică a importanței operei fiecărui artist în parte, fără a aduce aprecieri speculative. Toți artiștii menționați au activat prolific și strălucitor în acea perioadă. La fel de interesant este să vedem legăturile între creația acestor remarcabili artiști moldoveni și arta graficienilor ruși din perioada anilor 1920, celor care au apelat și la arta ex-librisului (Nikolai Piskarev etc.), arta plasticienilor școlilor de ilustrare poloneze și lituaniene etc. Comunicarea și interesul față de realizările colegilor de breaslă, inclusiv acelor din alte țări, exista în permanență. Unele izvoare ale caracteristicilor de simbol geometric sau semn de carte, precum este numit ex-librisul, pot fi găsite și în faptul că mulți graficieni au aderat la acest gen al graficii de carte.

Creația lui Dumitru Trifan trebuie privită ca o pagină separată și inedită, deosebit de importantă în evoluția artelor plastice naționale. Artistul a ilustrat literatură de diferit gen: poezie și proză, a creat desene pentru poeme, schițe și povestiri umoristice, nuvele umoristice, ghicitori, epigrame, satire și aforisme, basme, legende și povești. Astfel, legătura

semantică a imaginilor sale umoristice din caricatură și subiectele cărților ilustrate este evidentă.

Abordând metode plastice specifice mai degrabă desenului tehnic în varianta lui liniară și tonală, prin reprezentări compoziționale marcate de o plastică decorativă aparte a peisajului natal cu înfățișări portretistice rafinate și elegante, artistul a reușit să accentueze caracterul etnic melodos al textelor literare abordate, dar și caracterul epico-poetic al plaiului nostru. Amintim în acest context teoria fractalilor, devenită în vogă spre mijlocul anilor 1970 în domeniul designului și armoniile matematice pe care ele se bazează. Este vorba de lucrarea revoluționară a matematicianului Benoit Mandelbrot „O teorie a seriilor fractale”, care mai târziu a intrat în cartea lui manifest „Geometria fractală a naturii”. Armoniile geometrice din creația graficianului Dumitru Trifan se prezintă drept mult calculate și concepute rațional. Însă aspectul meditativ, emotiv, filosofic și simbolic nu este străin creațiilor sale. Văzută de graficianul Dumitru Trifan, geometria naturii constă în armonia ei absolută, înălțătoare, divină și înzestrată de puteri supranaturale.

Dacă grafica lui caricaturistică se baza pe principiul tonal sau liniar în căutarea formulelor precise în plan ideatic și totodată la nivel de realizare compozițională și artistică, atunci ilustrațiile sale în alb-negru și cele color descoperă și mai multă filosofie a vieții, în care simbolul etnic este abordat în fiecare formă, linie și nuanță cromatică. Multe ilustrații ale sale, chiar și una dintre primele sale coperte la „Traduceri alese” de Vladimir Belistov (1968), creată alături de redactorul artistic Isai Cârmu la editura „Cartea moldovenească”,

comportă caracteristicile decorativismului izvorât din arta populară și folclorul moldovenesc. În această lucrare elementul strict geometric, decorativ al petelor tonale și al contururilor este accentuat prin prezența detaliilor ovoidale, adesea găsite ca formă care poate sugera efecte vizuale de volum și care creează iluzii decorative ale spațialității. Deci raporturile între linii și forme calde și reci sunt prezente absolut inedit în creația acestui artist. Asemenea efecte vizuale originale nu mai găsim în grafica altor artiști plastici moldoveni; se pare că ele izvorăsc din interesul acut al artistului față de desenul tehnic, atitudinea și gândirea lui tehnică, mai degrabă proprii unui designer sau arhitect. Și în acest context mărturiile colegilor de la „Literatura și Arta”, ale scriitorilor care vedeau cum în realitate lucra artistul, cum organiza locul său de muncă și creație sunt deosebit de prețioase. Când își schimba sediul de lucru, Dumitru Trifan aducea cu sine aceeași masă nedespărțită a sa. *„Ne obișnuisem să-l vedem mereu aplecat asupra mesei de lucru – o masă construită anume, înclinată, cu un capac mobil din sticlă groasă, prinsă în ramă de lemn, sub care adesea vedeai luminând o lampă electrică.... Era masa lui tradițională, însă scumpă sufletului său. Aplecat astfel în fața ei, artistul plastic Dumitru Trifan pătrundea într-o nouă atmosferă de pioasă și adâncă meditație”*, menționa Sergiu Nucă într-un articol consacrat lui Dumitru Trifan. Astfel, precum și masa, nu se mai schimba de-a lungul vieții și tehnica de autor a lui Dumitru Trifan, doar se îmbogățea prin nuanțe tonale și cromatice. Sesizăm aceste nuanțe analizând cărțile ilustrate de Dumitru Trifan și cele în care au intrat un mare număr de caricaturi ale sale: „Adio, Cioco” de Anatol Gujel (1978), „Vacanța

IIAGTEAYPD

omuleților de zăpadă” de Nelea Rațuc (1986), „Câinele Guasa” de Ion Arion (1997); cărțile umoristice „La doi pași de fericire” de Alexei Marinat (1989), „DENS/Dicționar ENCiclopedic Satiric. Cartușiera” de Efim Tarlapan (1994) și alte ediții ale cărților cu genericul „Cartușiera” din 1991, 1994, 1995, poemul satiric „Uite așa se trece vama” de Jorj Distant (Gheorghe Cutasevici, 1997) etc. Artistul a ilustrat cărți de divers conținut, printre care se impune un mare număr de poezii de diferit caracter, în ele artistul reușind deosebit de ritmic, melodios și metaforic să sublinieze caracterul peisajelor moldave, hainelor și detaliilor de arhitectură națională.

Deosebit de original Dumitru Trifan a ilustrat „Pasteluri” de Alecsandri, e important de remarcat și eminesciana lui publicată pe paginile săptămânalului „Literatura și Arta”, despre care atât de frumos amintesc colegii săi din domeniul literaturii. La „Pasteluri”, în caligrafierea titlului cărții, artistul a elaborat tipuri de caractere literare proprii, găsite atât de fin și precis, încât se pare că și tehnica actuală nu cunoaște exemple de asemenea fonturi.

În anul 1980, la editura „Literatura artistică”, apare cartea pictorului Dumitru Trifan „99 desene umoristice”, care îl anunță lumii ca un pictor caricaturist format și maturizat din punct de vedere artistic. Curajul civic, viziunea clară și exactă

asupra evenimentelor, finețea observației, acuitatea simțirii artistice sunt datele fundamentale ale creației lui Dumitru Trifan. Anii de creație ce au urmat n-au făcut decât să evidențieze aceste calități care ni-l prezintă pe Dumitru Trifan drept un adevărat și mare talent.

Pe lângă faptul că activitatea lui Dumitru Trifan a fost o componentă de primă valoare în ofensiva desfășurată pe frontul de eliberare națională a românilor de dincoace de Prut, latura emoțională și concepția filosofică a creației sale este la fel de valoroasă.

Desenele lui se întrețeseau armonic cu poeziile de înaltă ținută civică și îmbărbătare ale lui Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Ion Hadârcă, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija, Leonida Lari și alții, fiind partea vizuală a mesajului acestora, ascuțișul ironic al căruia era îndreptat prin desen spre adevărata sa adresă, transmisă prin intermediul publicațiilor în presă și ilustrațiilor la cărți.

Personalitățile de valoare ale literaturii și artei fotografice amintesc cu multă prețuire operele sale și impresiile despre artistul plastic. Laconismul și bogăția de conținut a desenelor dânsului copleșeau pe toți admiratorii creației sale.

În anul 1997, la Editura „Labirint” au văzut lumina tiparului cinci cărți ilustrate de Dumitru Trifan. E vorba în primul

rând de culegerea de basme, legende, povești „Căinele Gusa” a scriitorului bucureștean Ion Arion, de cărțile satirice „Mărul lui Adam” de Efim Tarlapan și „Uite-așa se trece vama” de Jorj Distant, dar și de primul număr al revistei „Arta educației”, precum și de cartea Valentinei Stoica „Vladimir Zaiuc în reverberațiile scenei”, ultima atinsă de lumina sufletului său”, menționa Gheorghe Cutasevici în articolul consacrat lui Dumitru Trifan, care ilustrase cartea acestuia „Hora luminii”.

Creația grafică a lui Dumitru Trifan are multe tangențe cu arta actorului, regizorului, scenaristului de filme și artistului plastic român Ion Popescu-Gopo. „Omulețul” în desenele animate ale lui Ion Popescu-Gopo este personajul nud și schițat din câteva linii, care interpretează destul de complet problemele lumii contemporane. În multiplele sale caricaturi și ilustrații, Dumitru Trifan a reușit să reflecte viața omului basarabean prin descoperirea stilisticii proprii care, datorită preciziei plastice și stilizării decorative, poate fi asociată cu colajul. Însă, este vorba despre desenele create foarte fin cu lupa, cu vârful celei mai subțiri pensule. Rafinamentul tehnic liniar al negrului pe alb și al reprezentărilor policrome din grafica de carte a lui Dumitru Trifan amintesc totodată și arta măștrilor cehi și polonezi din perioada anilor 1950–1970. Finețea plasticii liniare, laconismul și operarea dezinvoltă cu efectele spațiale de configurare decorativă a clarobscurului denotă trăsăturile inedite ale operelor artistului.

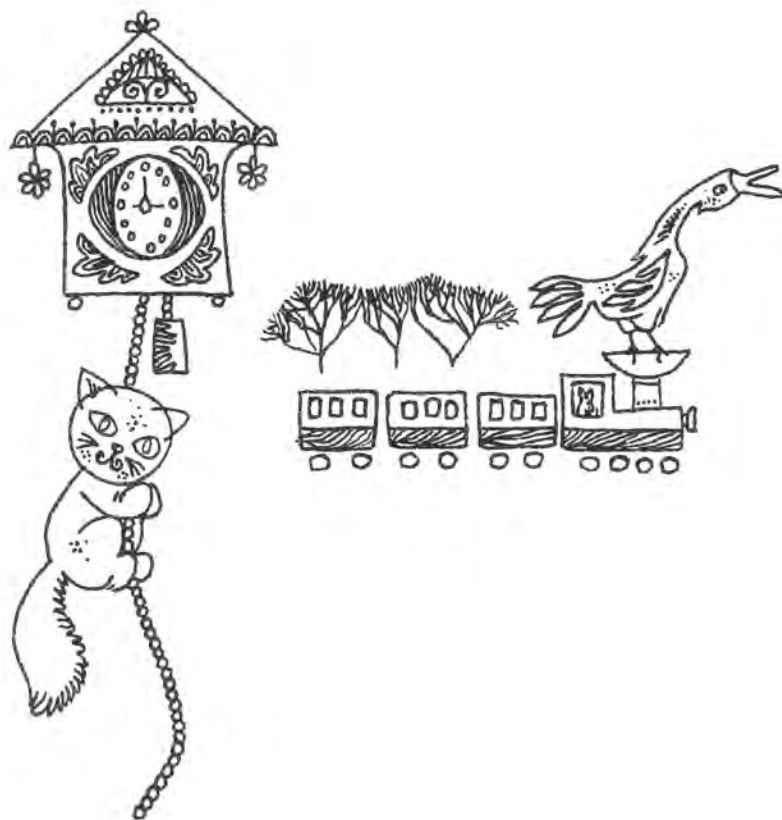
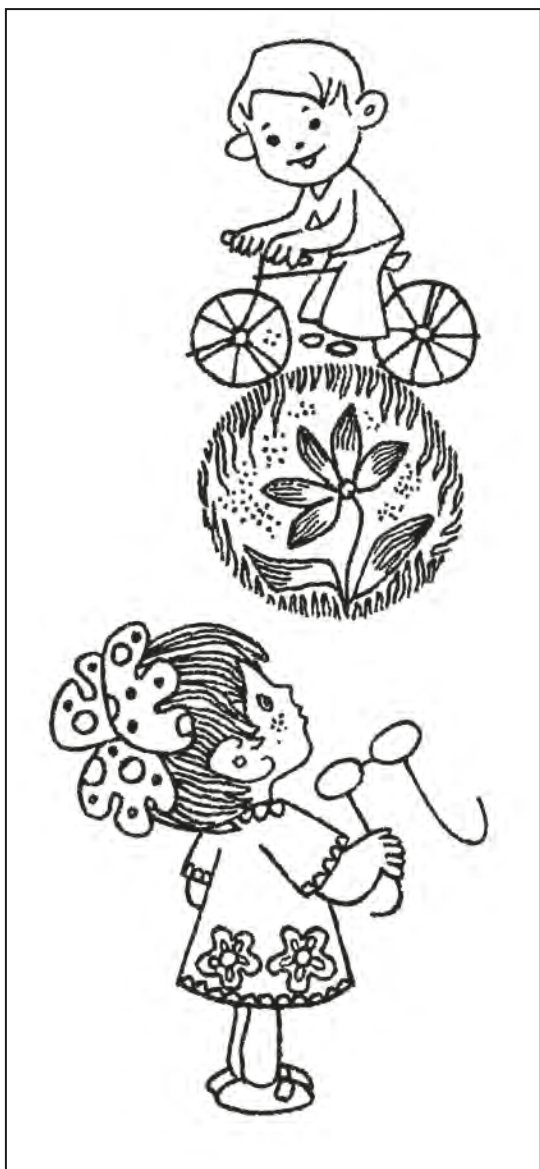
dr. **Victoria ROCACIUC**

Februarie 2022

Potecile copilăriei

Copilăria este o temă constantă în creația lui Dumitru Trifan. Artistul păstra nealterat în sufletul lui un crâmpei din magia copilăriei, pe care, la o privire atentă, îl regăsim în fiecare lucrare a sa – copilăria ca răspuns, soluție sau refugiu în care nu vei fi străin niciodată.

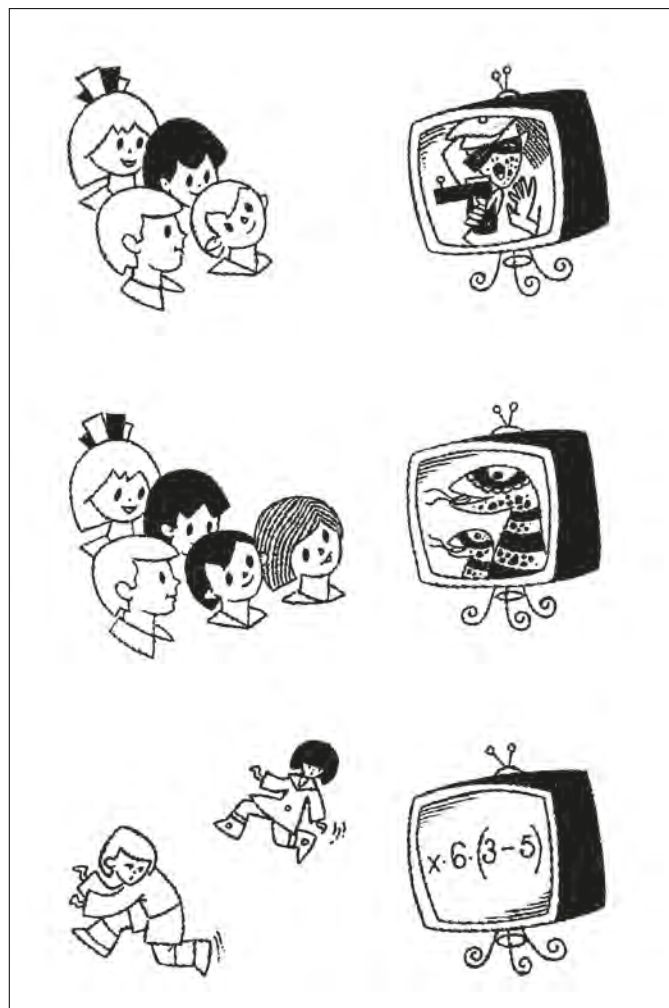

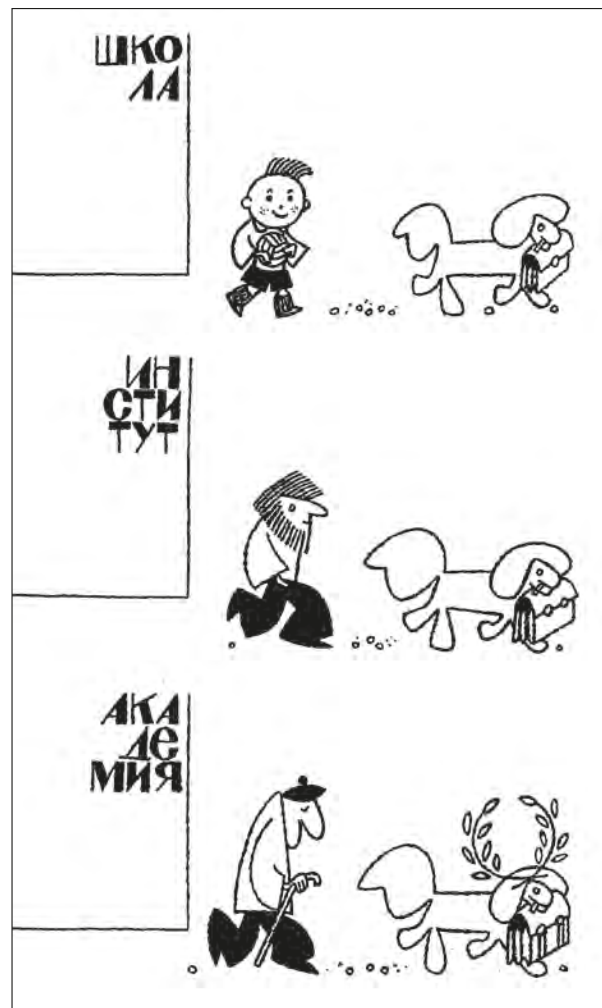

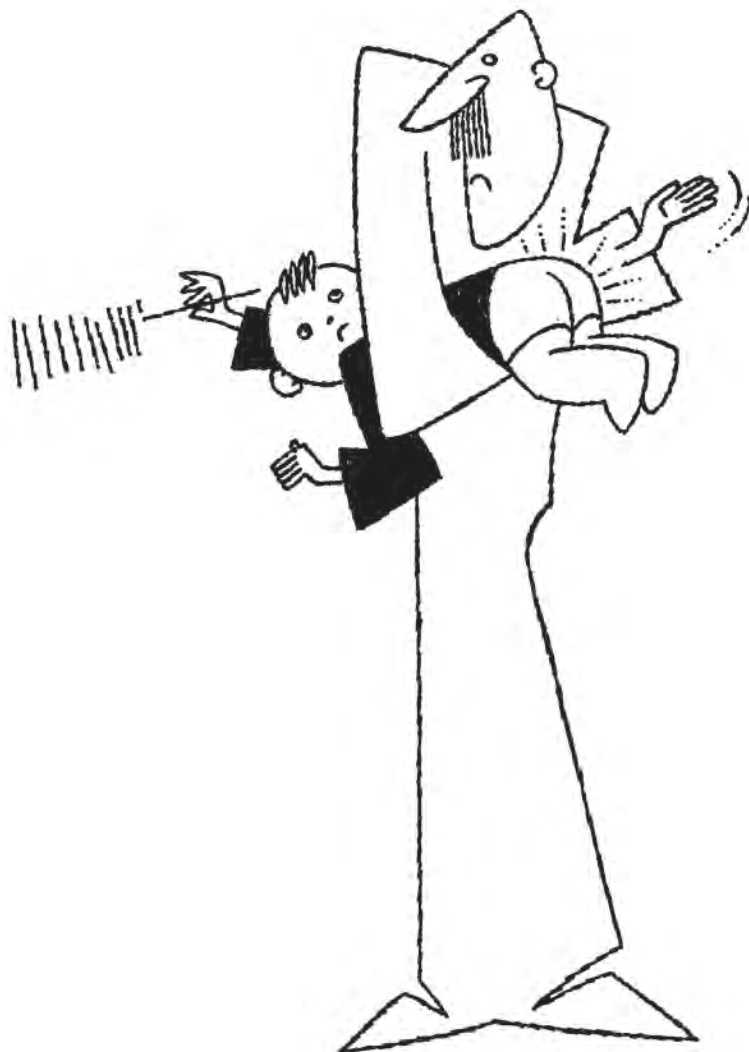
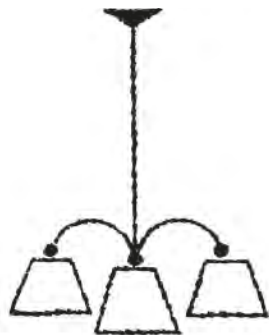

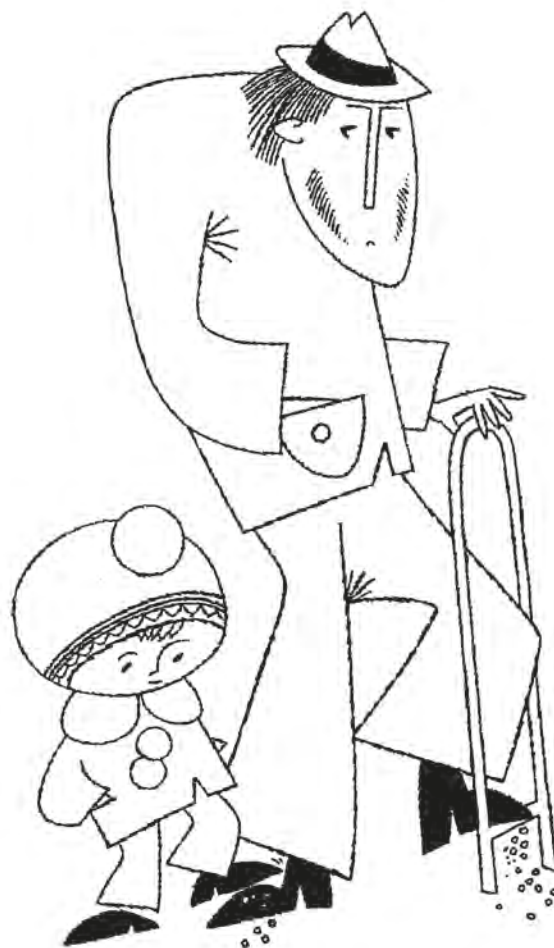
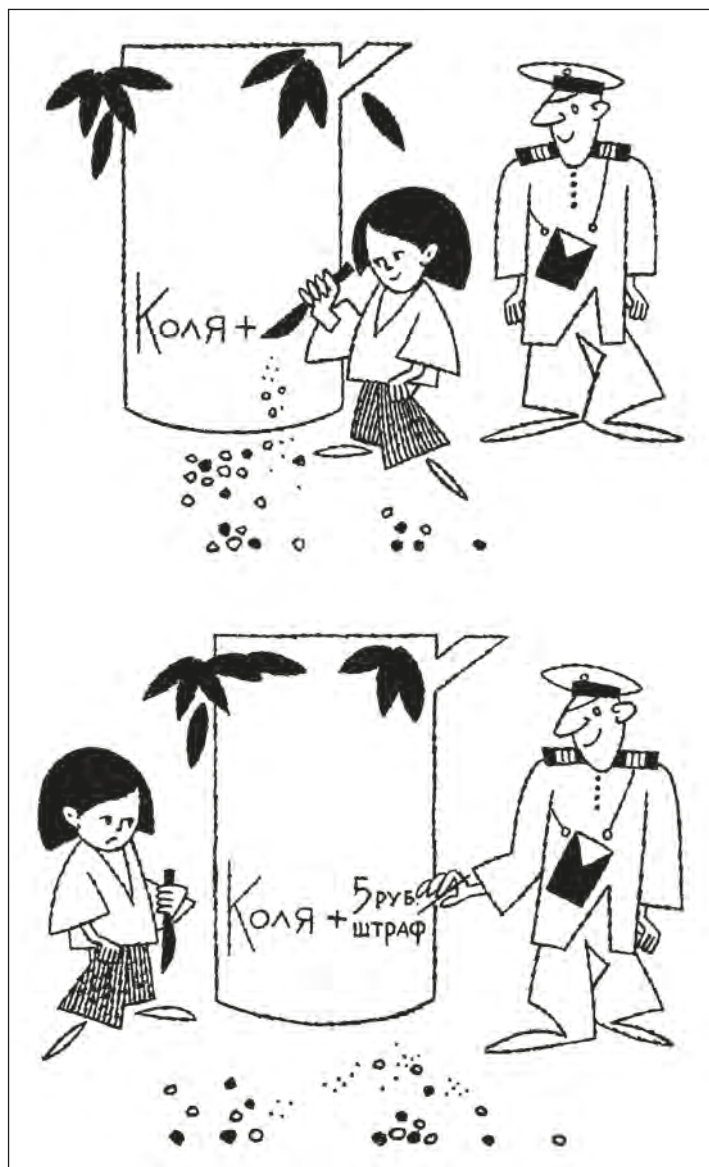

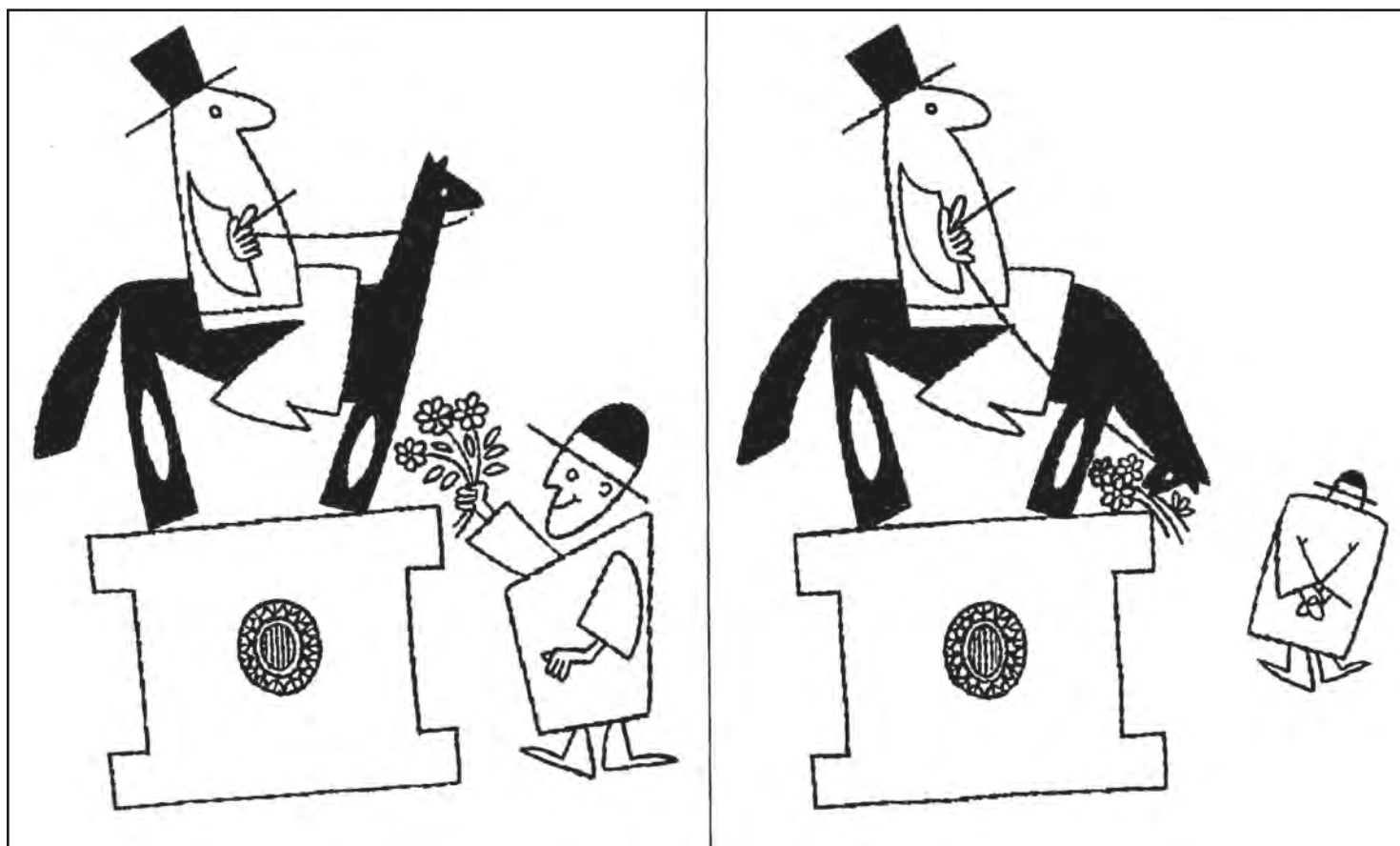

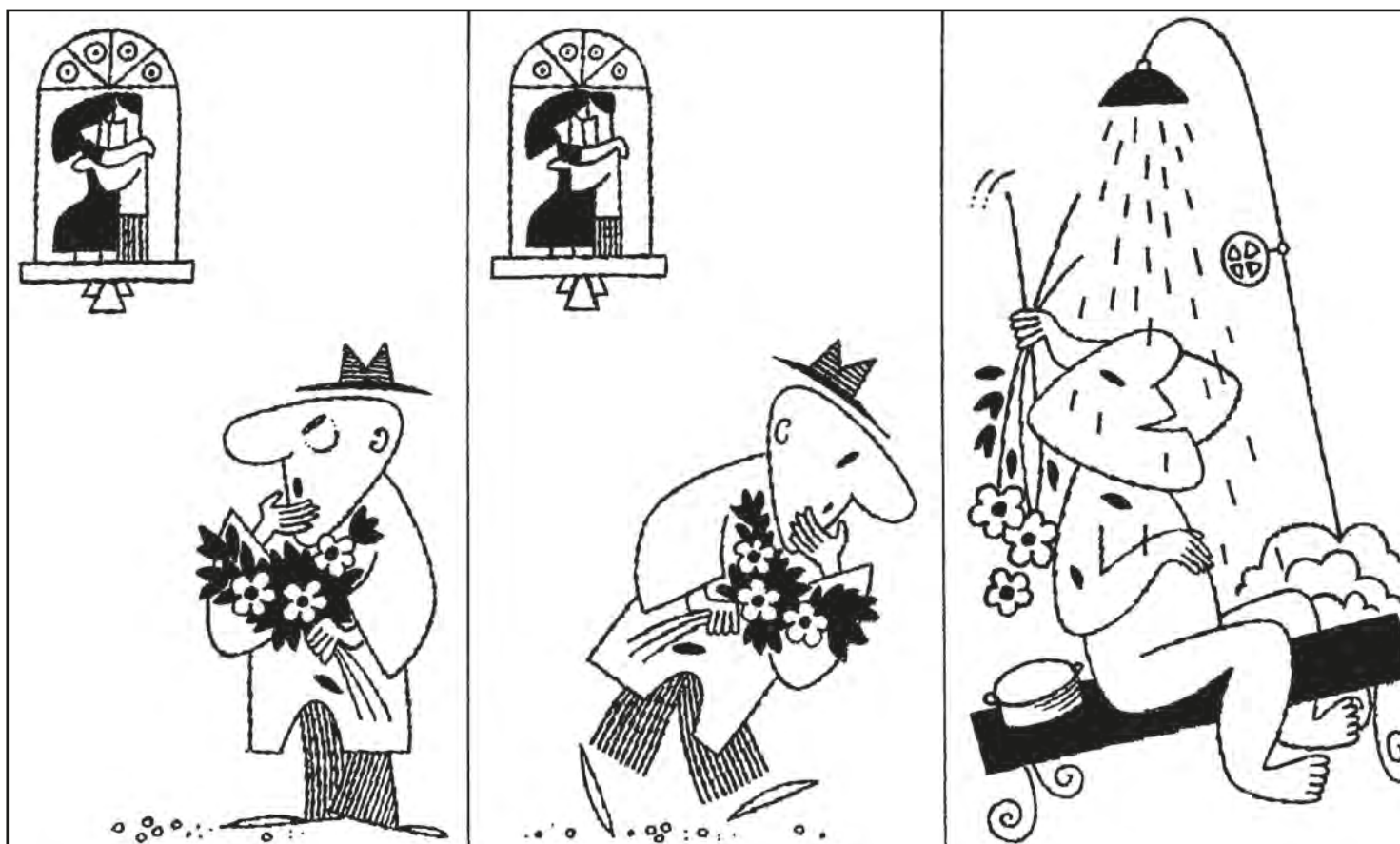

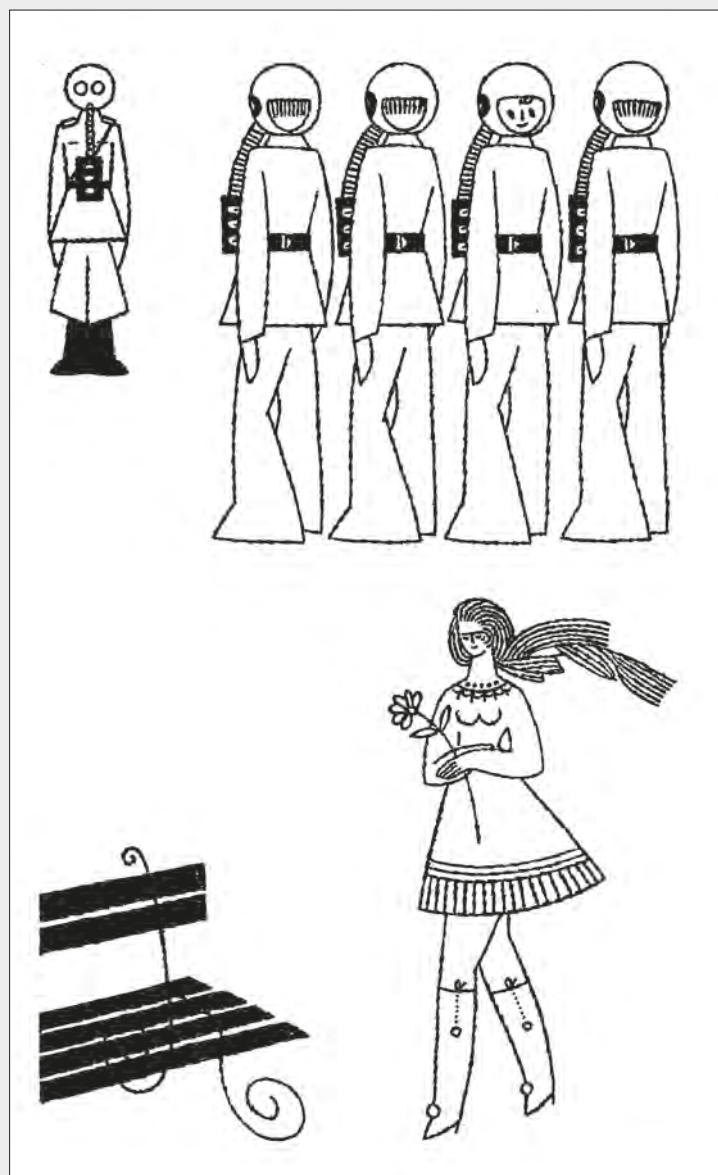
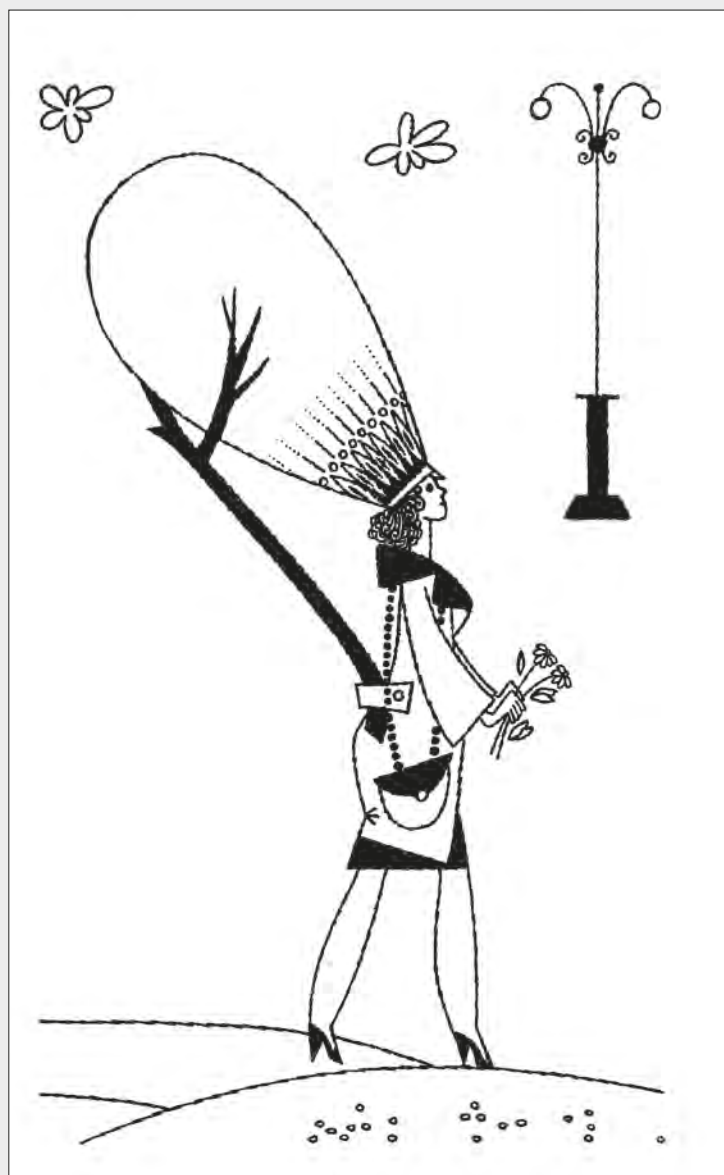

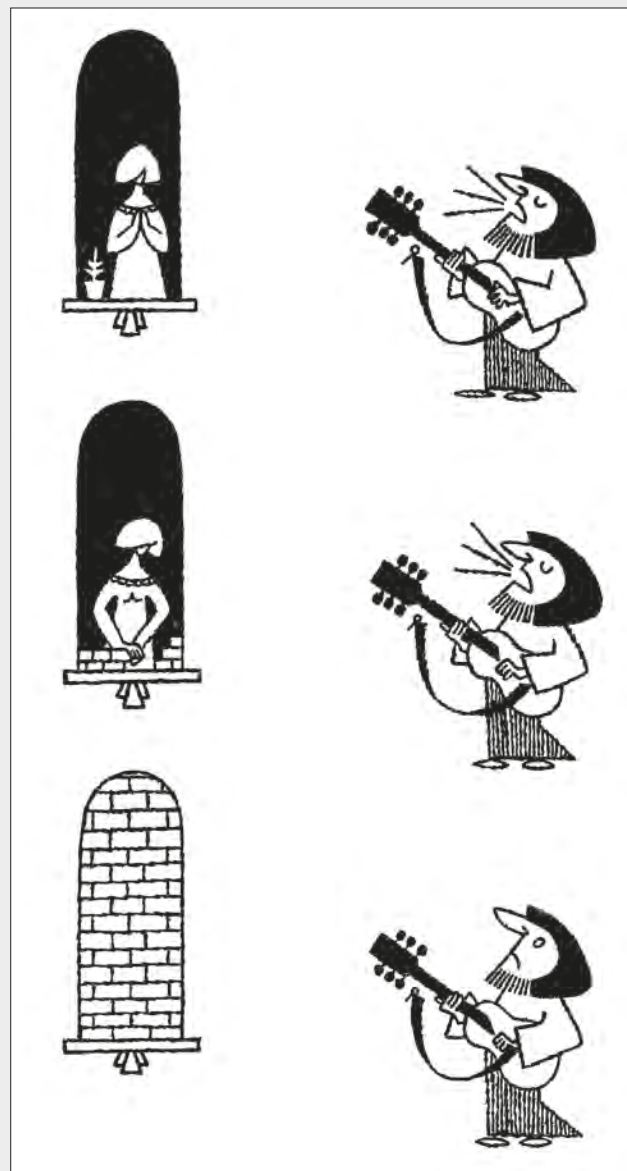
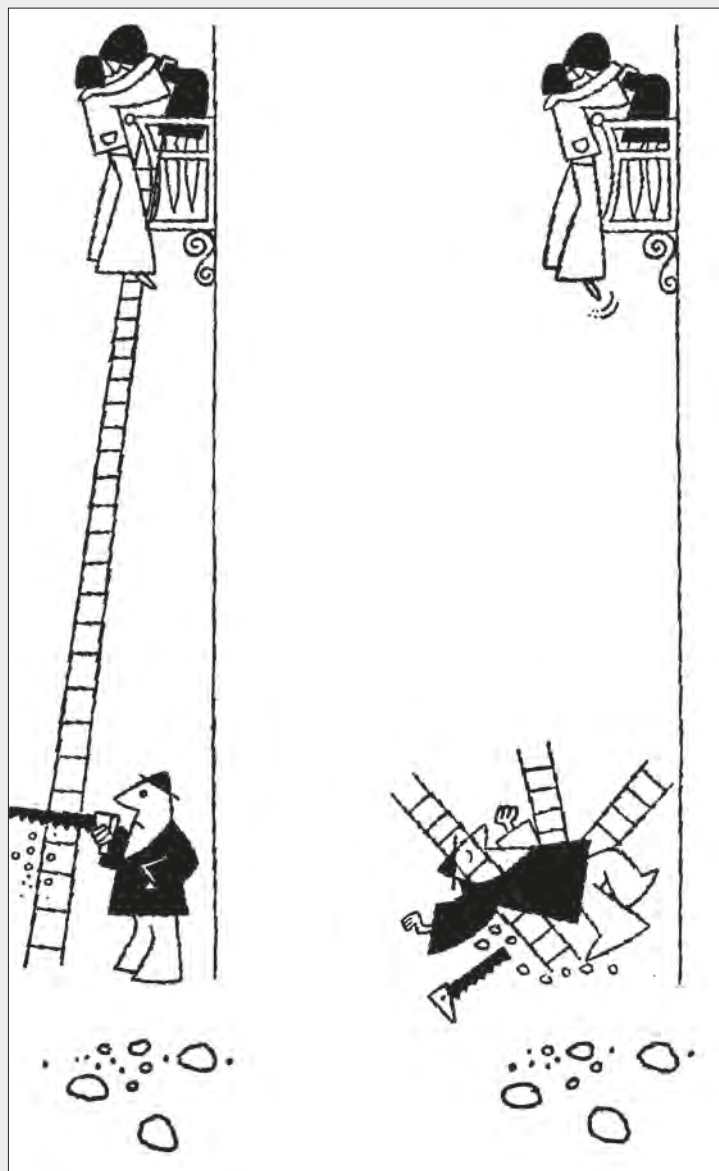

PE BARICADELE CARICATURII

Caricaturile lui Dumitru Trifan reprezintă cu exactitate viața de zi cu zi – spectacolul vieții în toată splendoarea și plinătatea sa: cu povești autentice despre oameni cu bucuriile și metehnele lor – un surâs discret și inteligent al unui creator care simte și iubește viața.

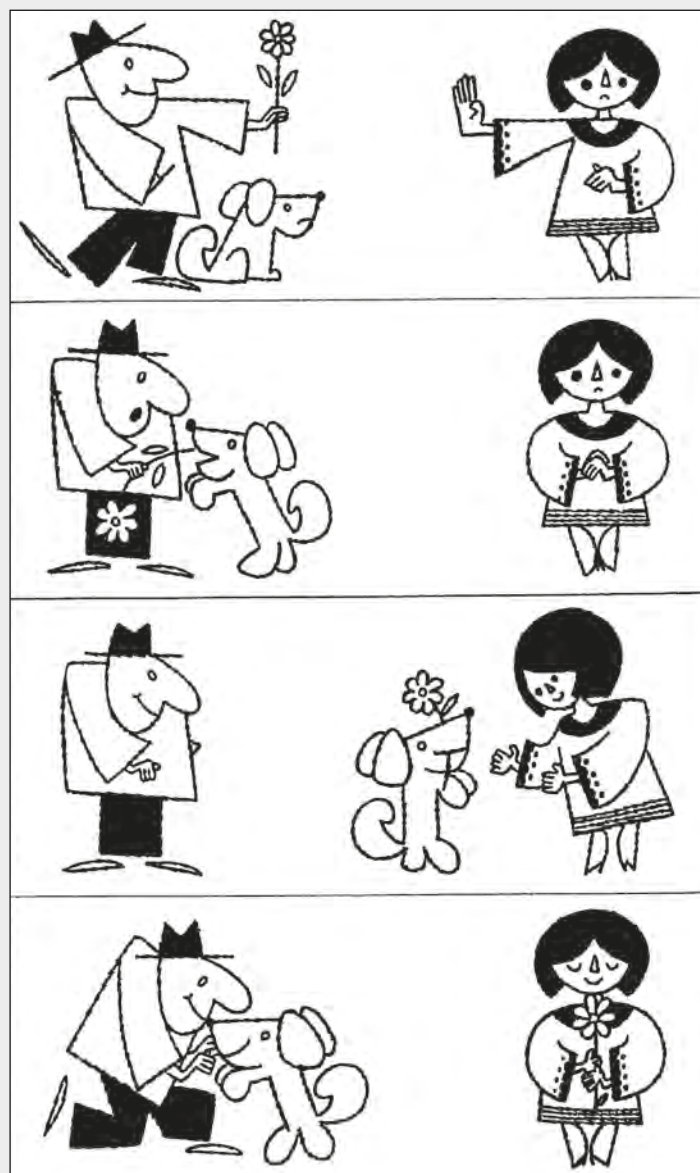
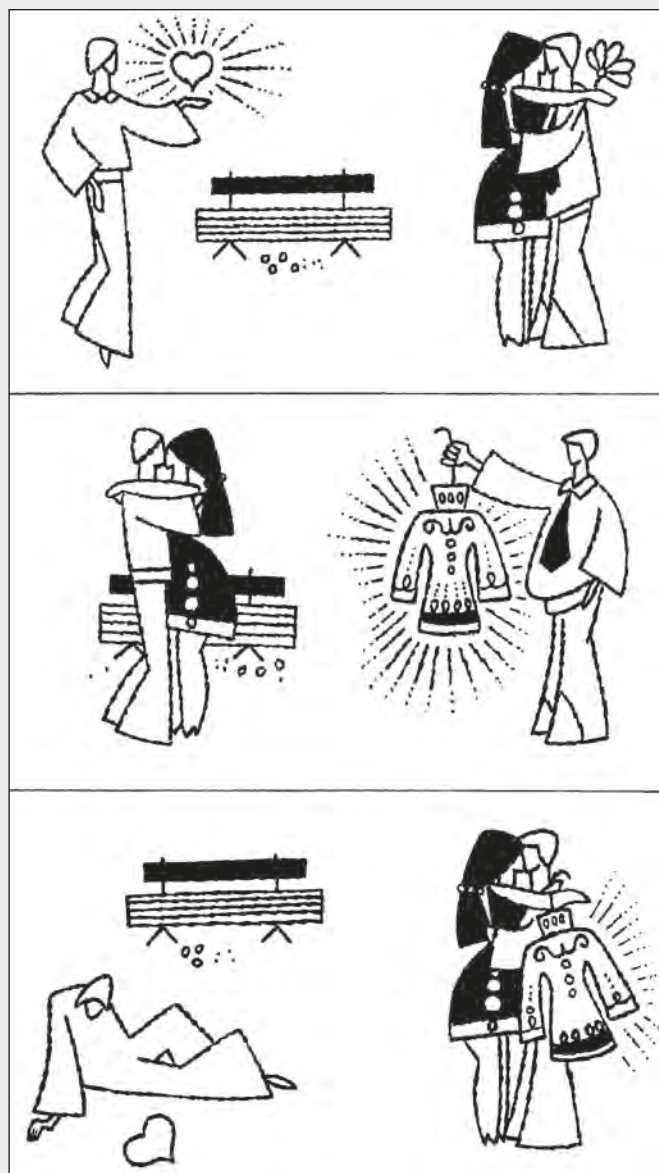

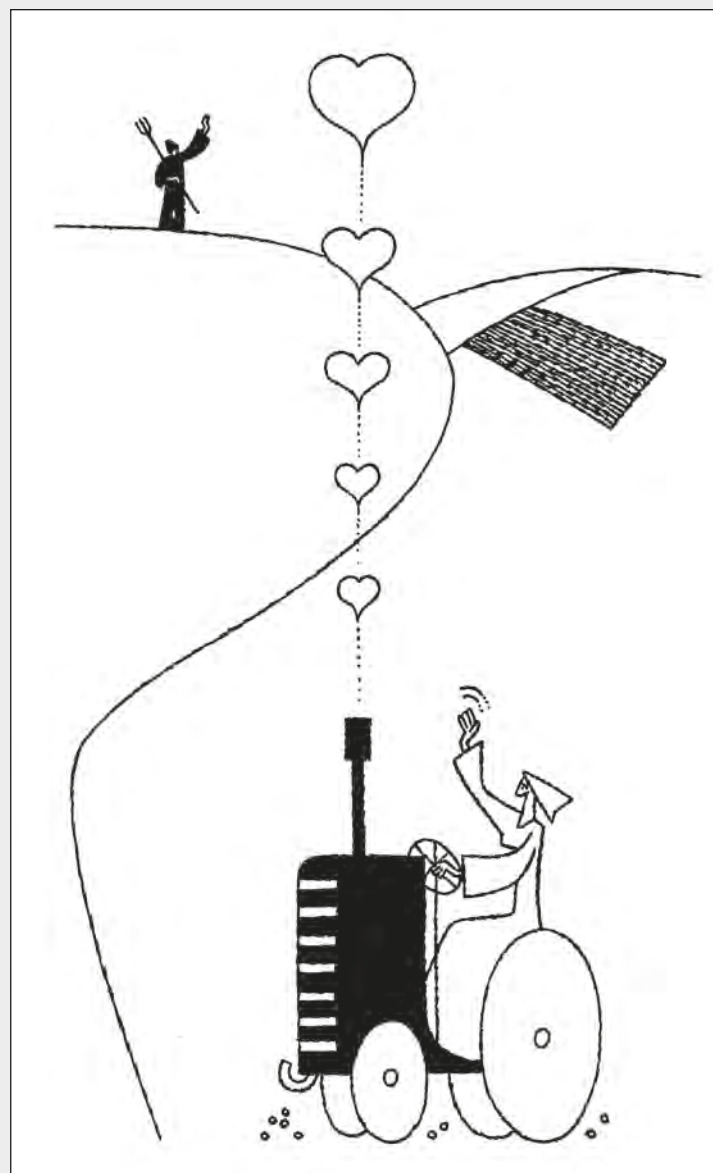

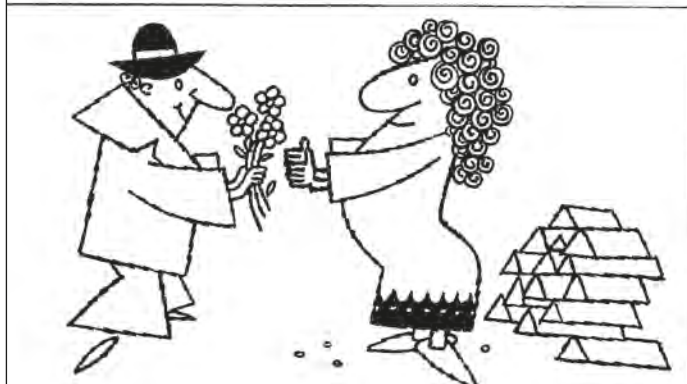

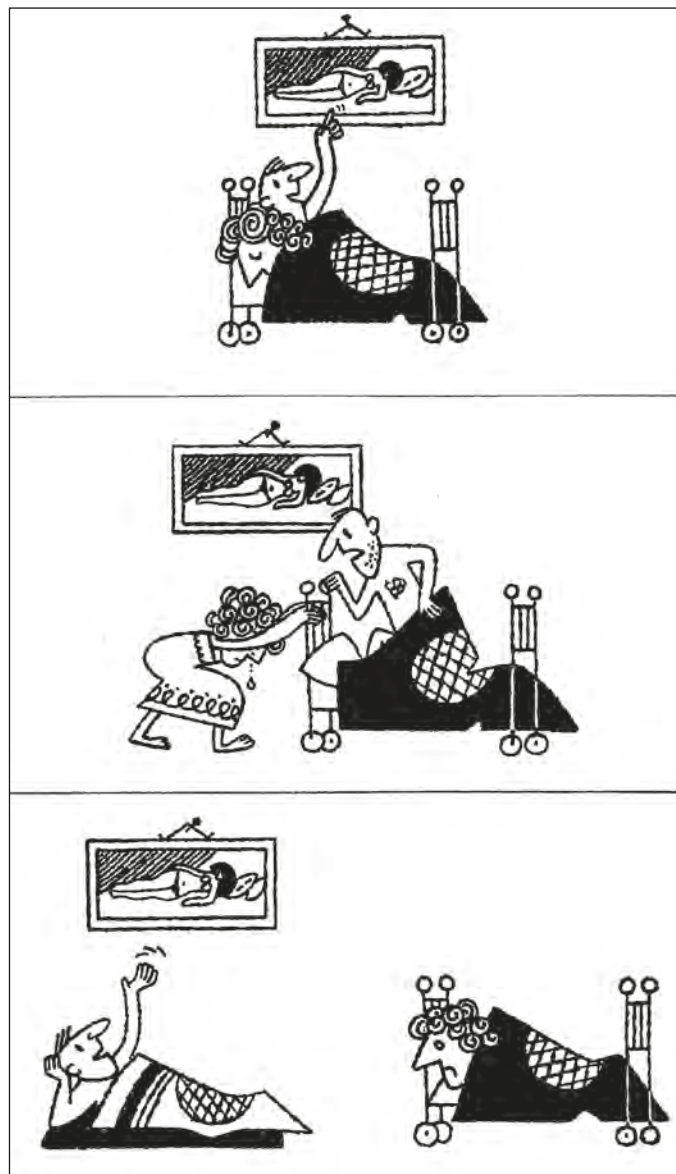
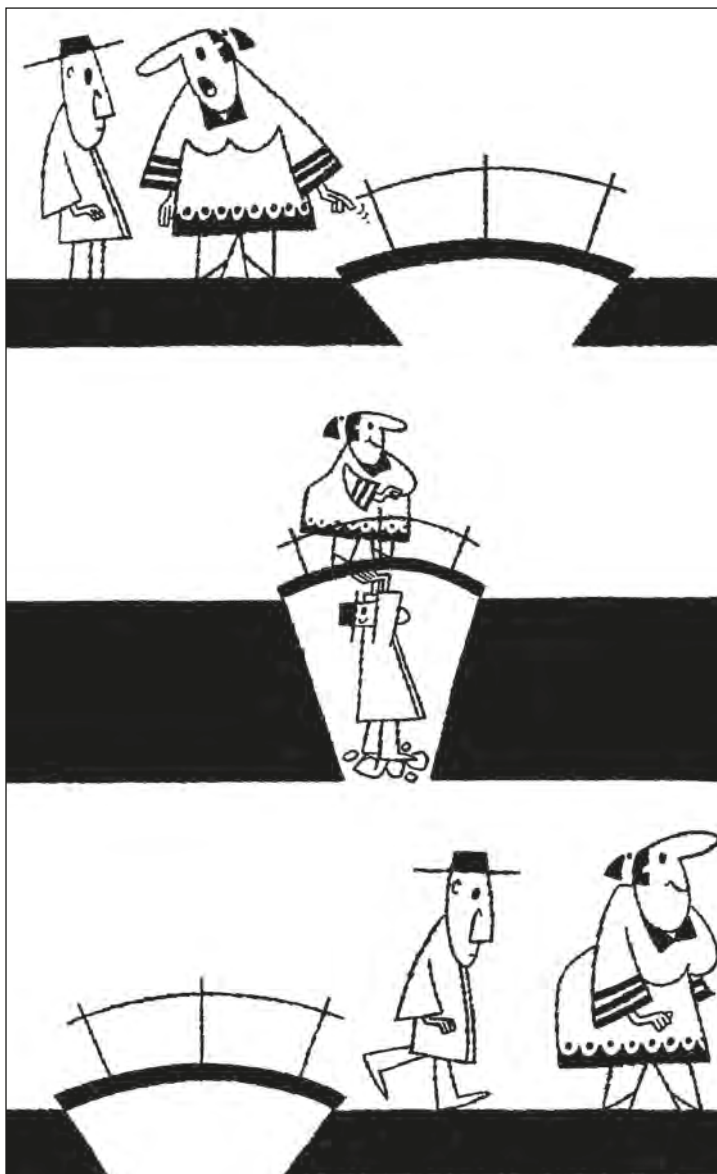

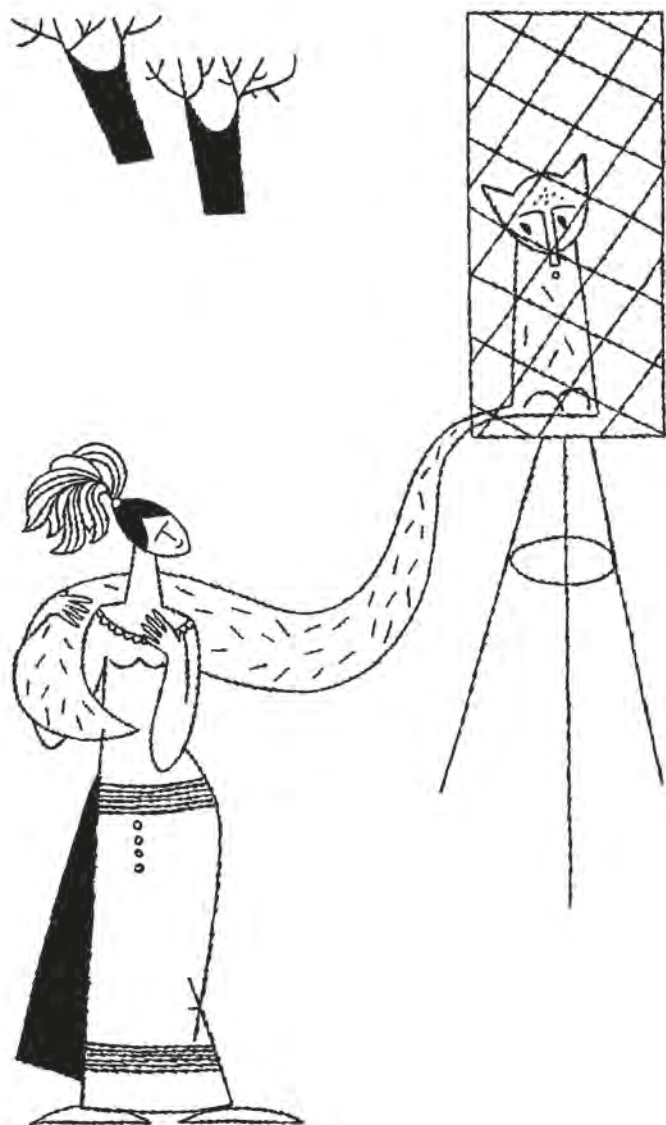

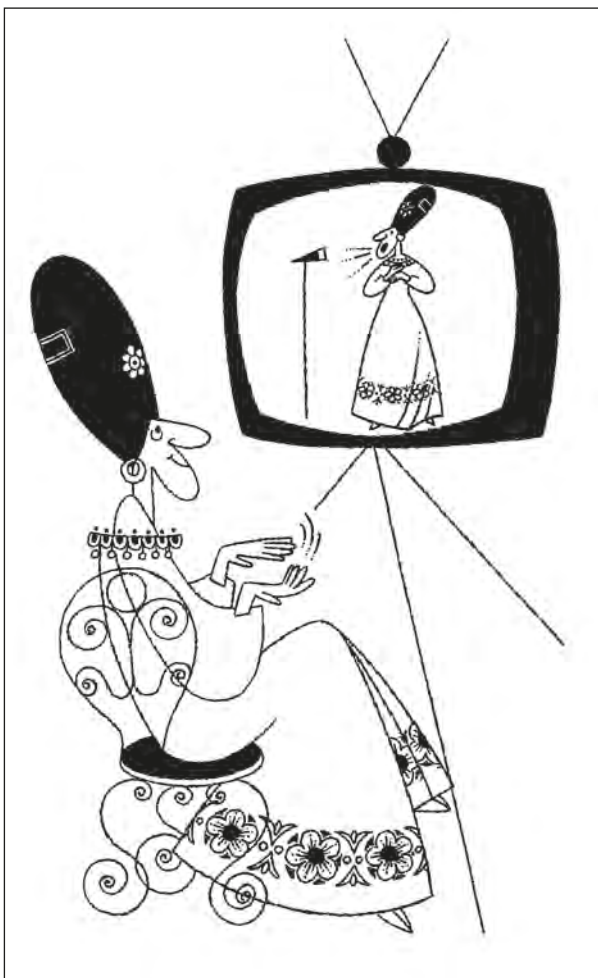

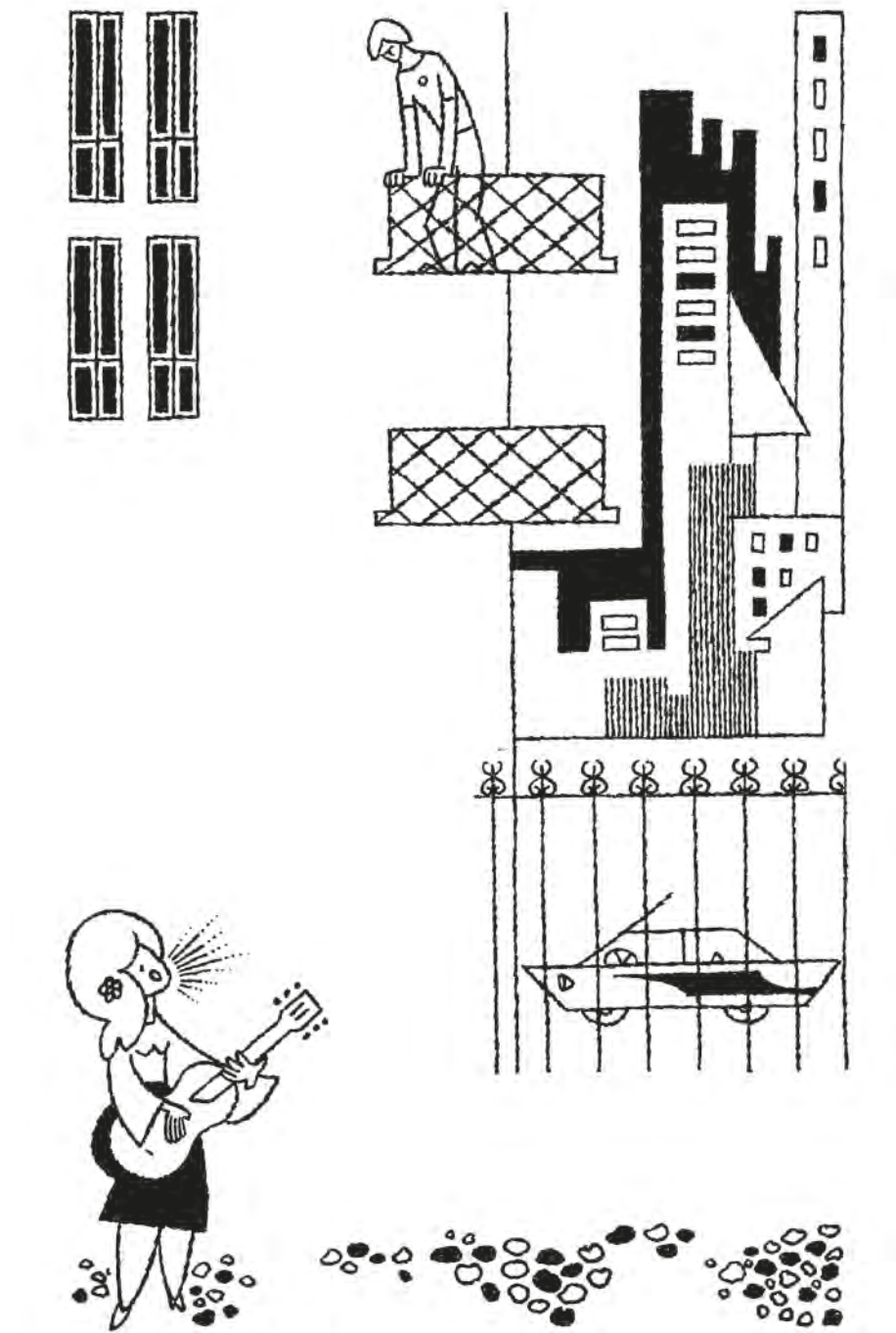

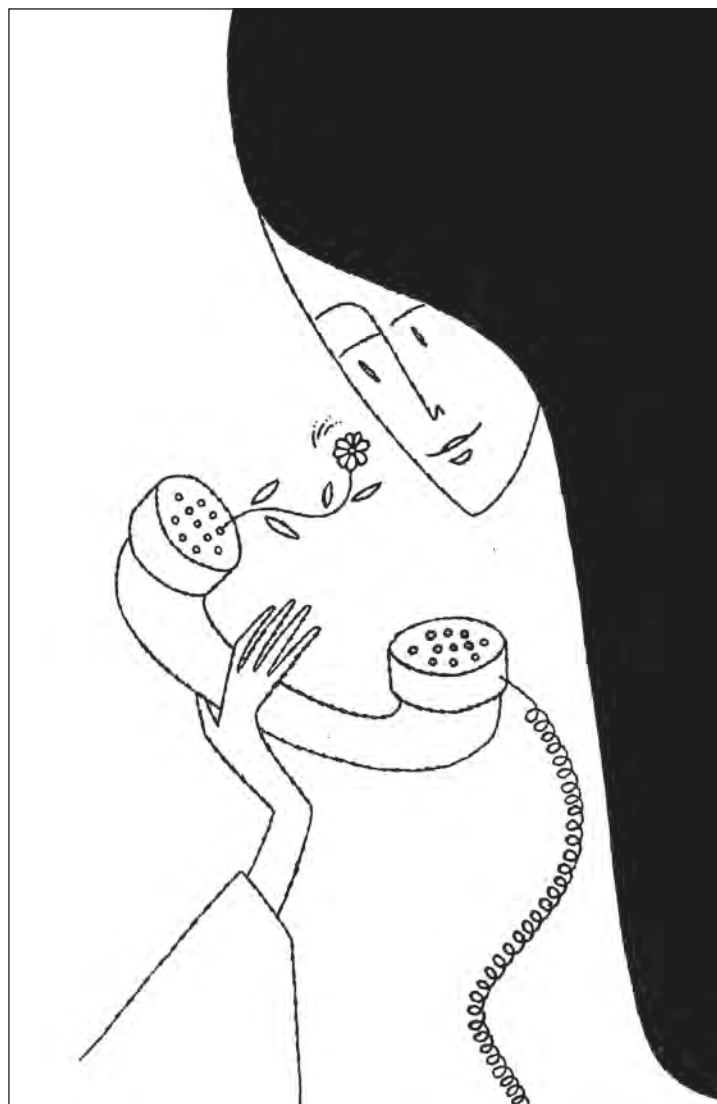
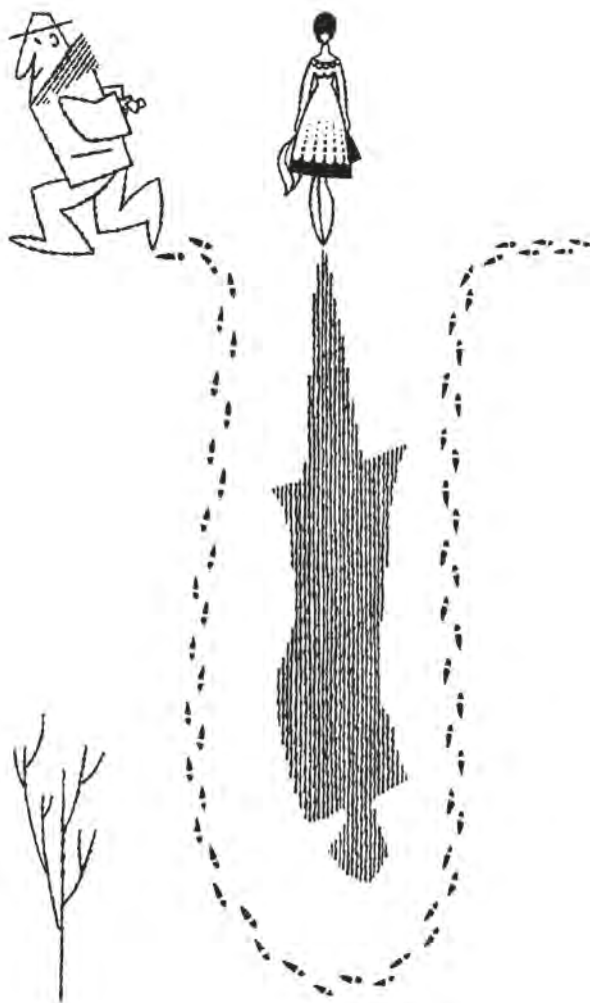

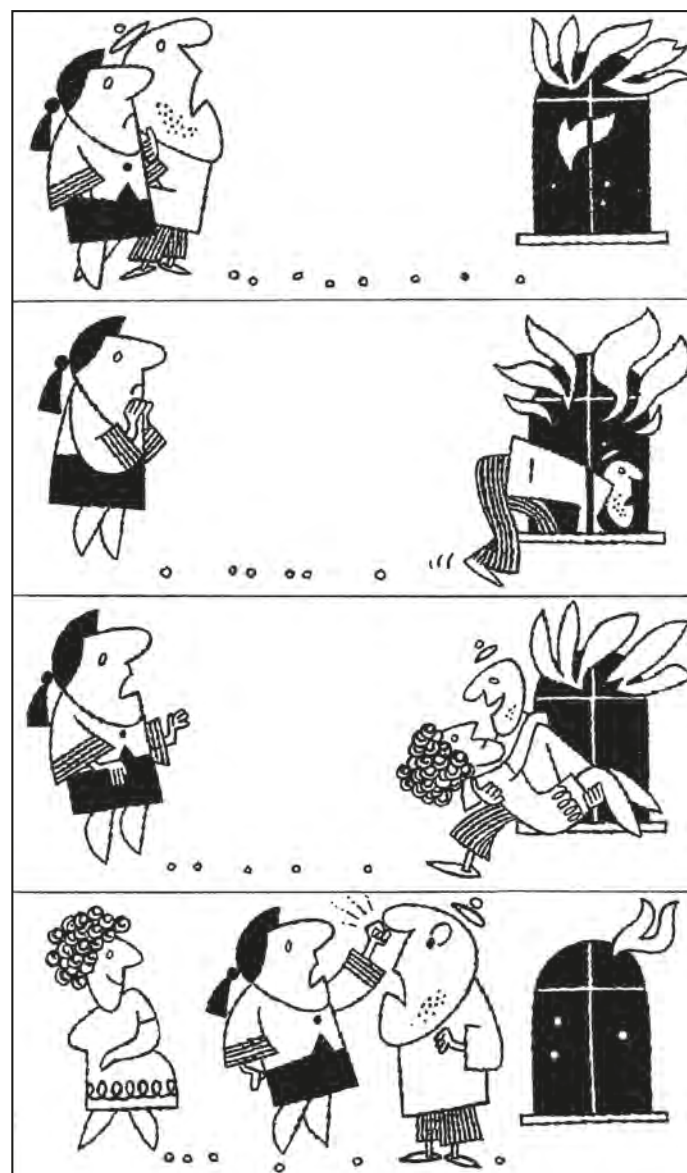

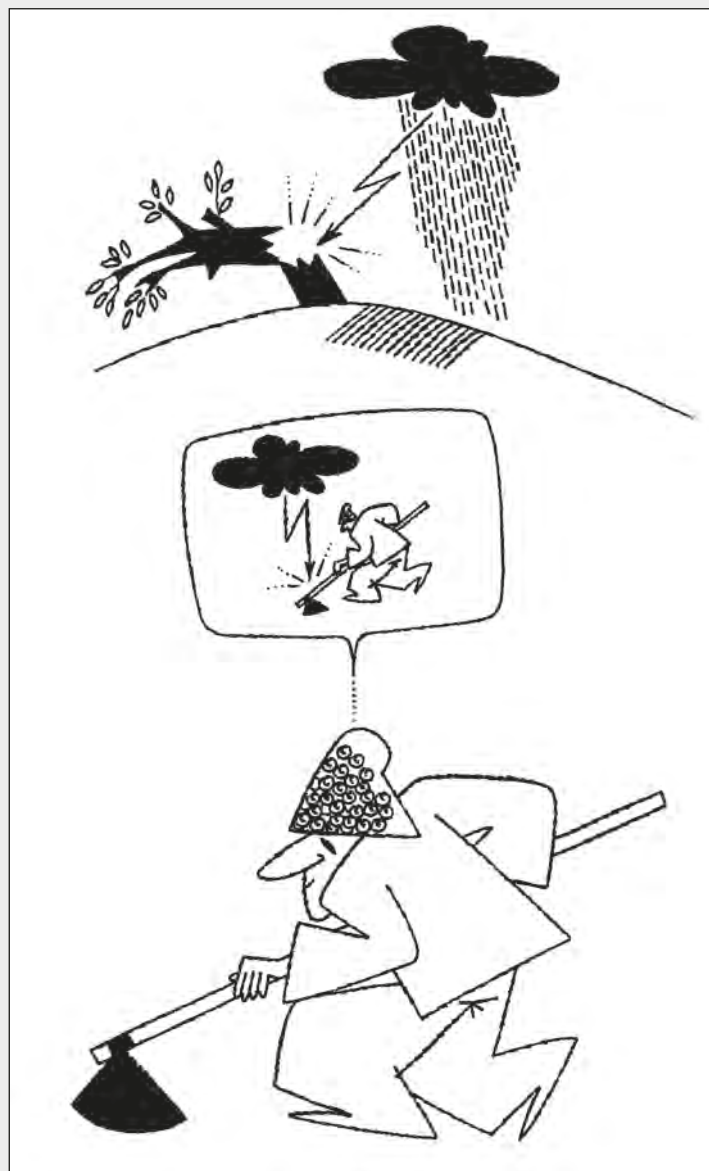
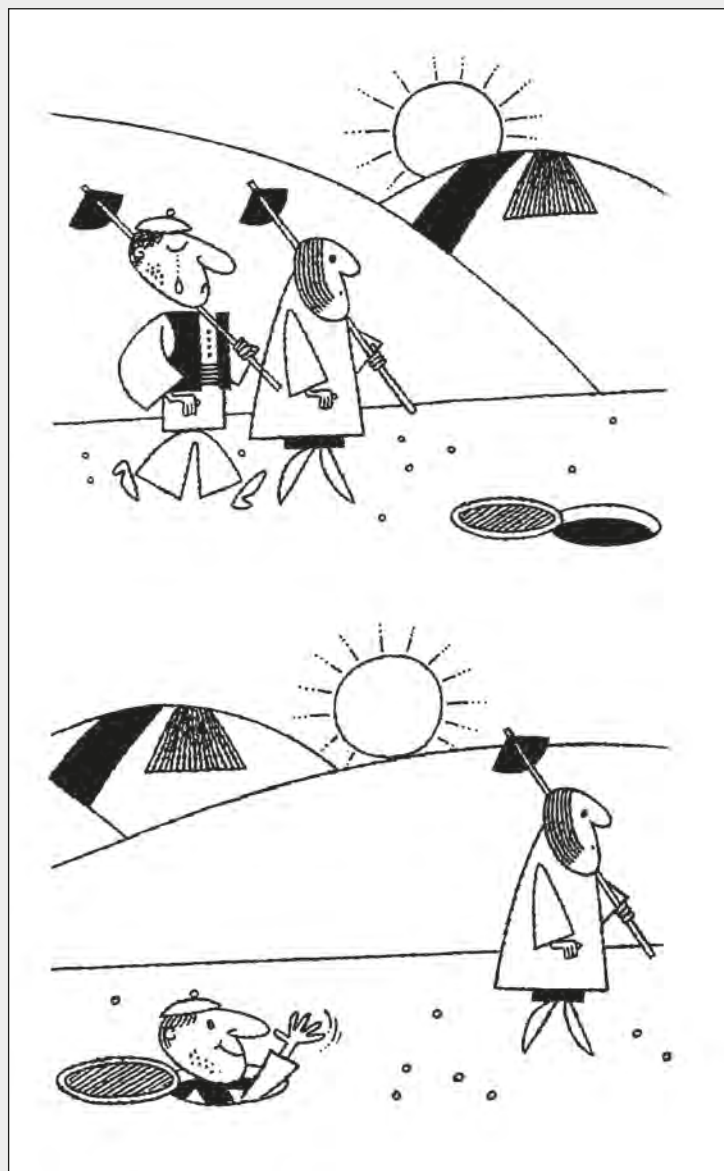

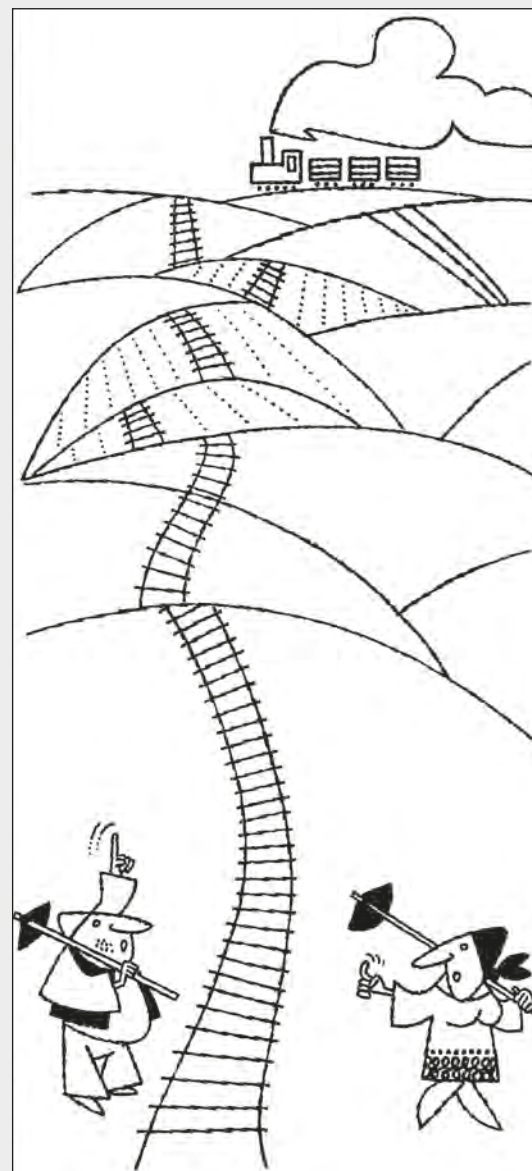

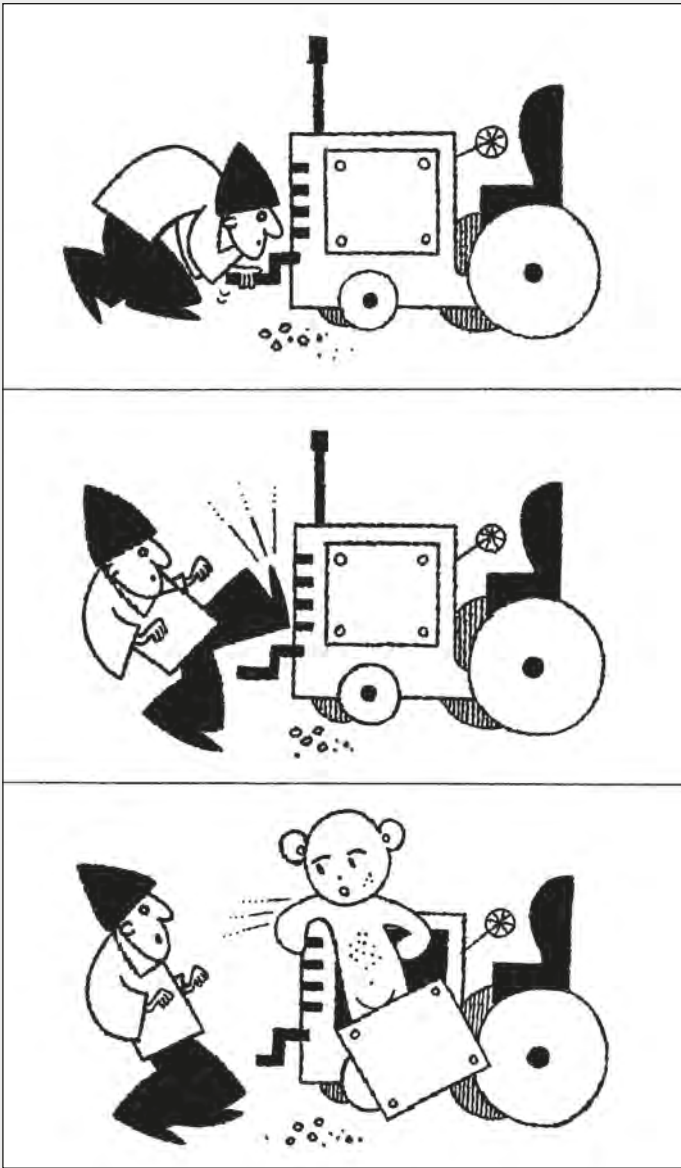

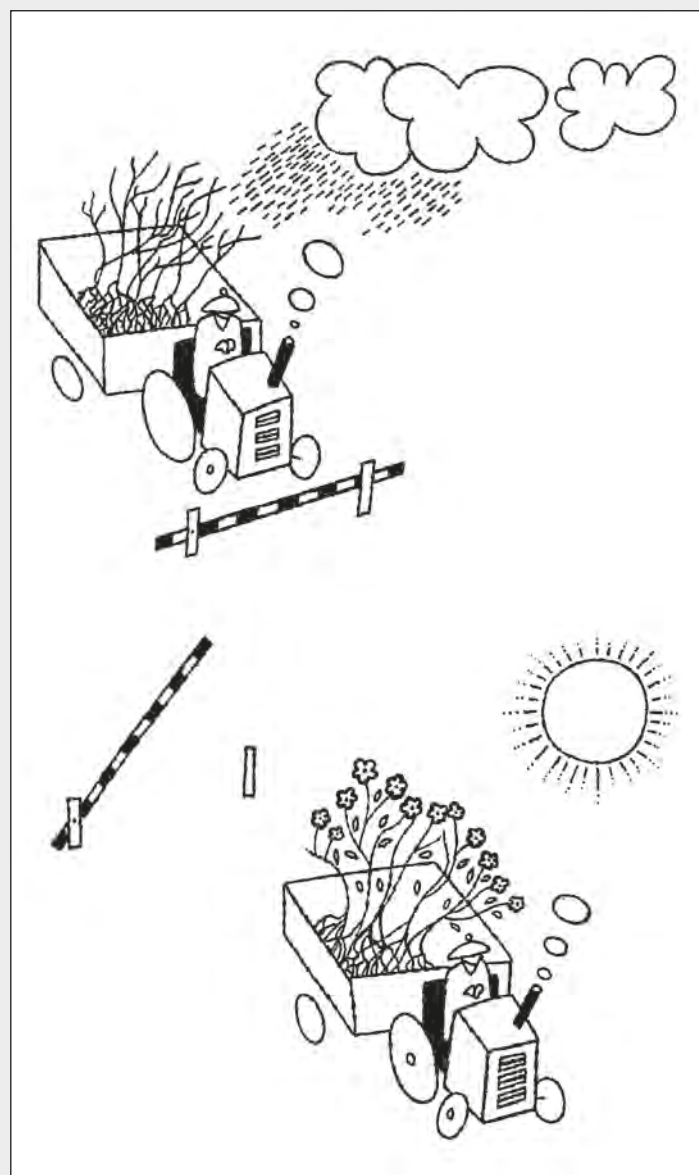
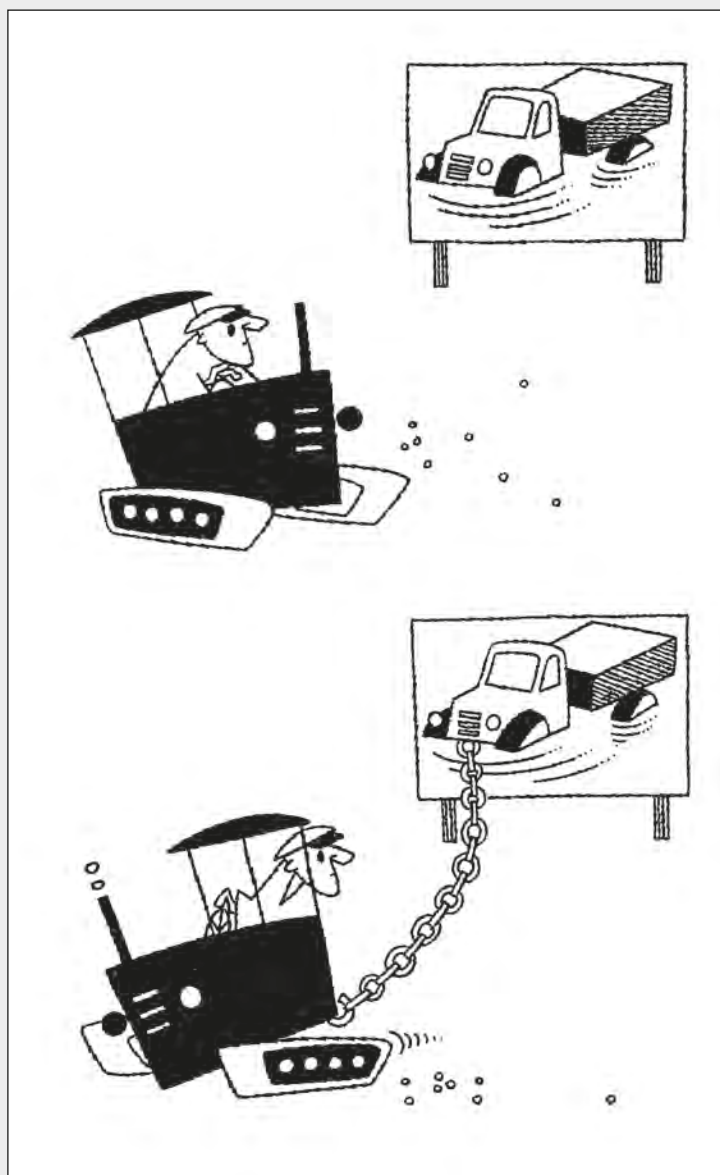

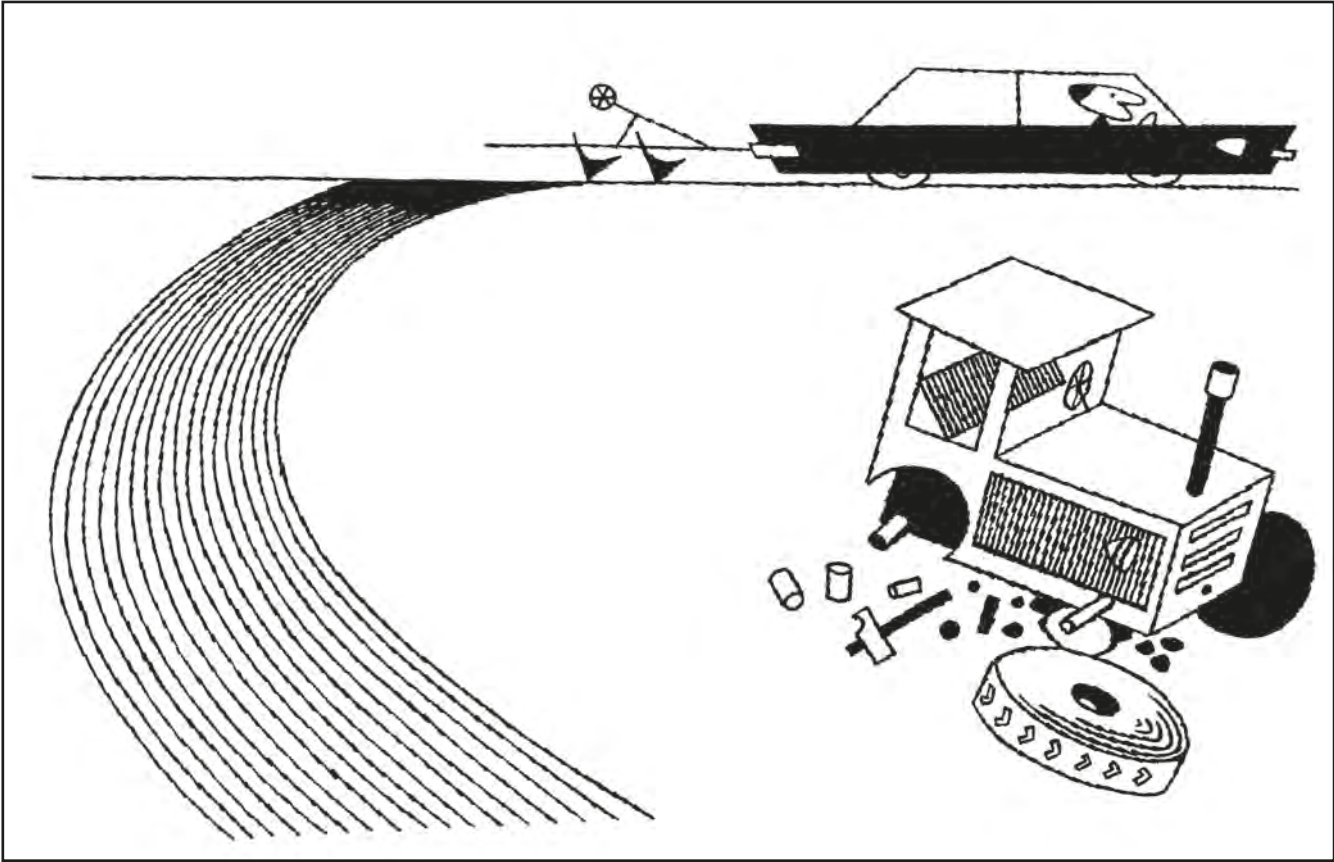

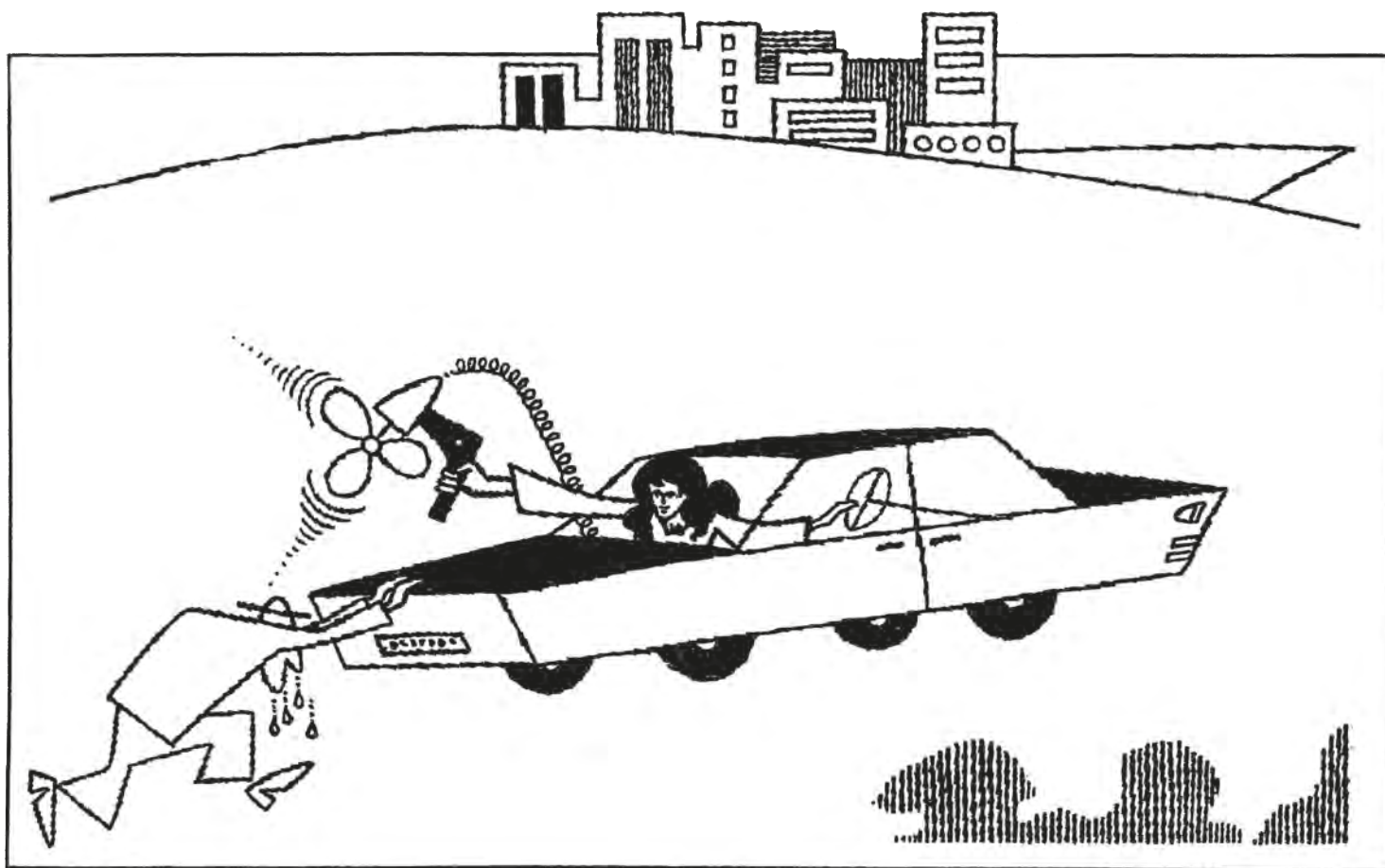

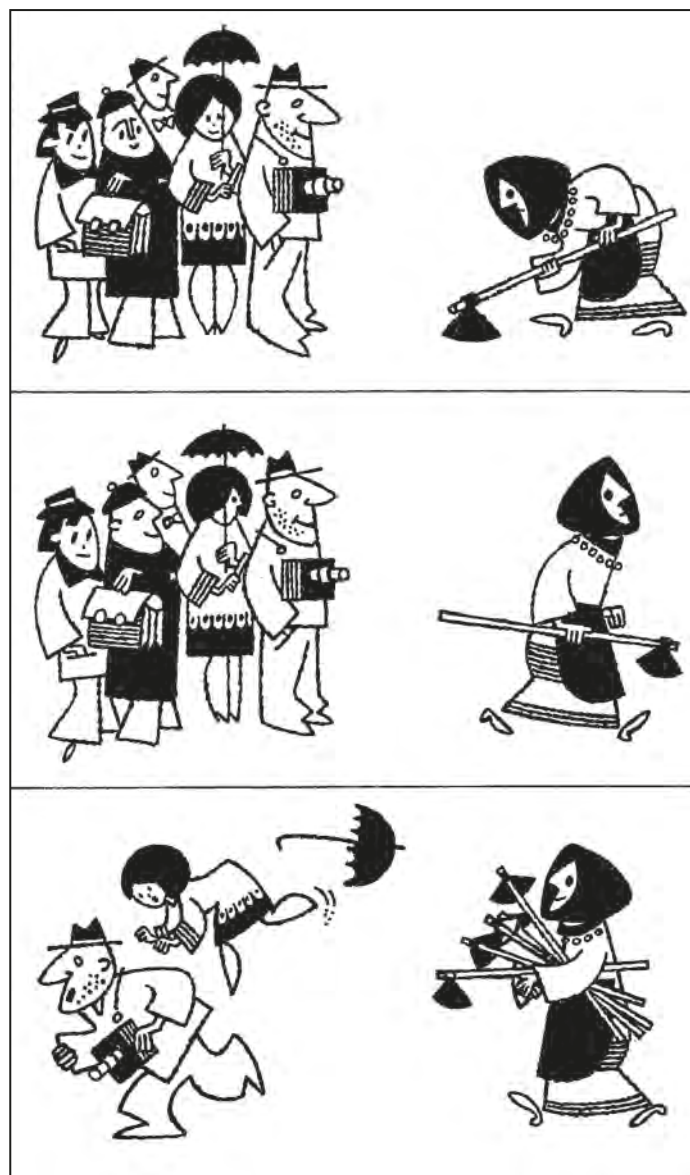
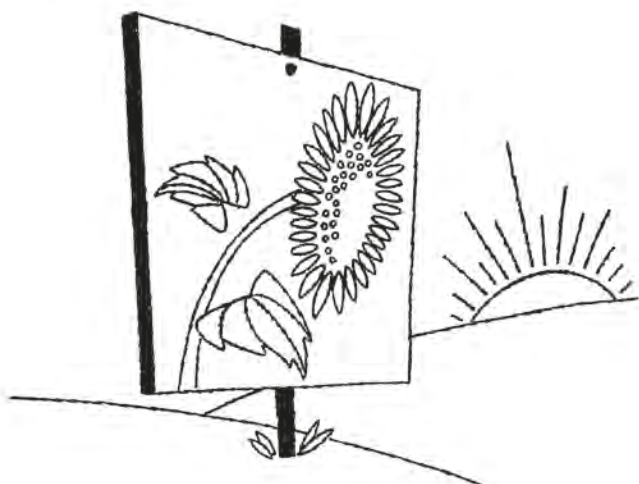
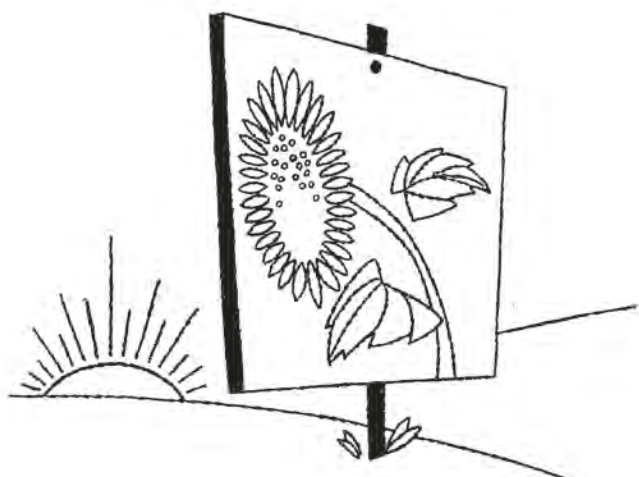

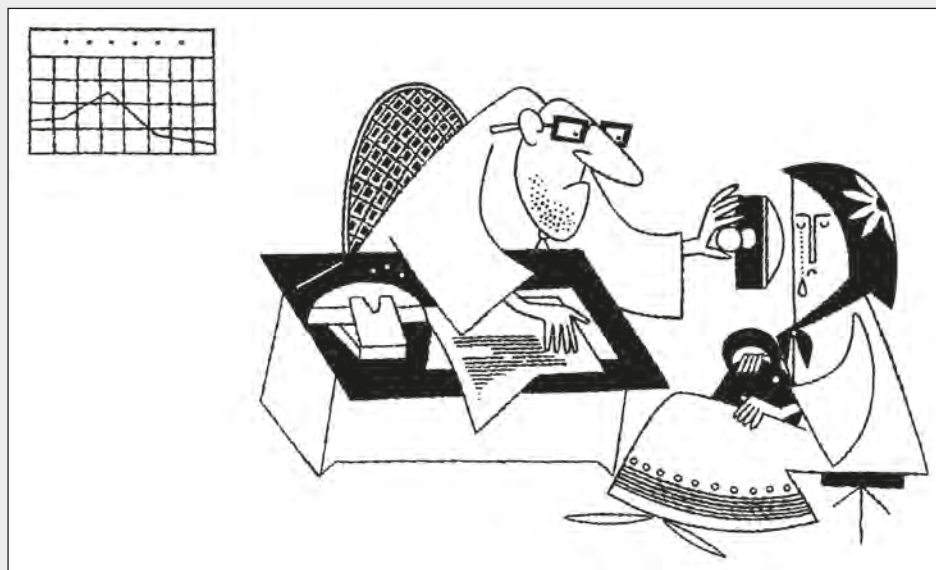

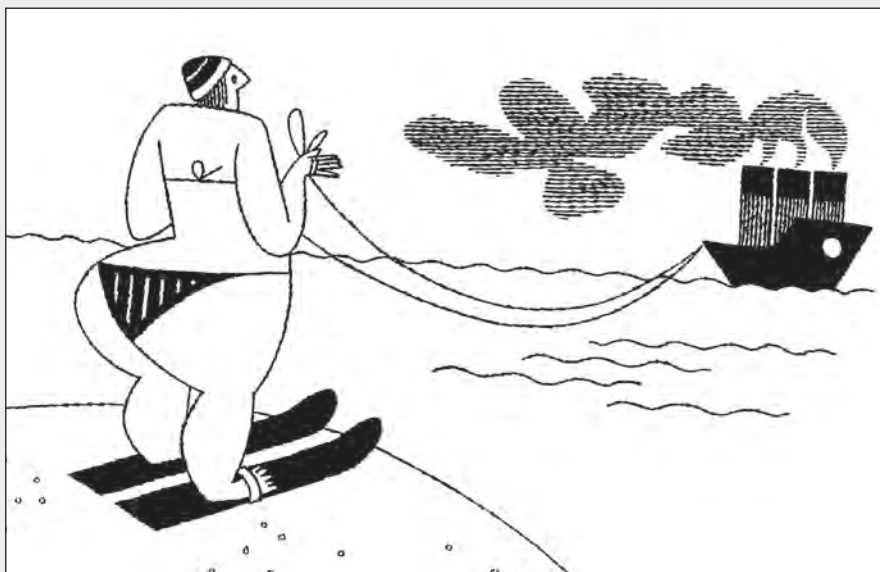
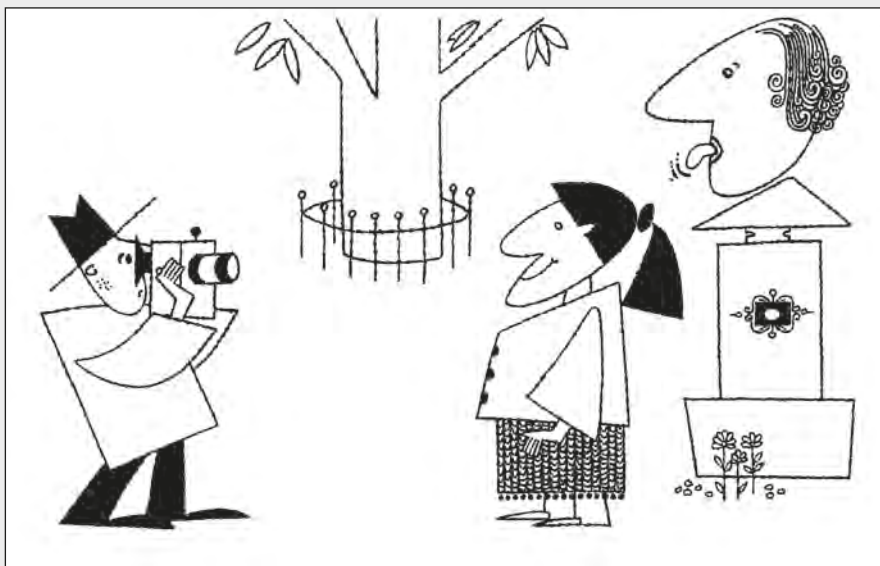

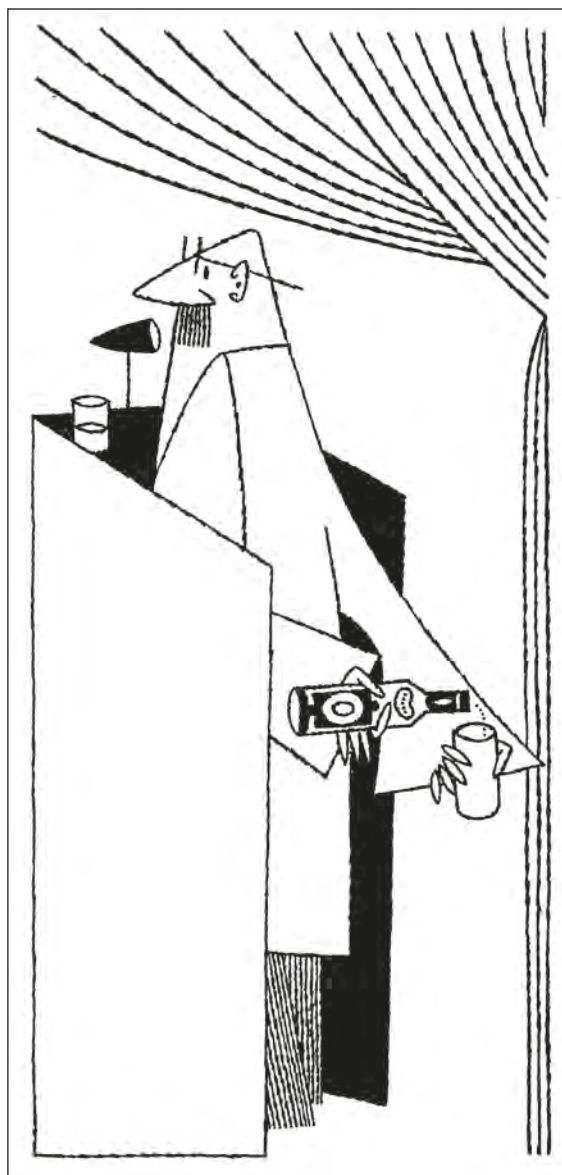
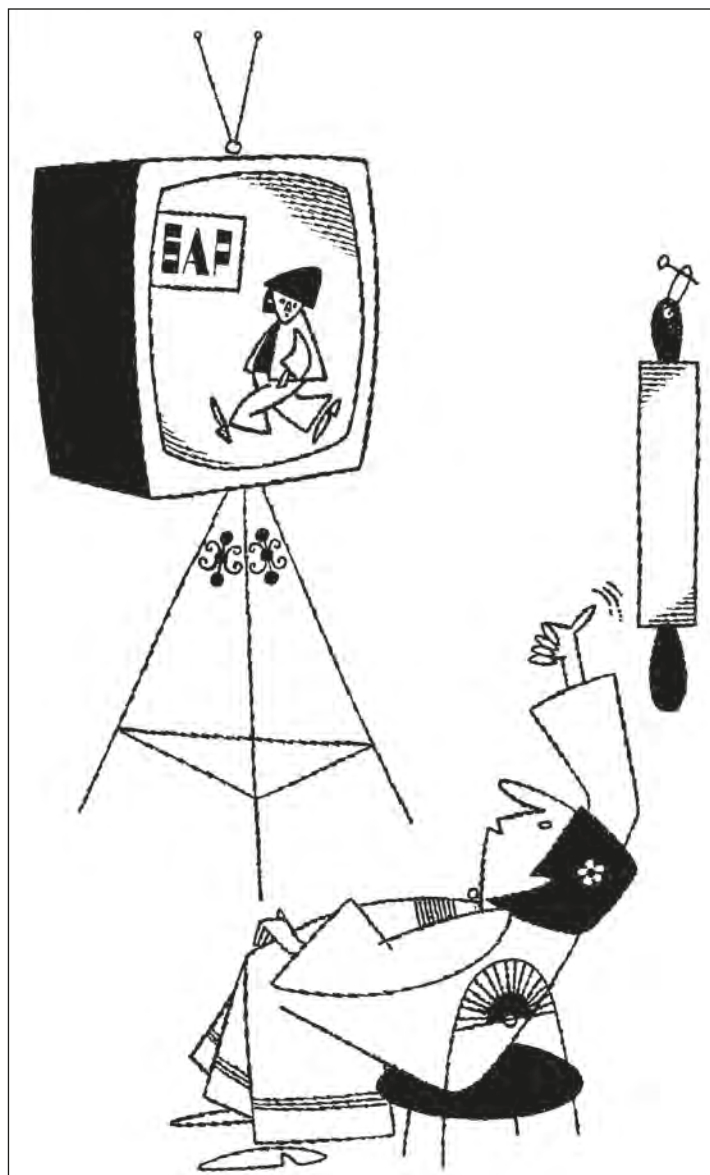

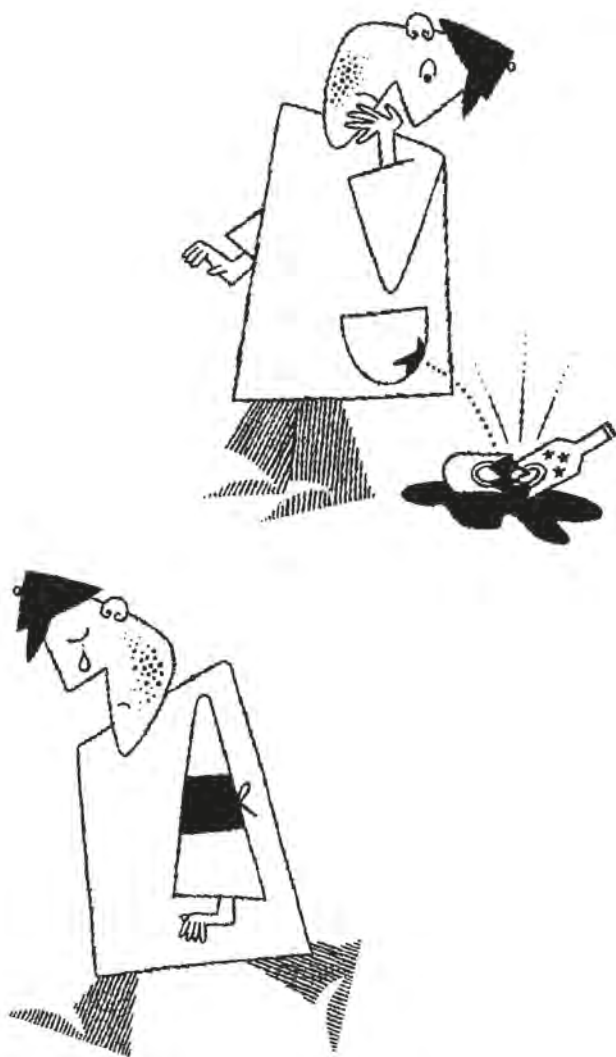

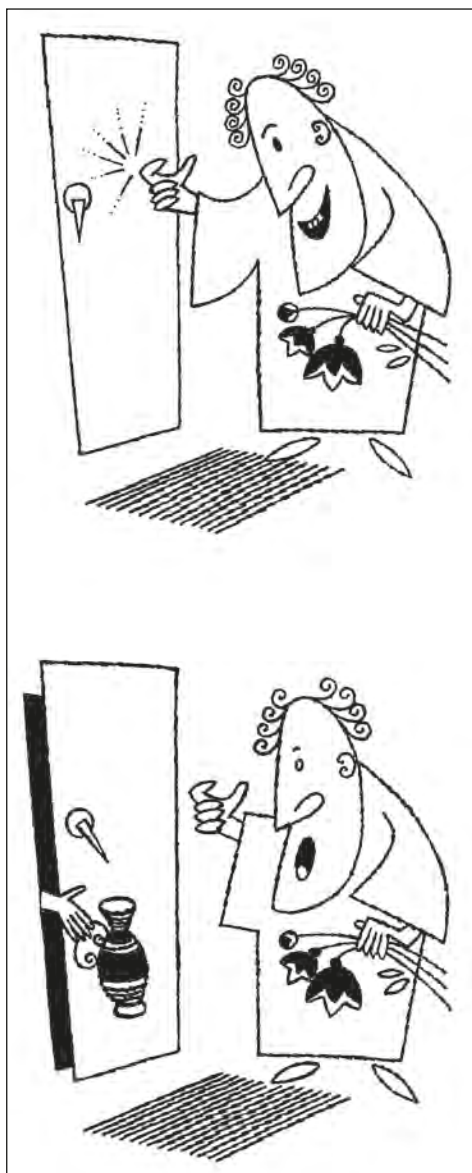

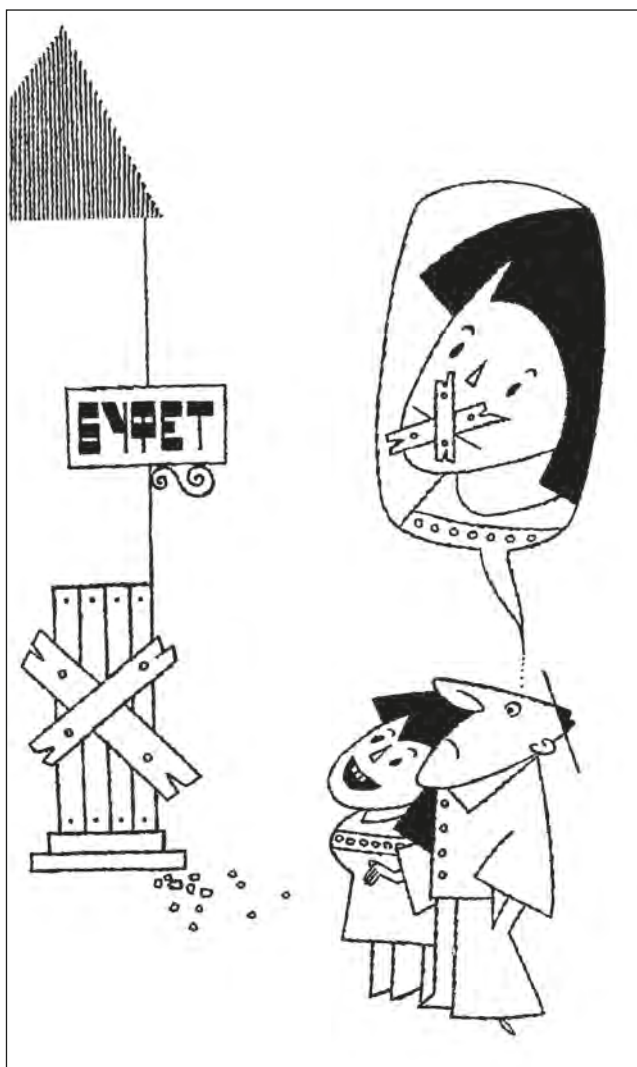

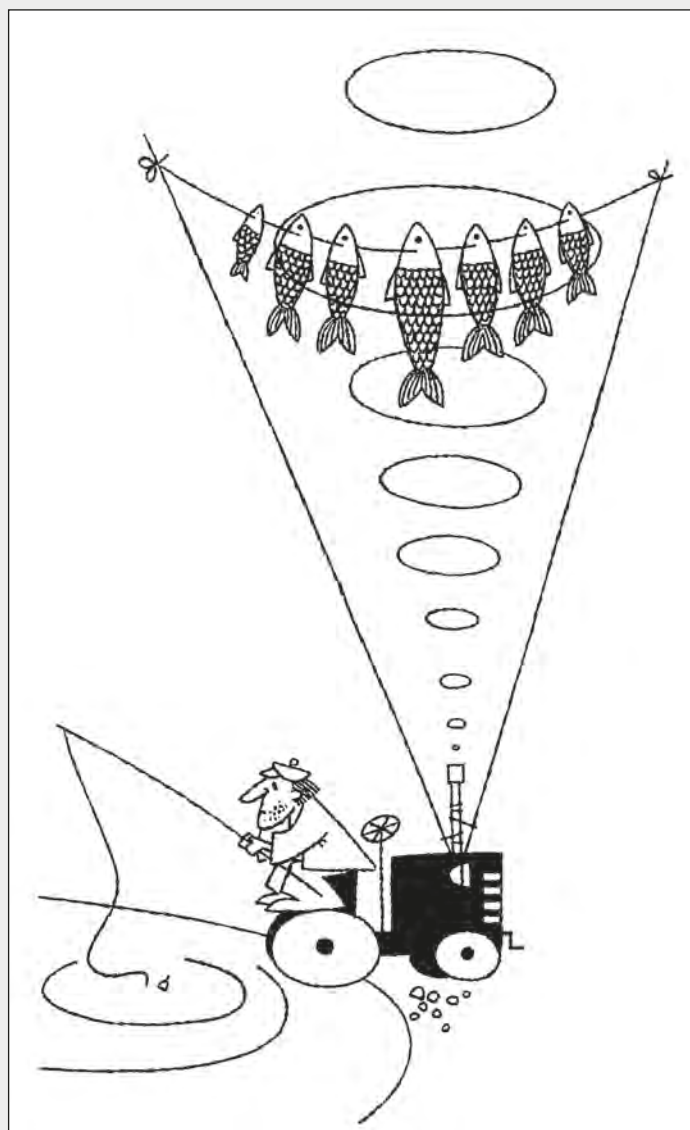
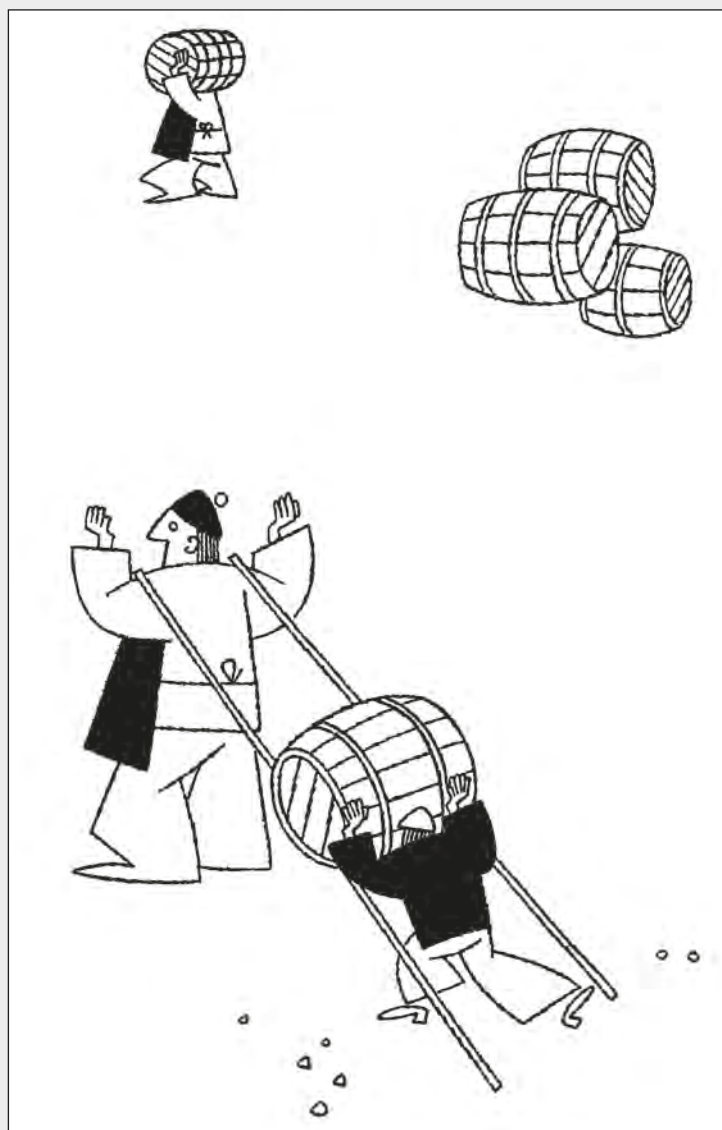

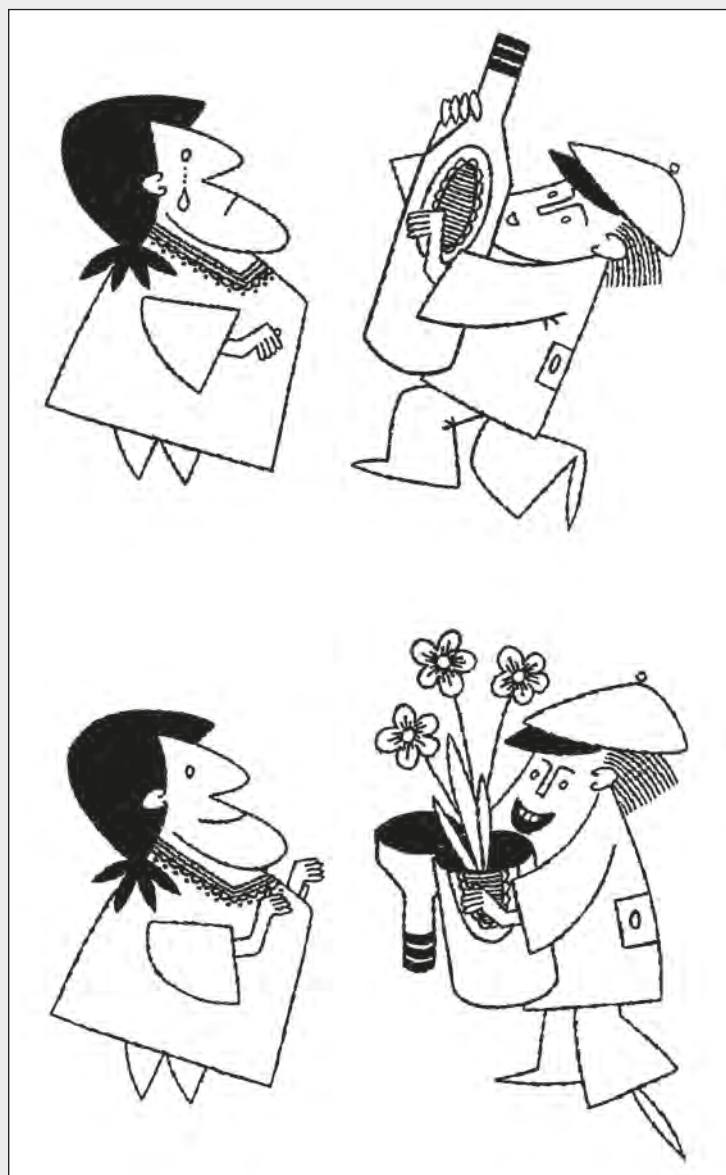

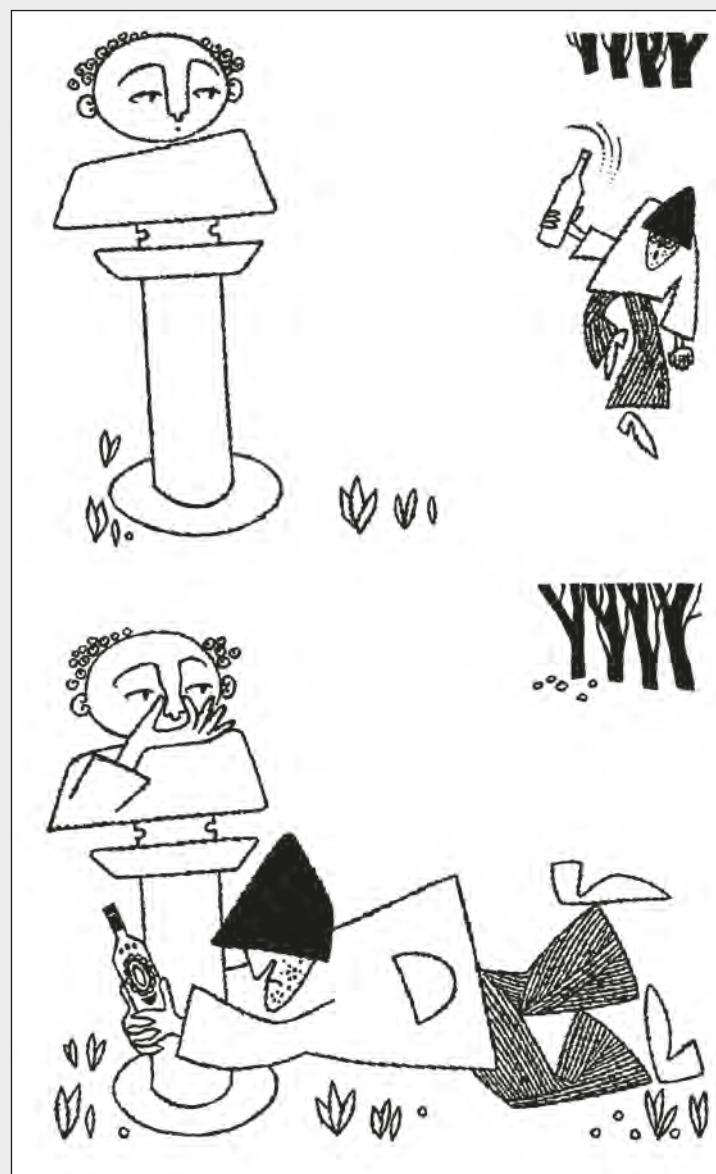
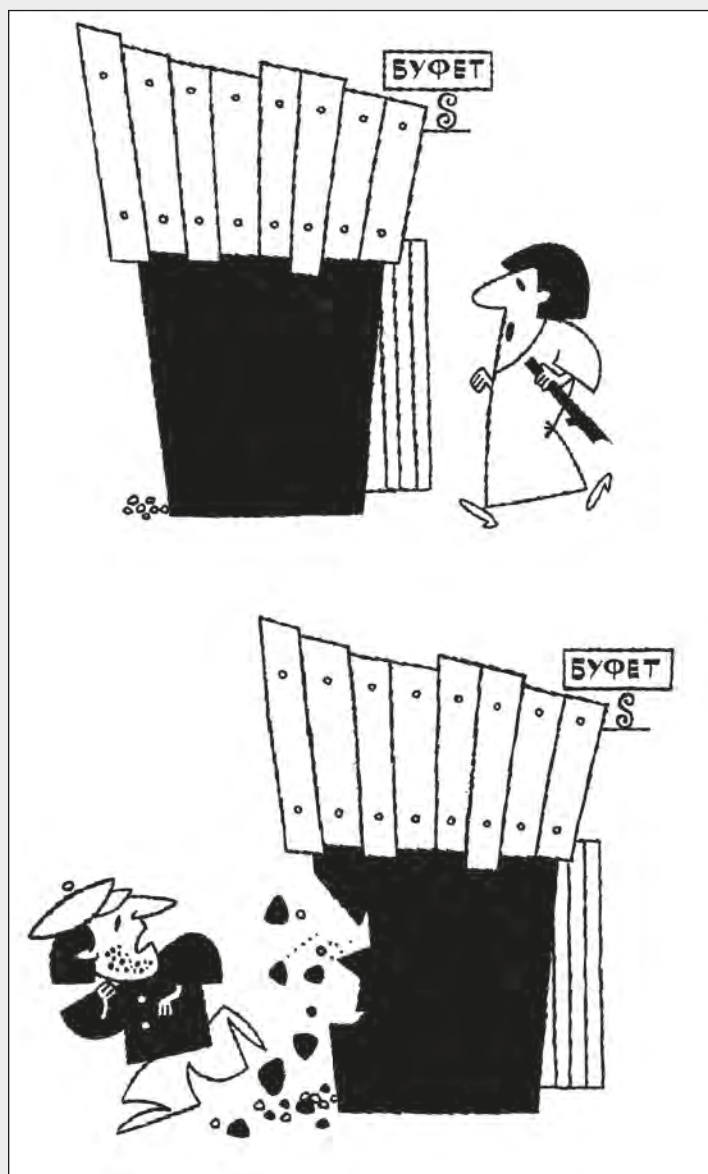

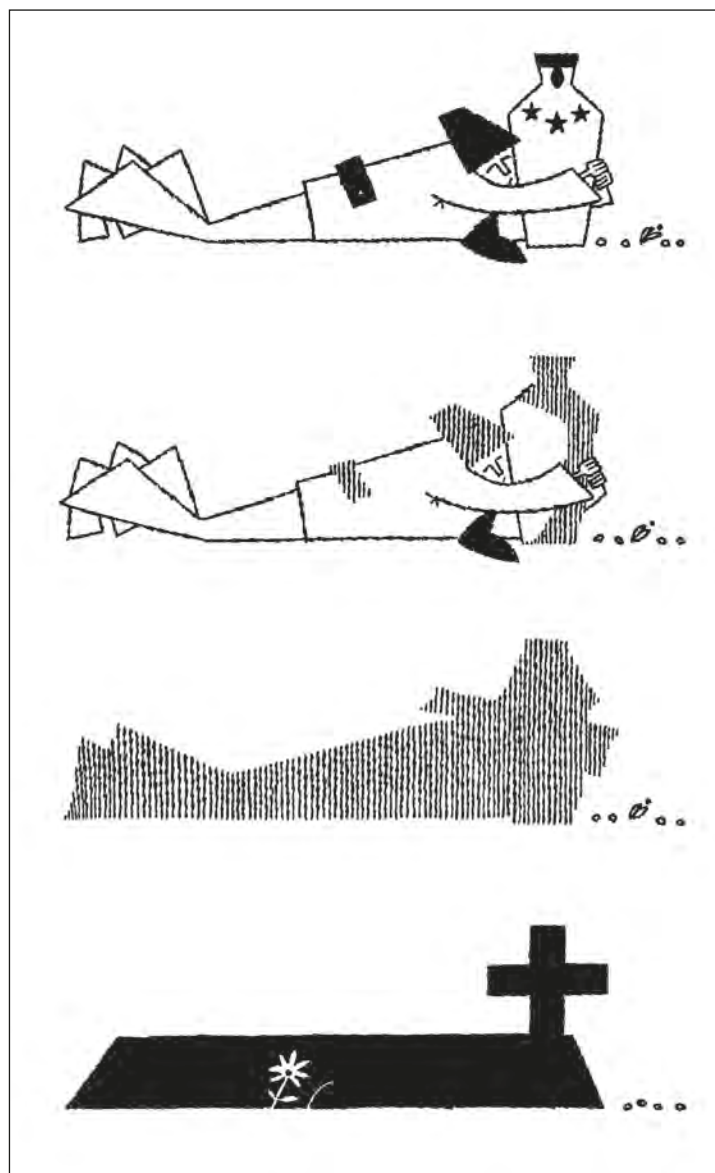
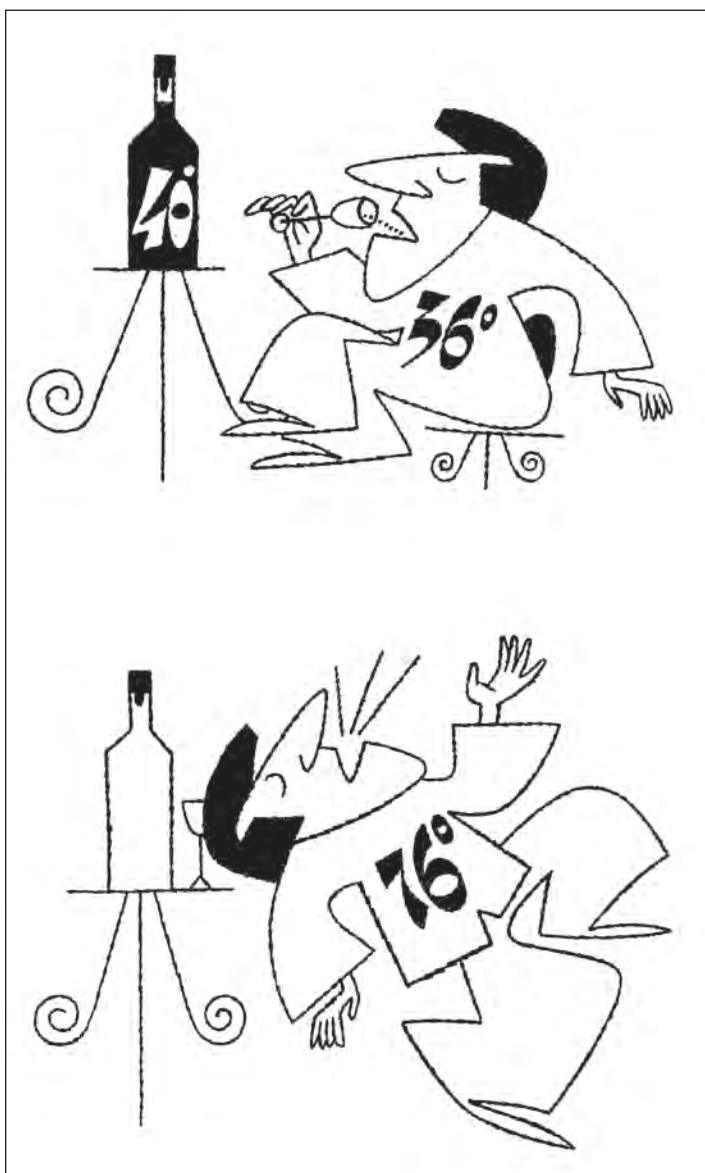

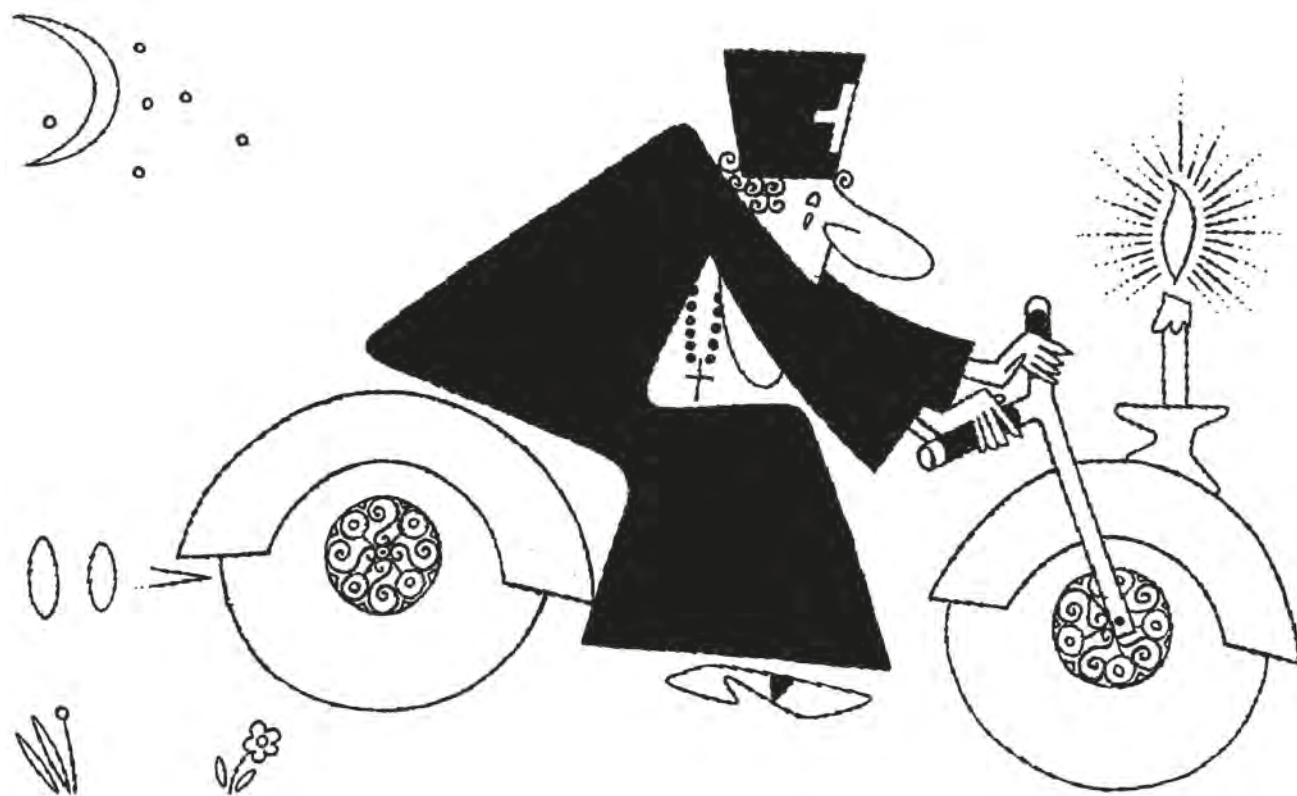

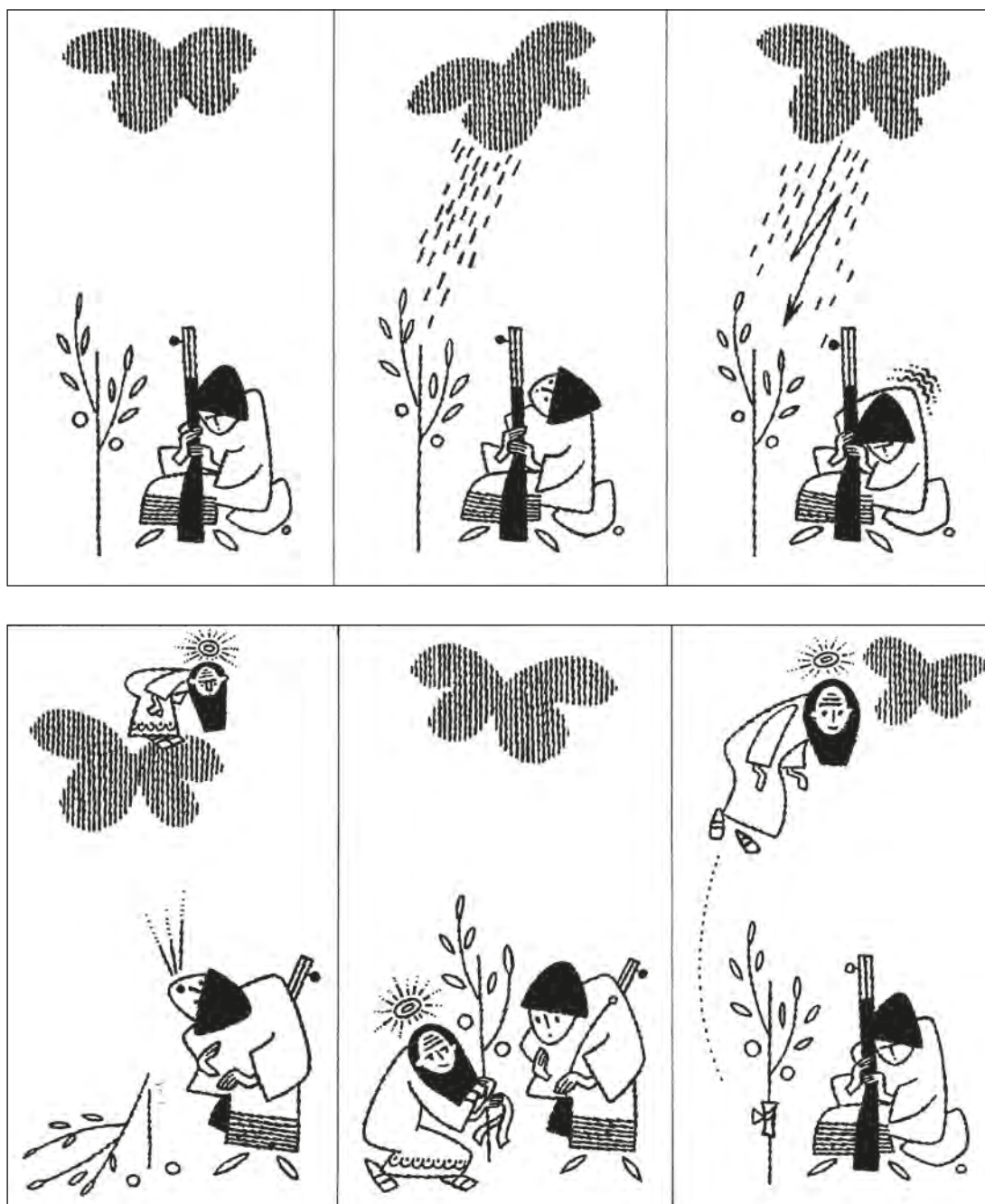

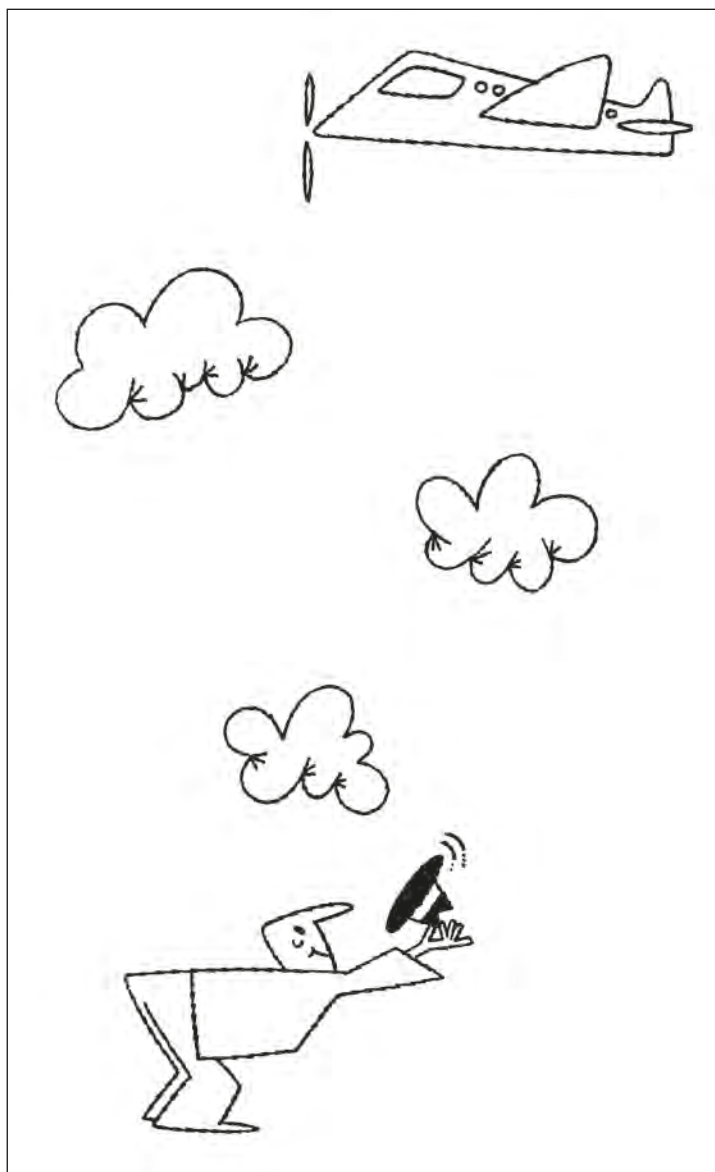

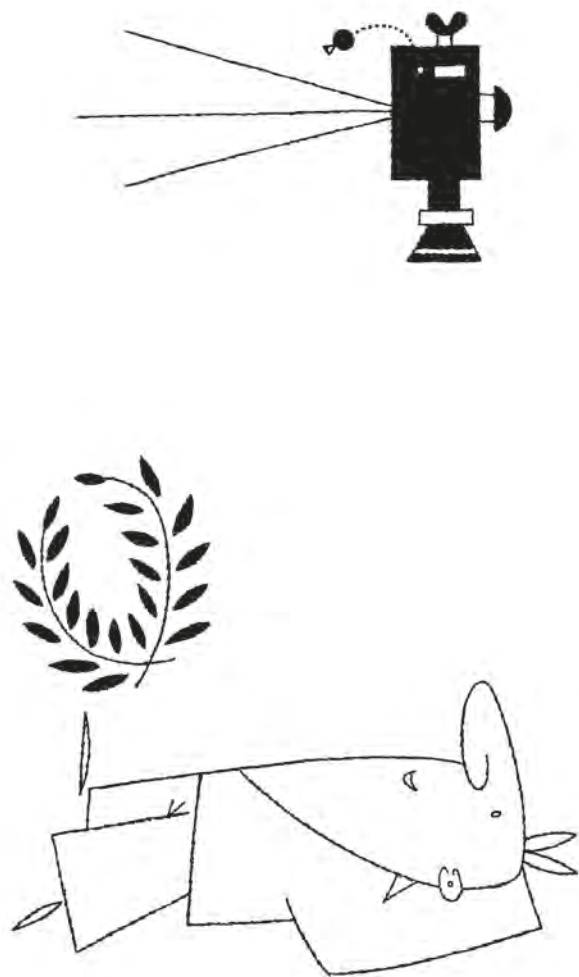
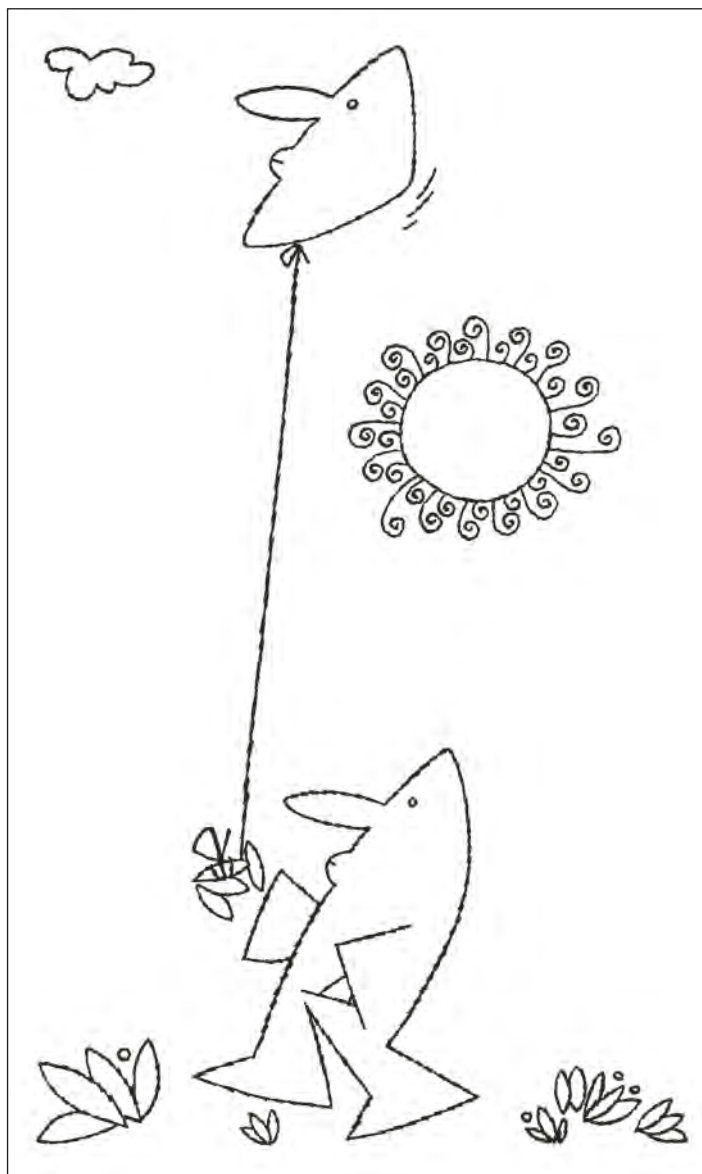

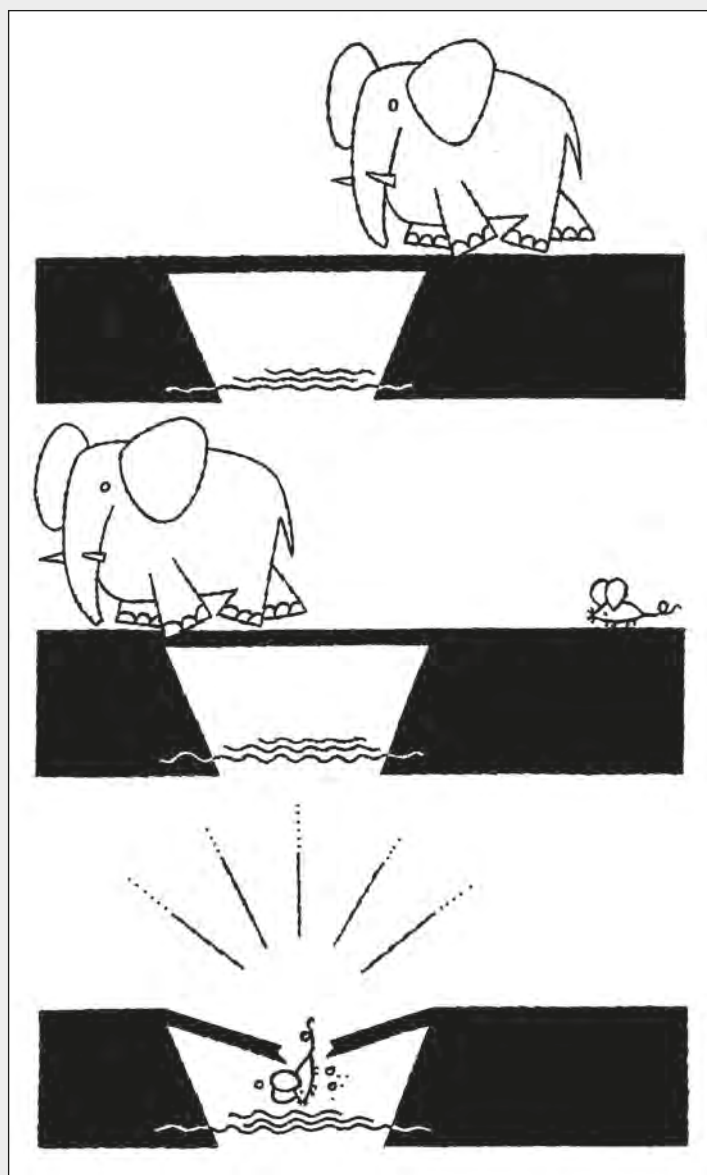
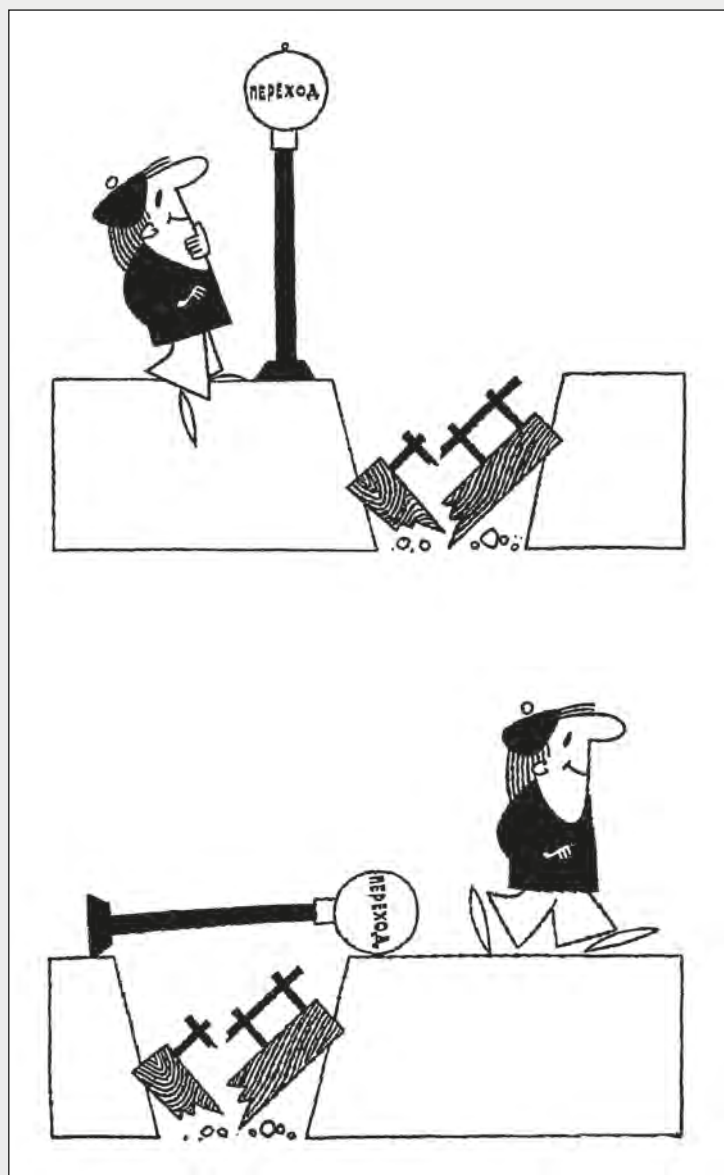

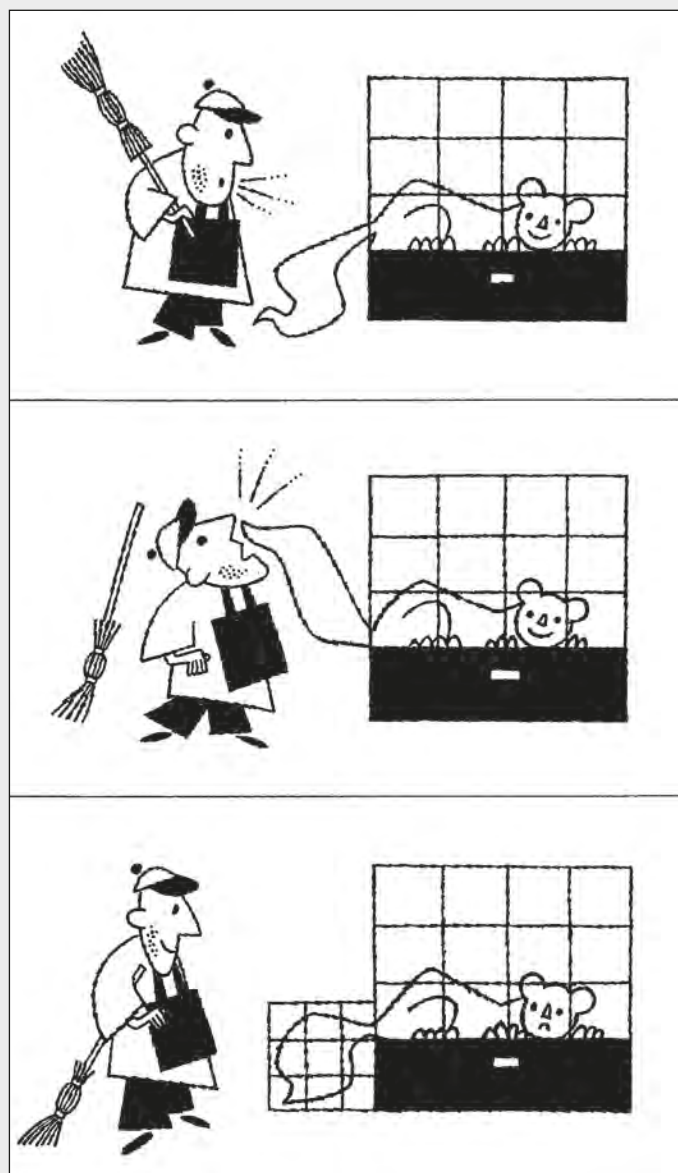

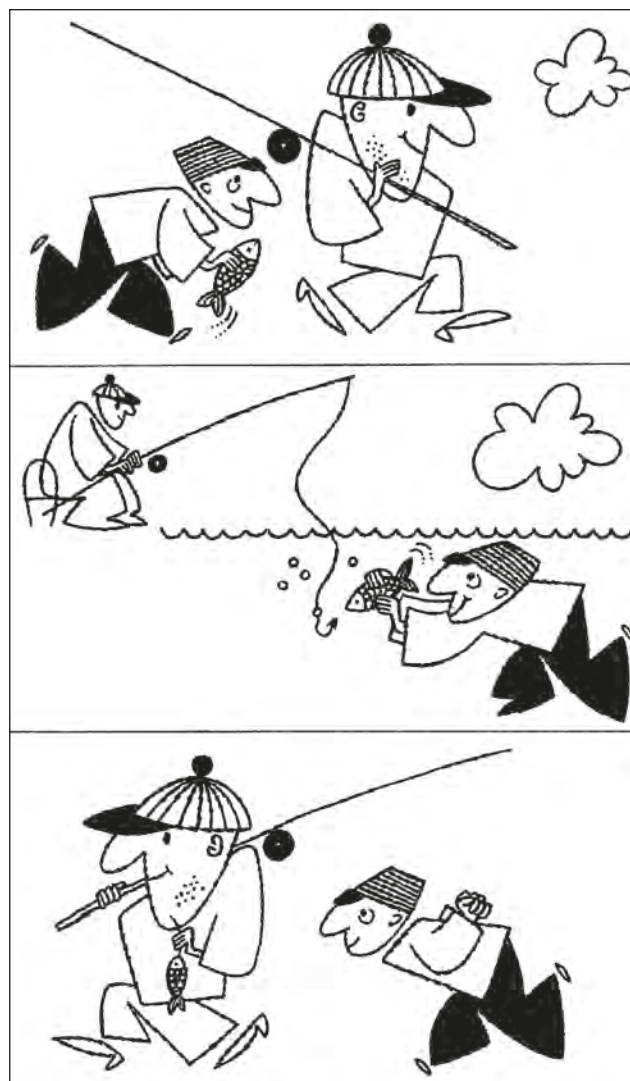
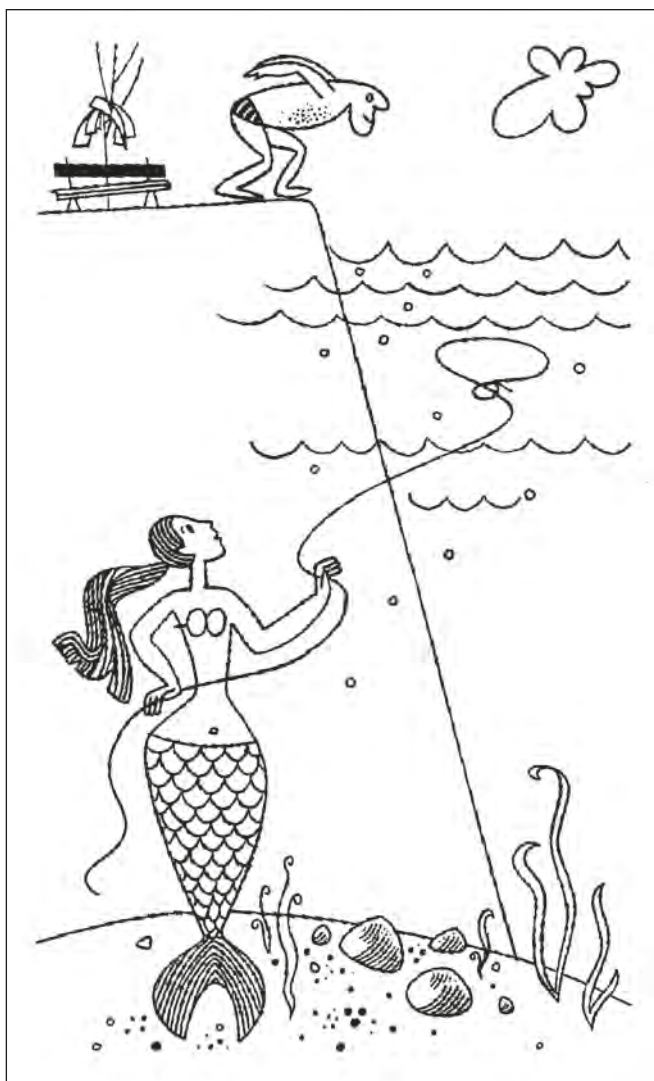

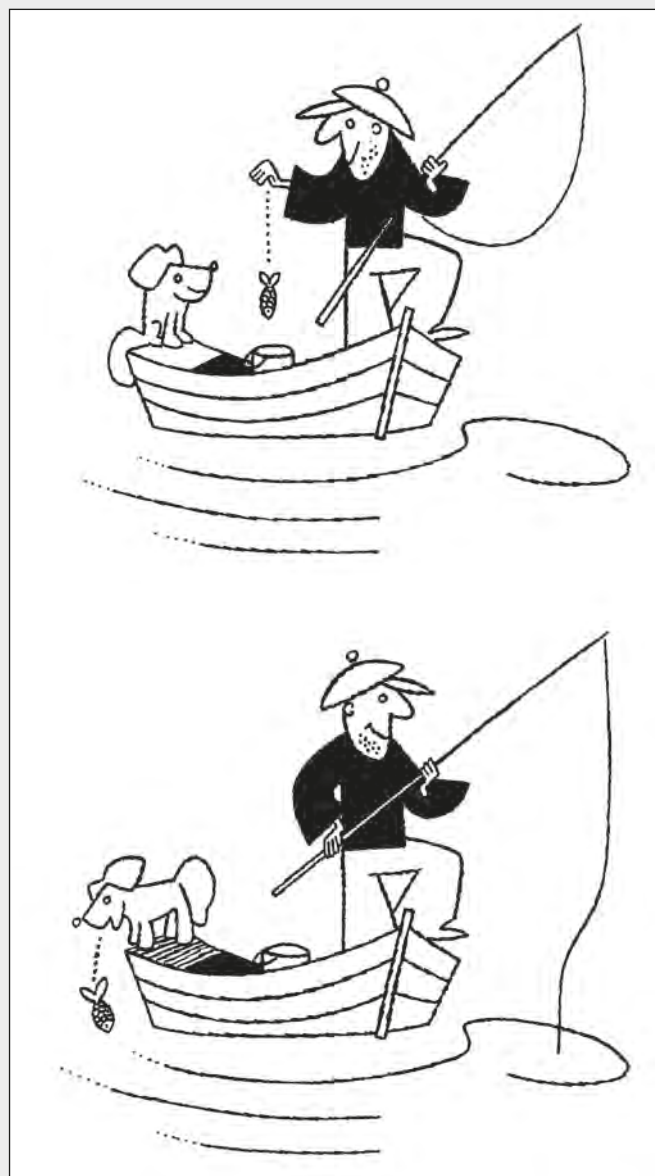
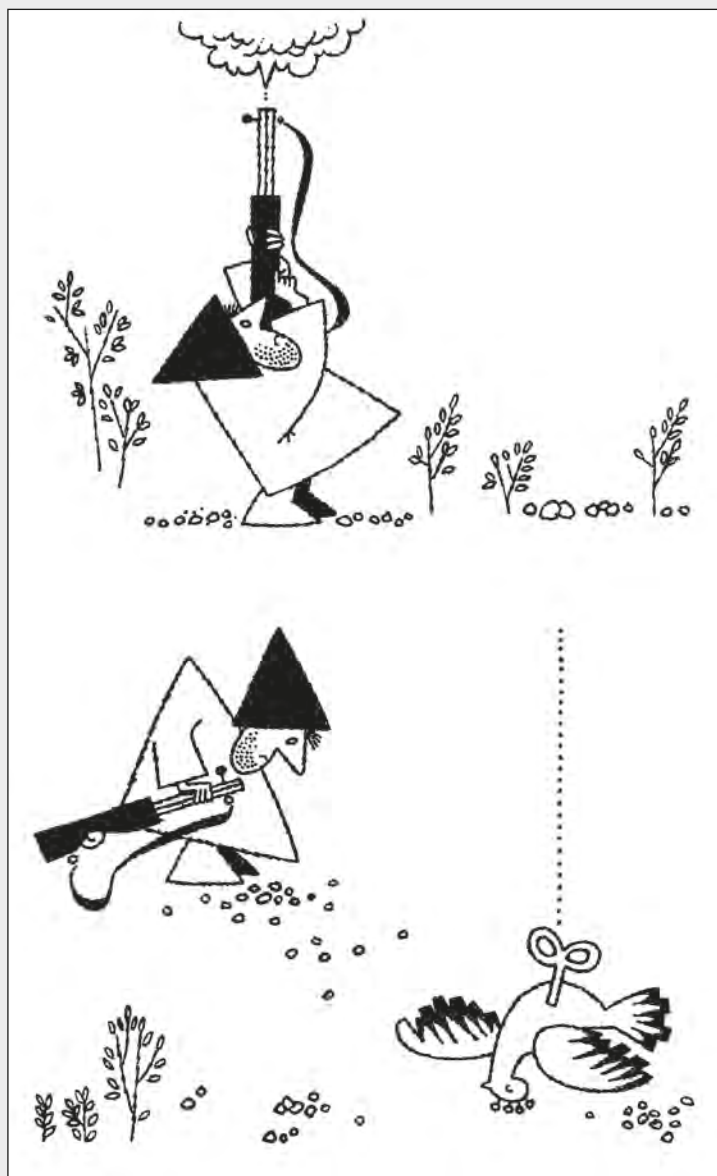

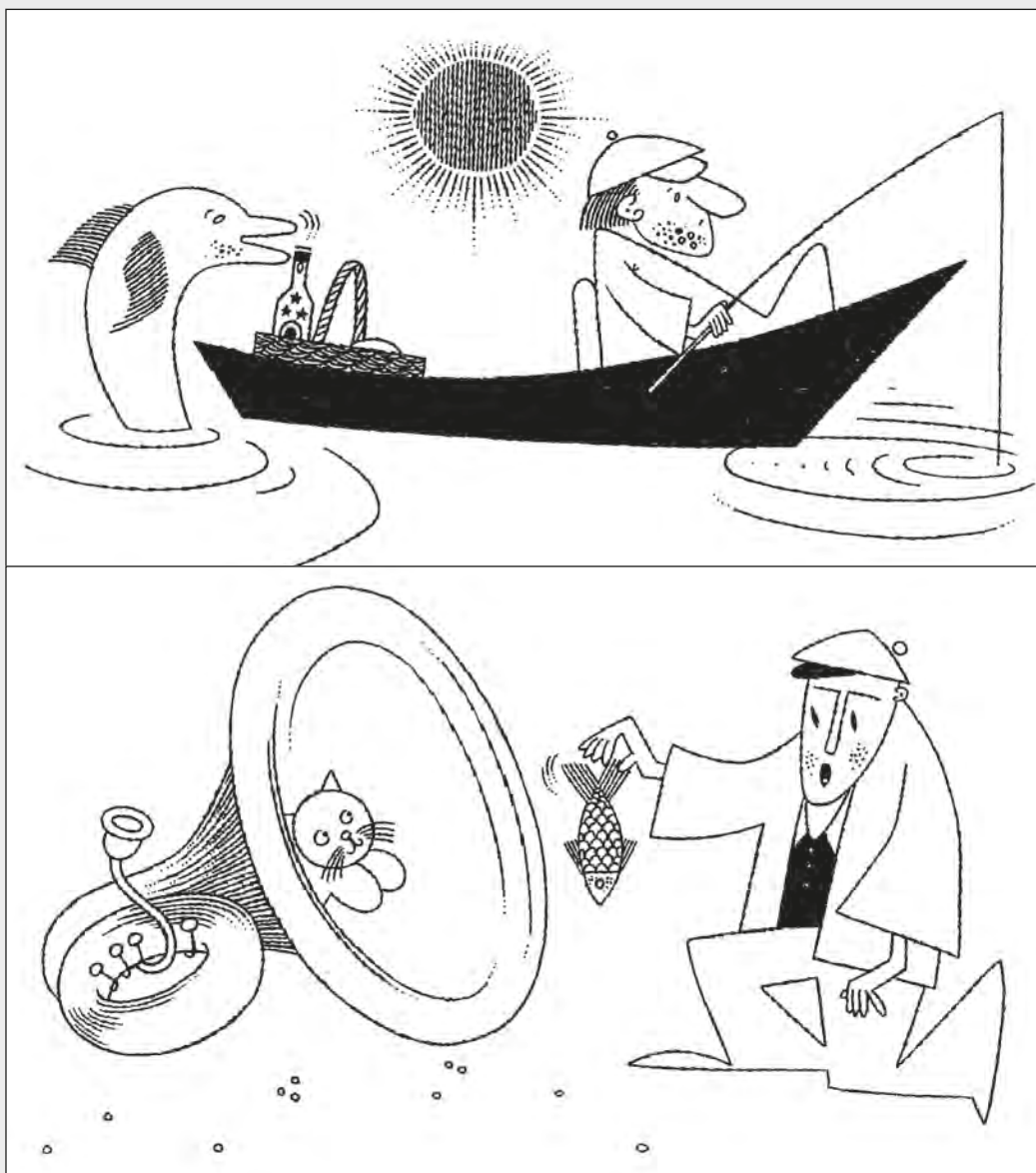

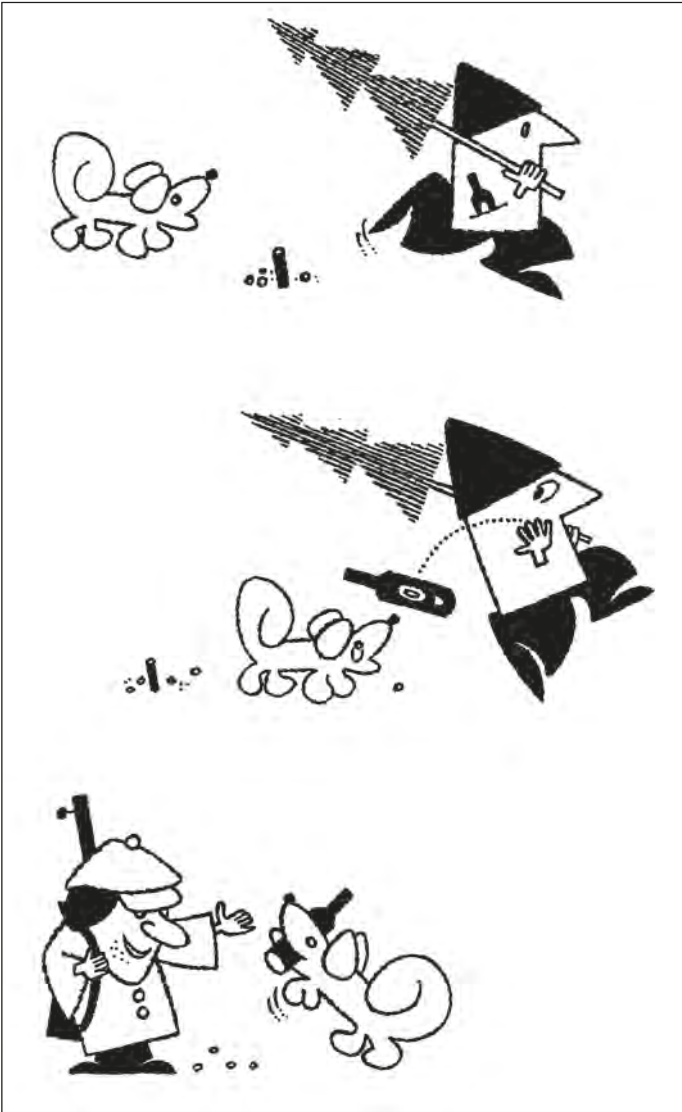

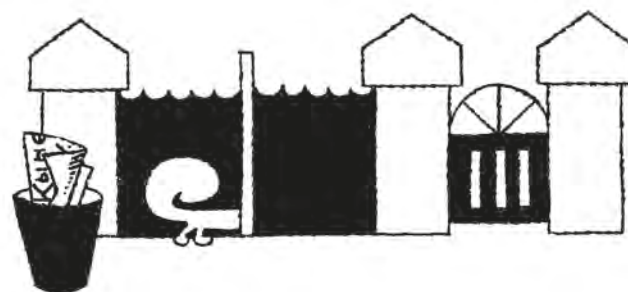
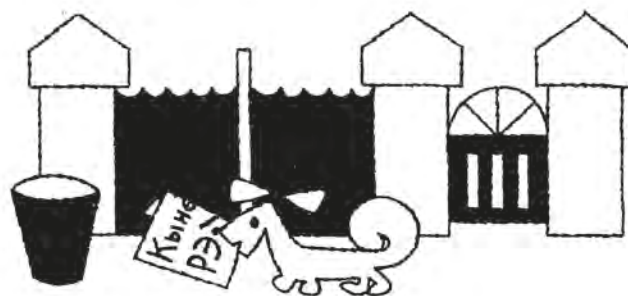
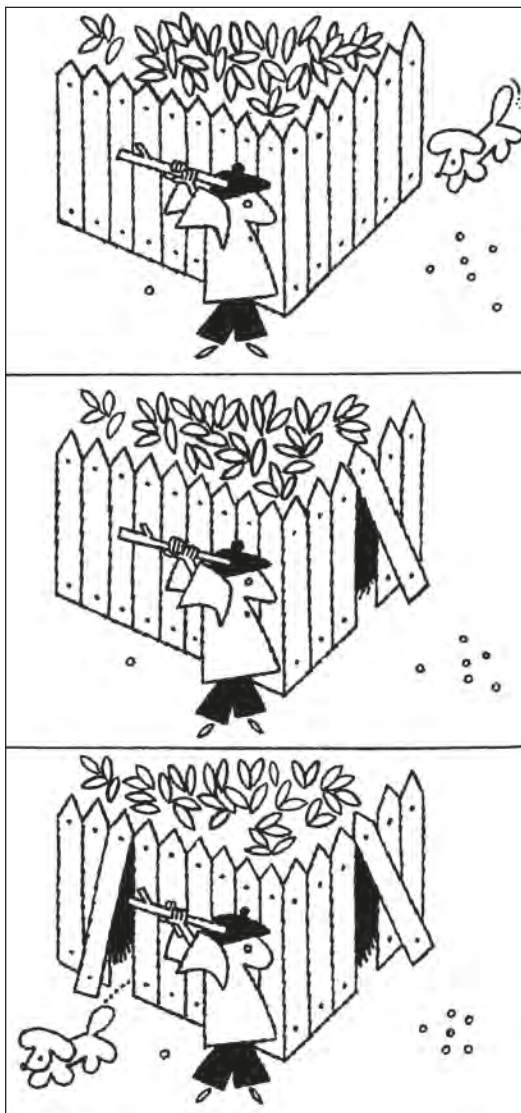

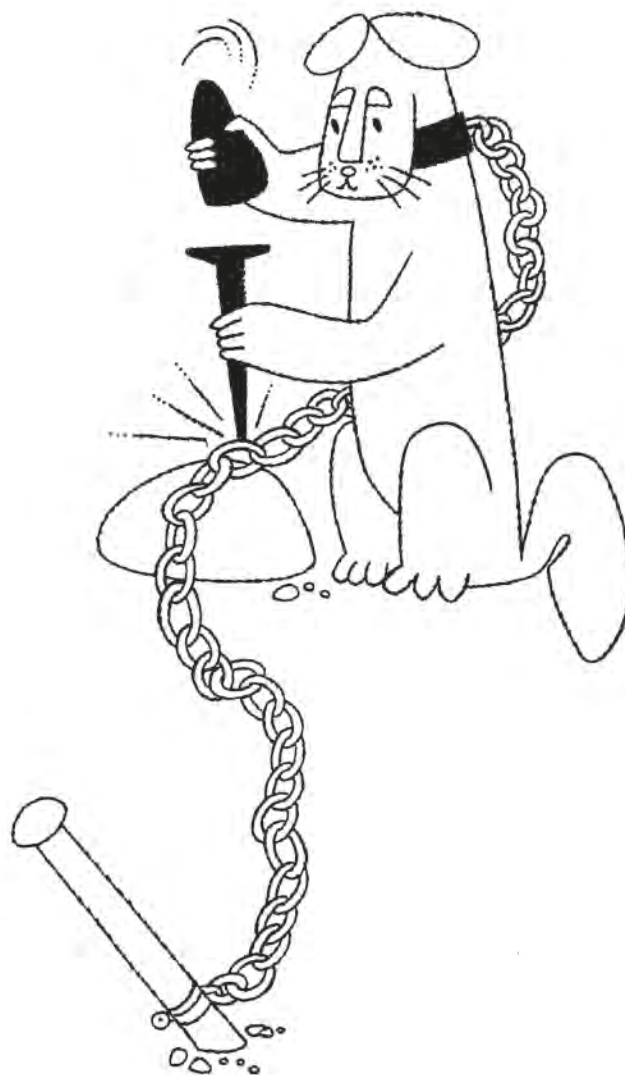

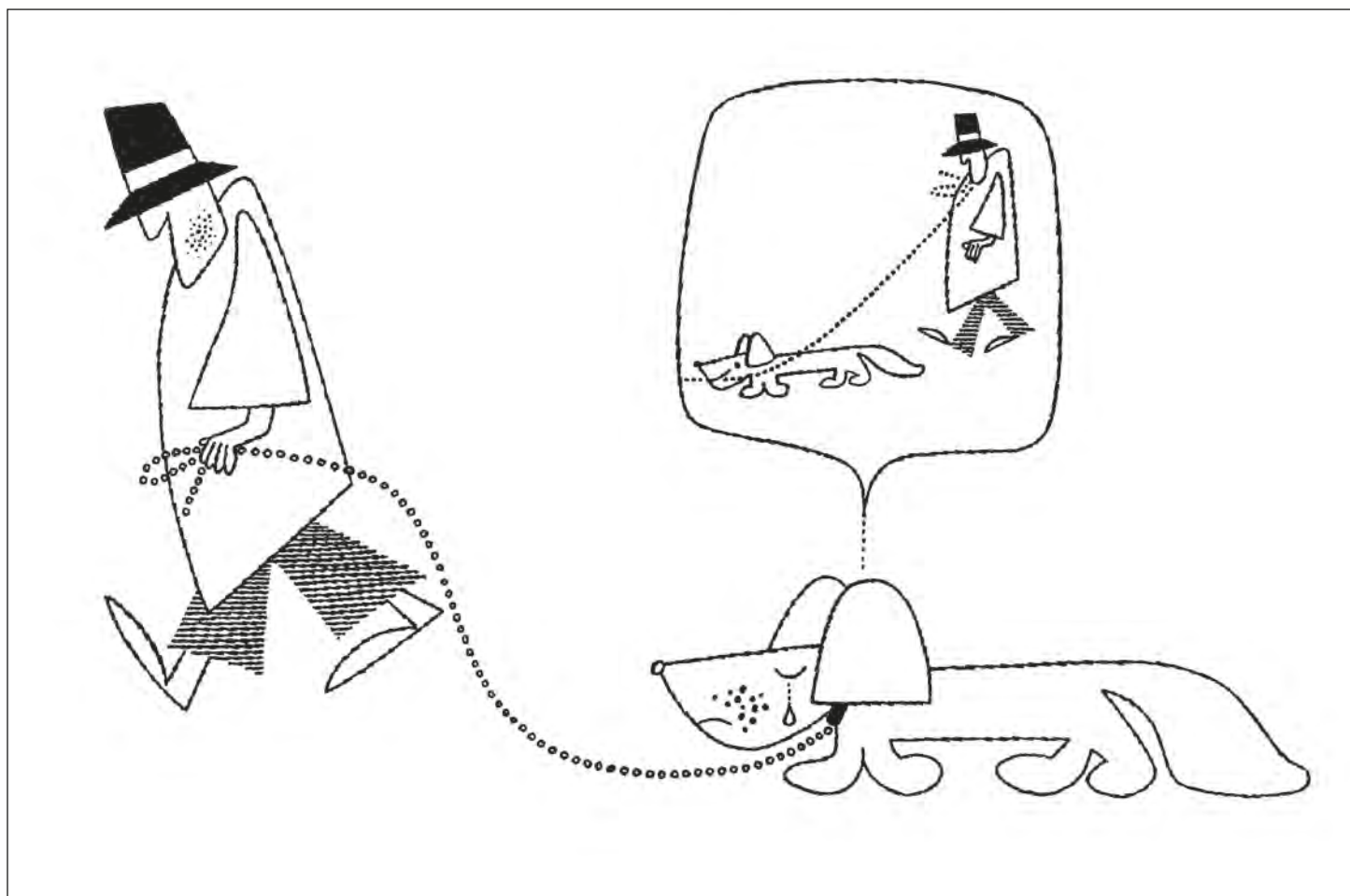

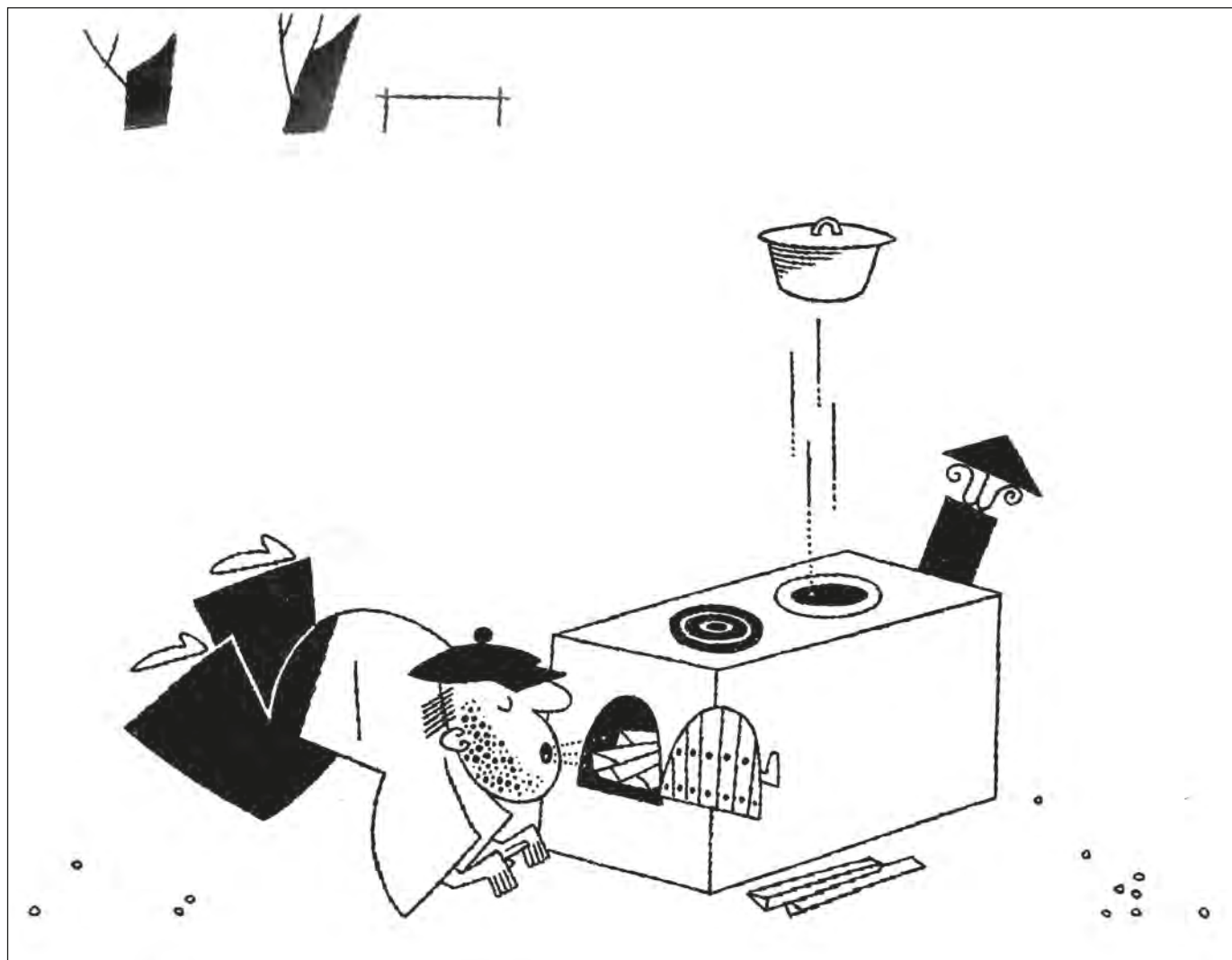

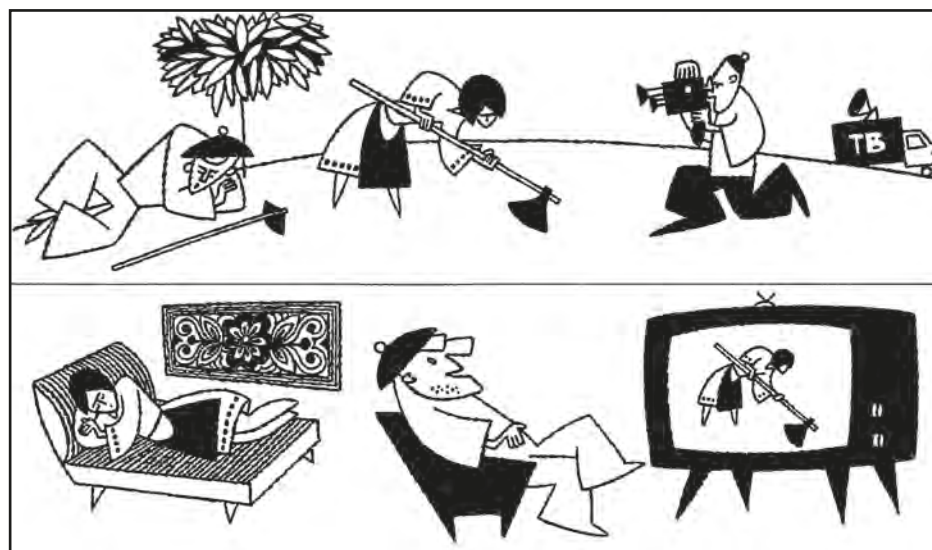

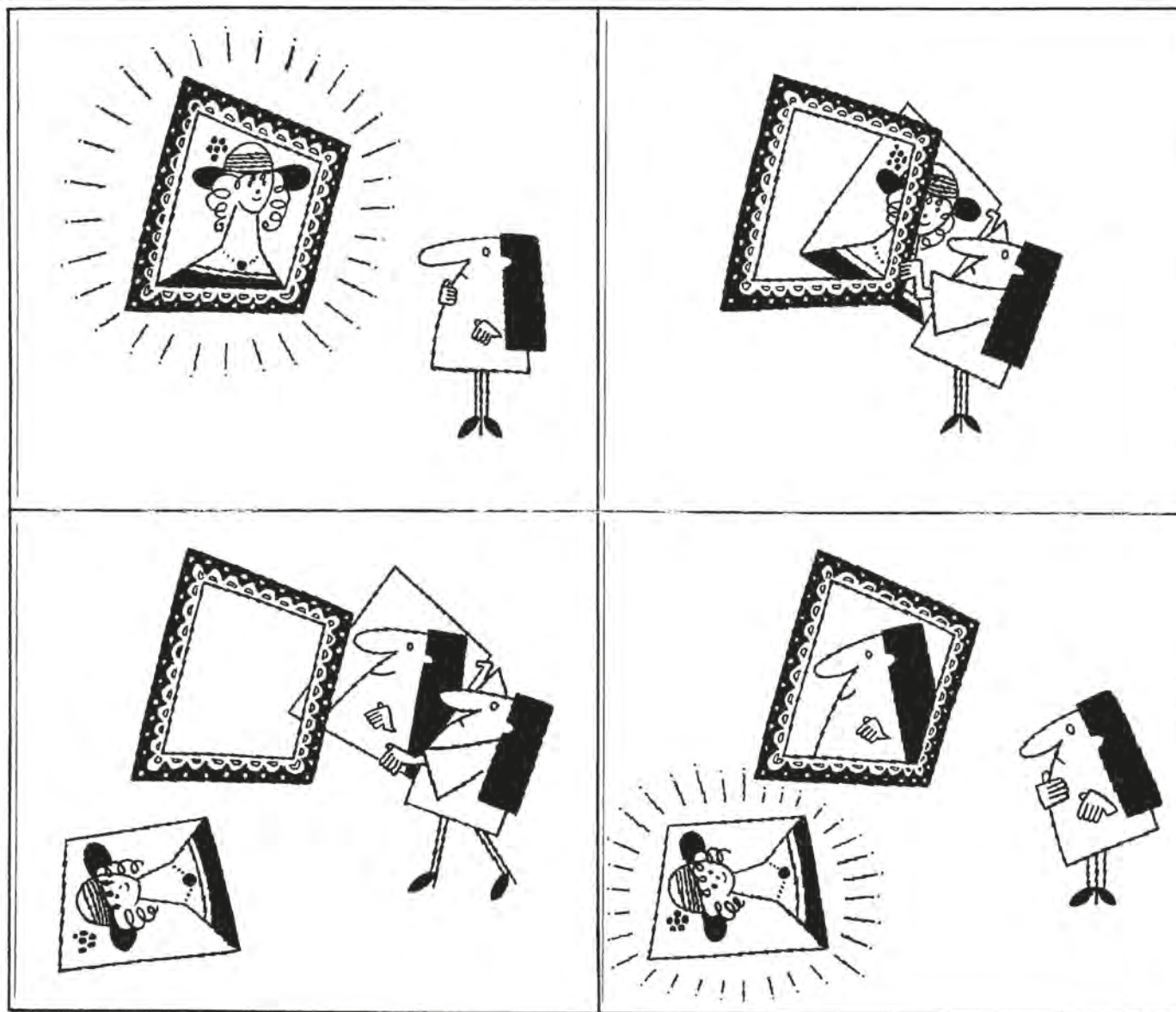

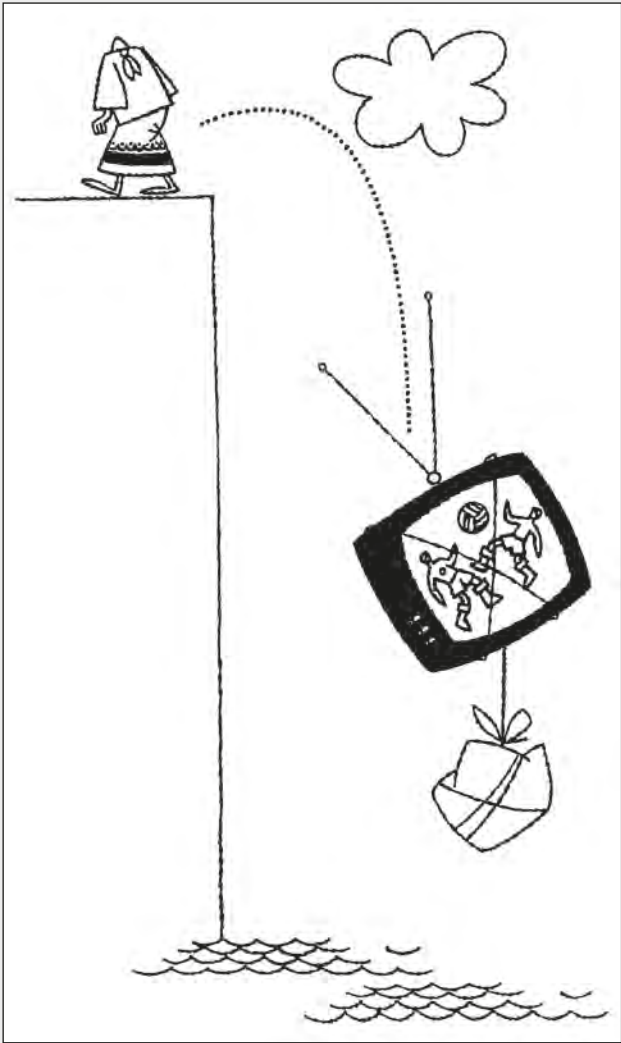

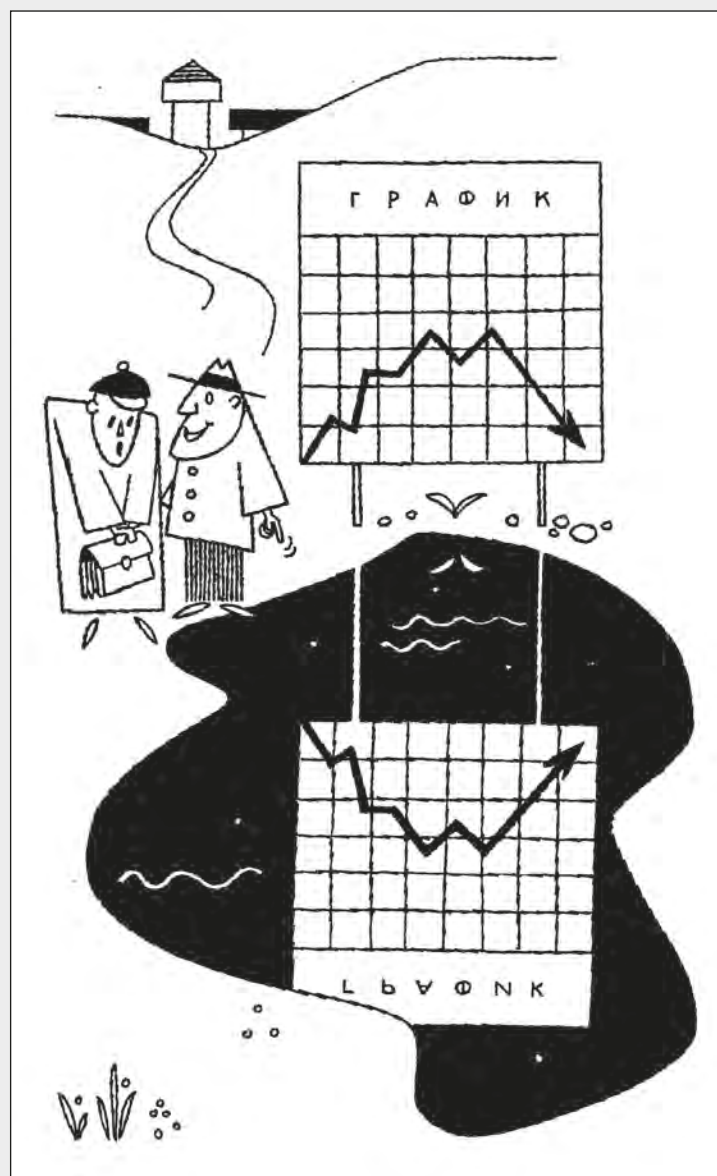

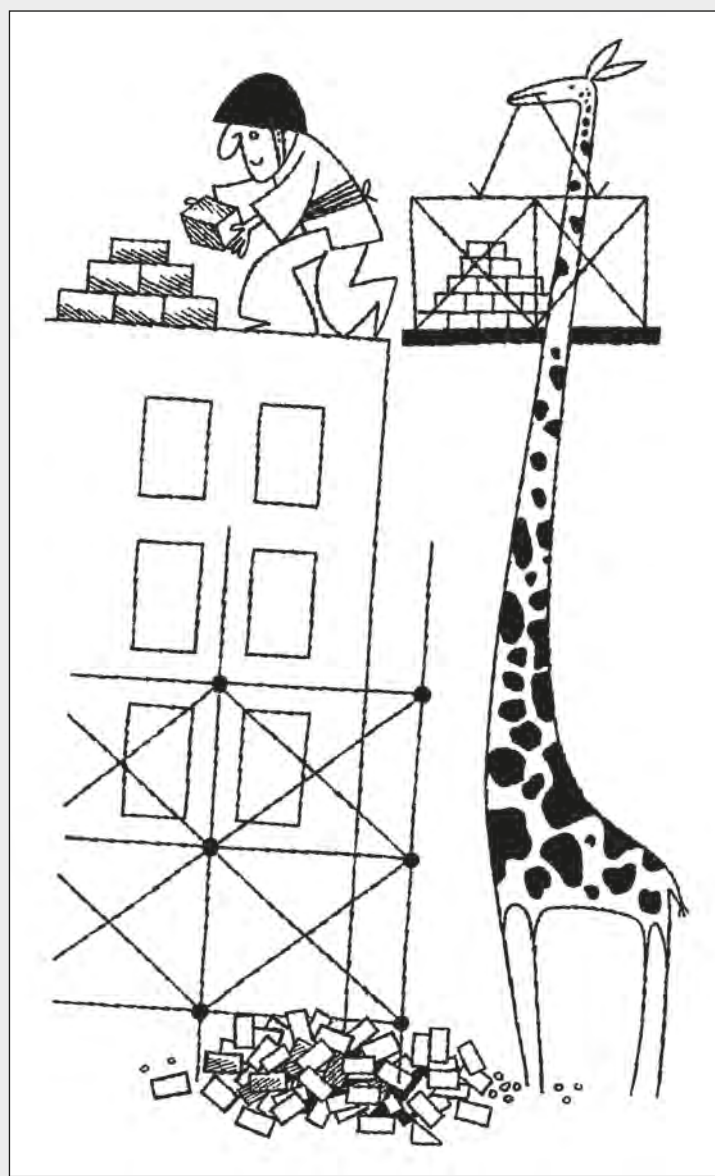
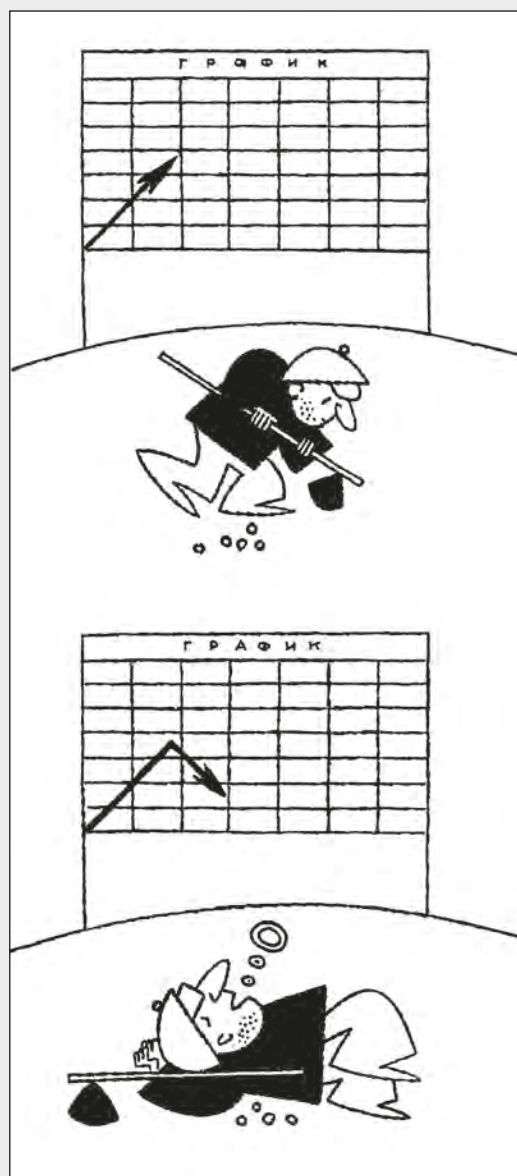

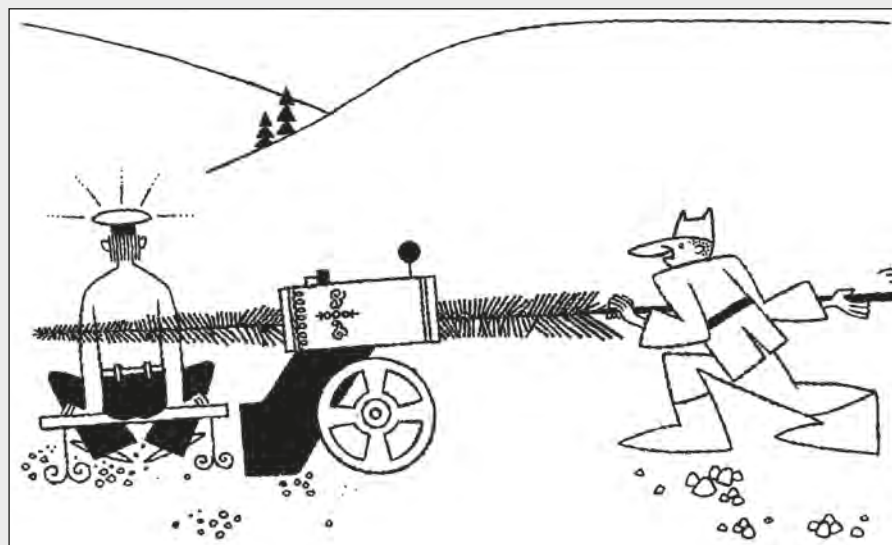
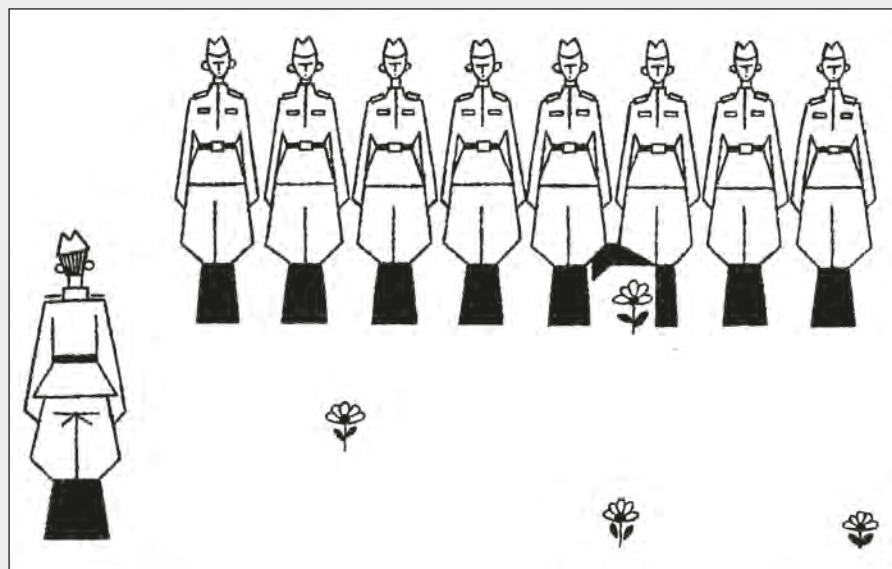

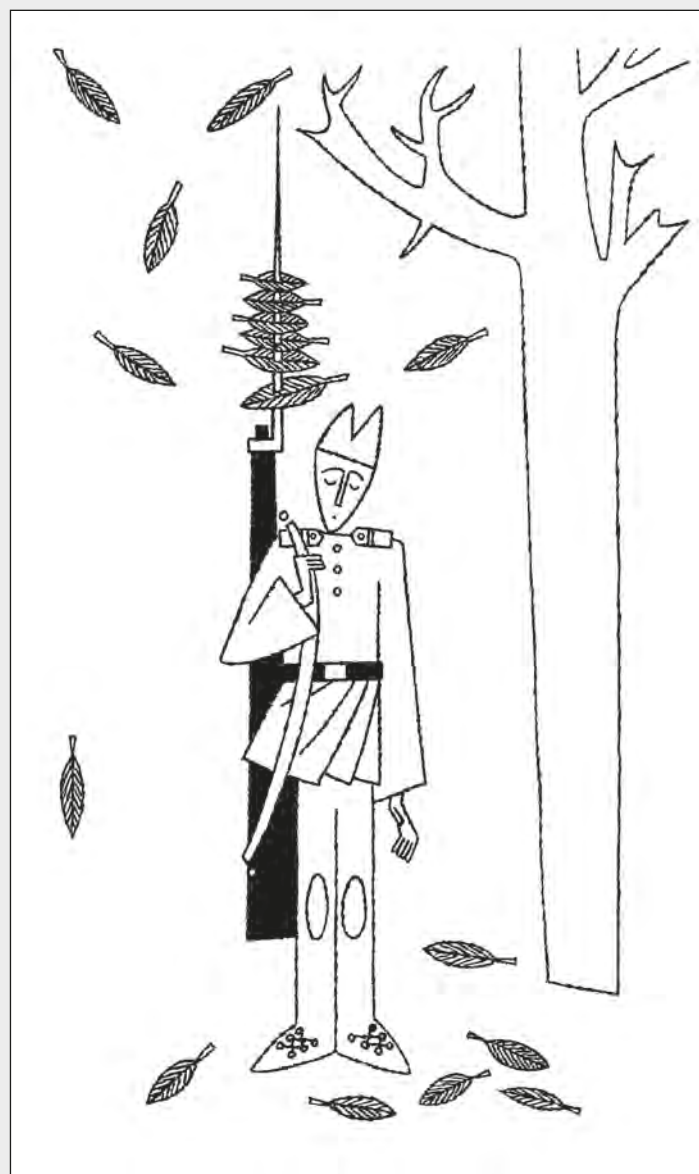

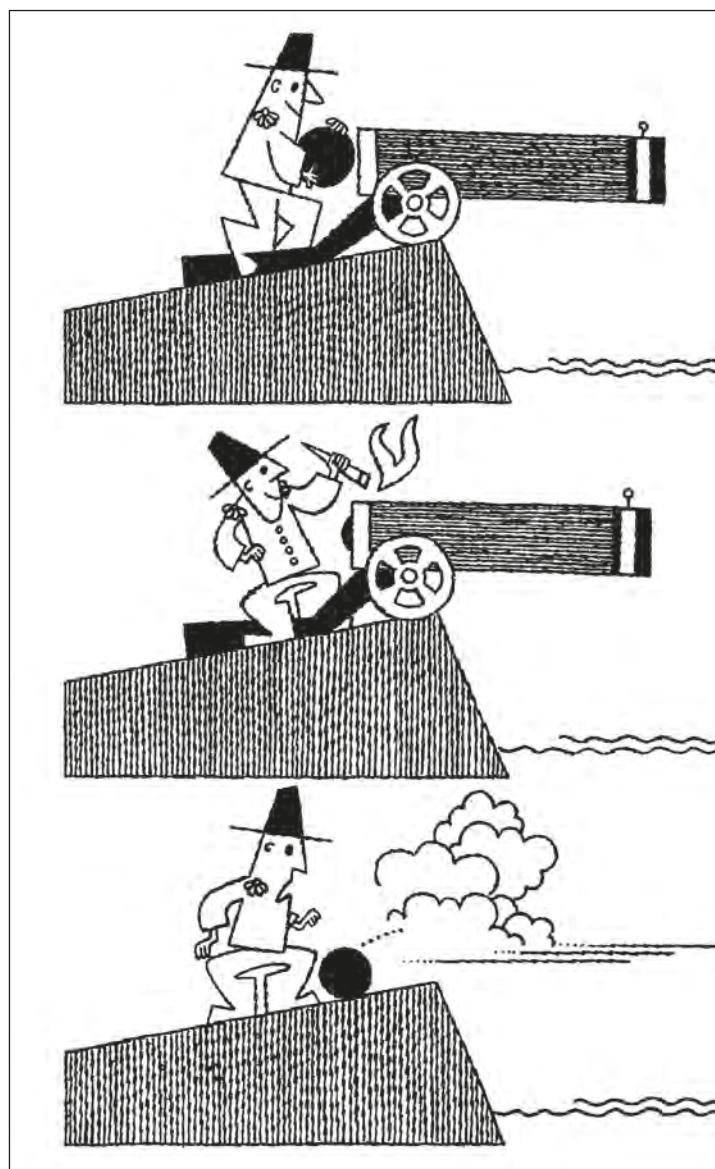
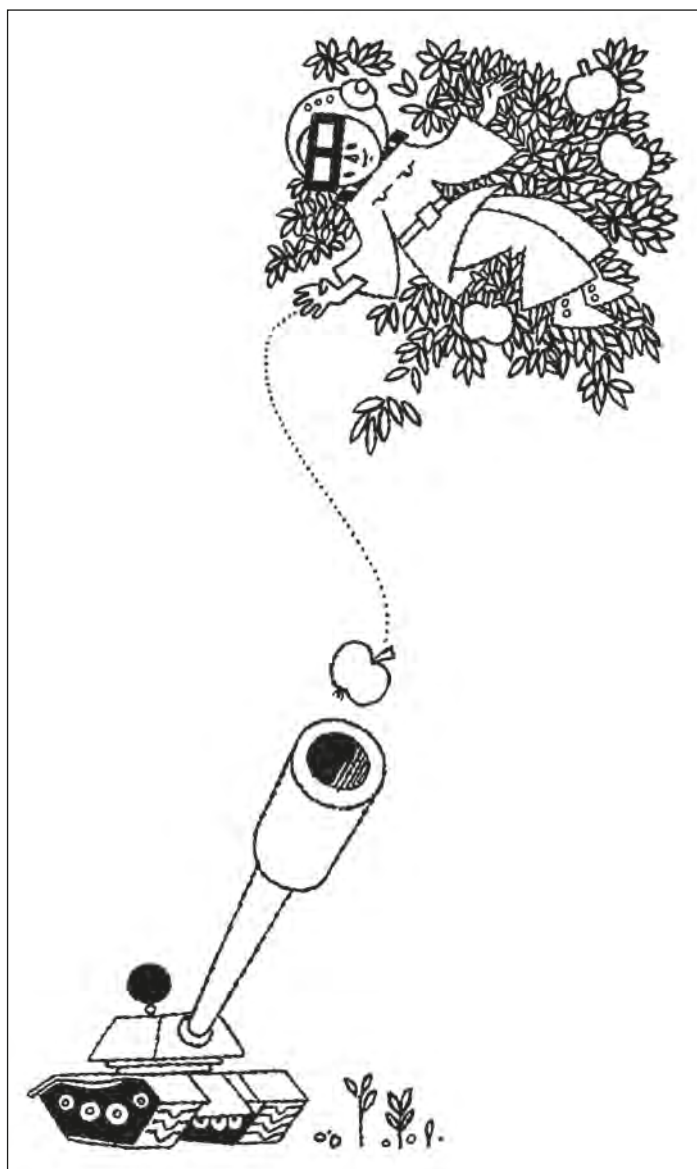

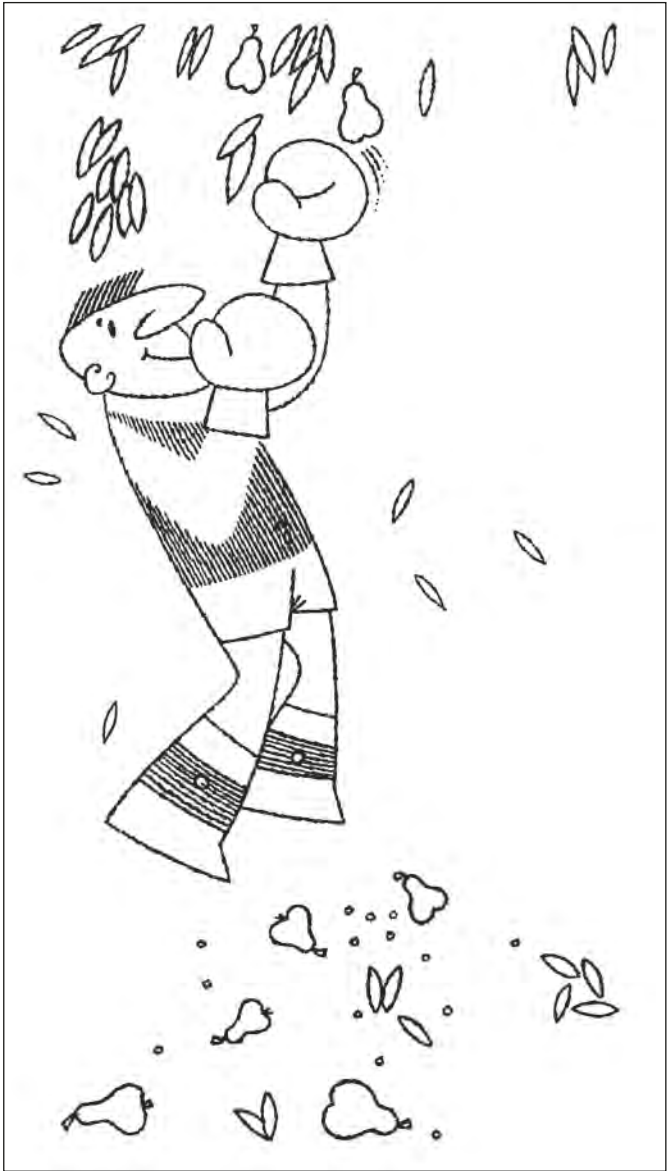

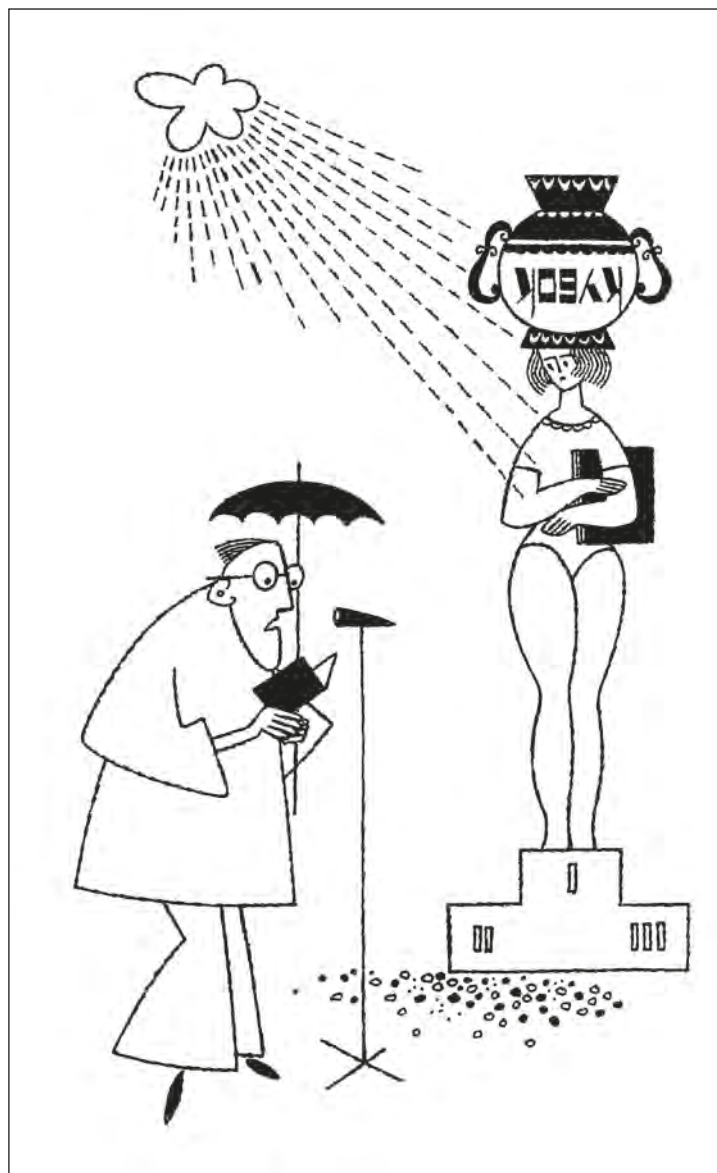
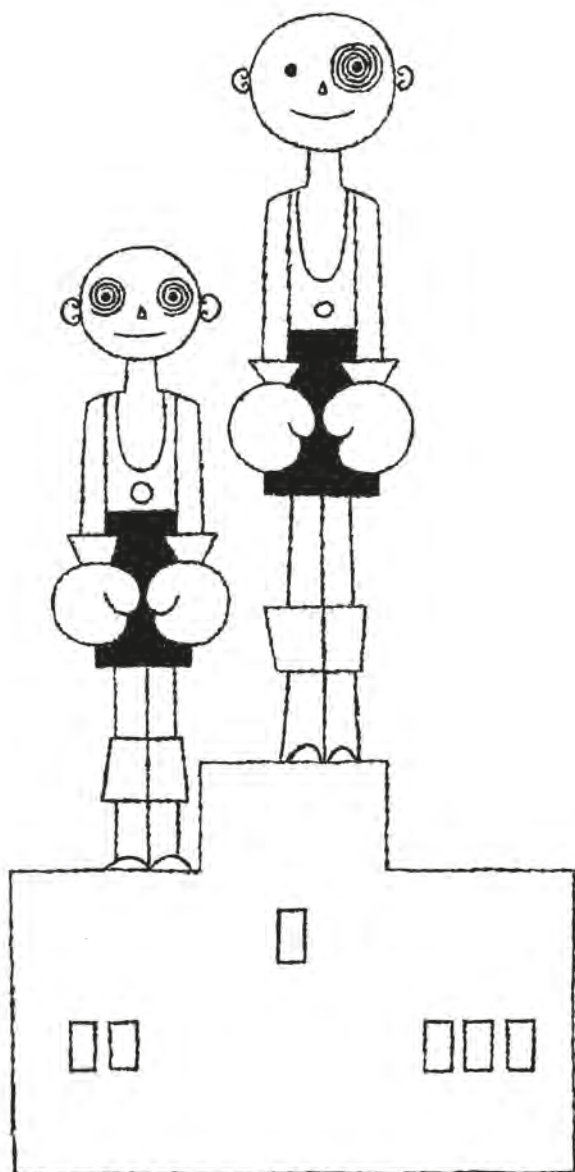

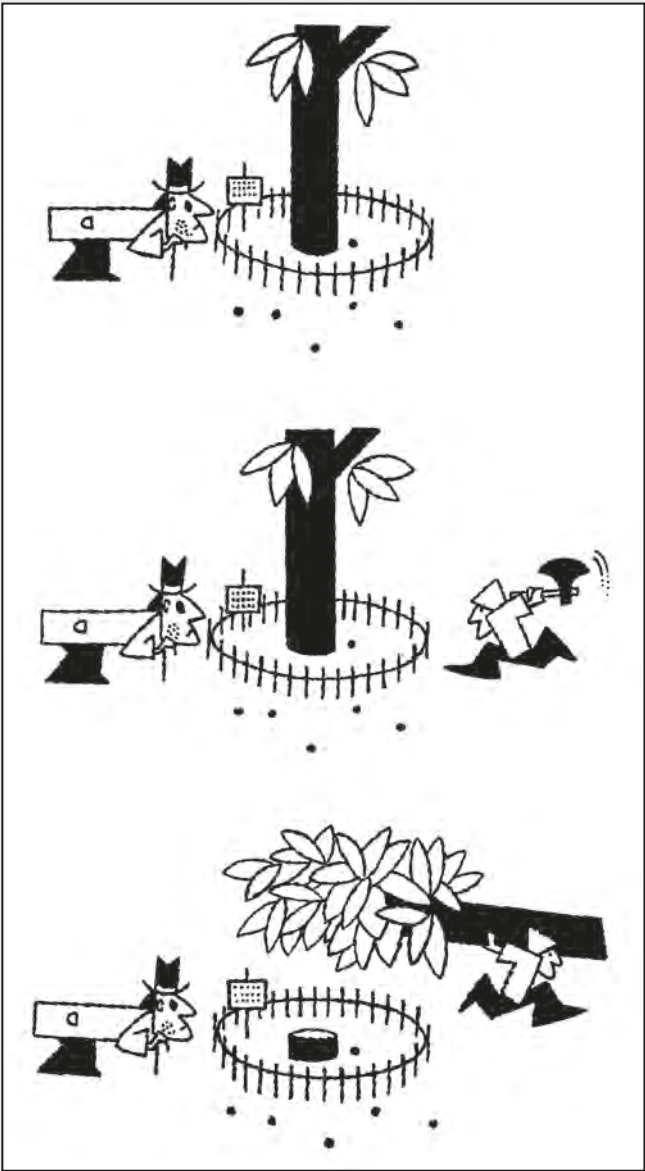
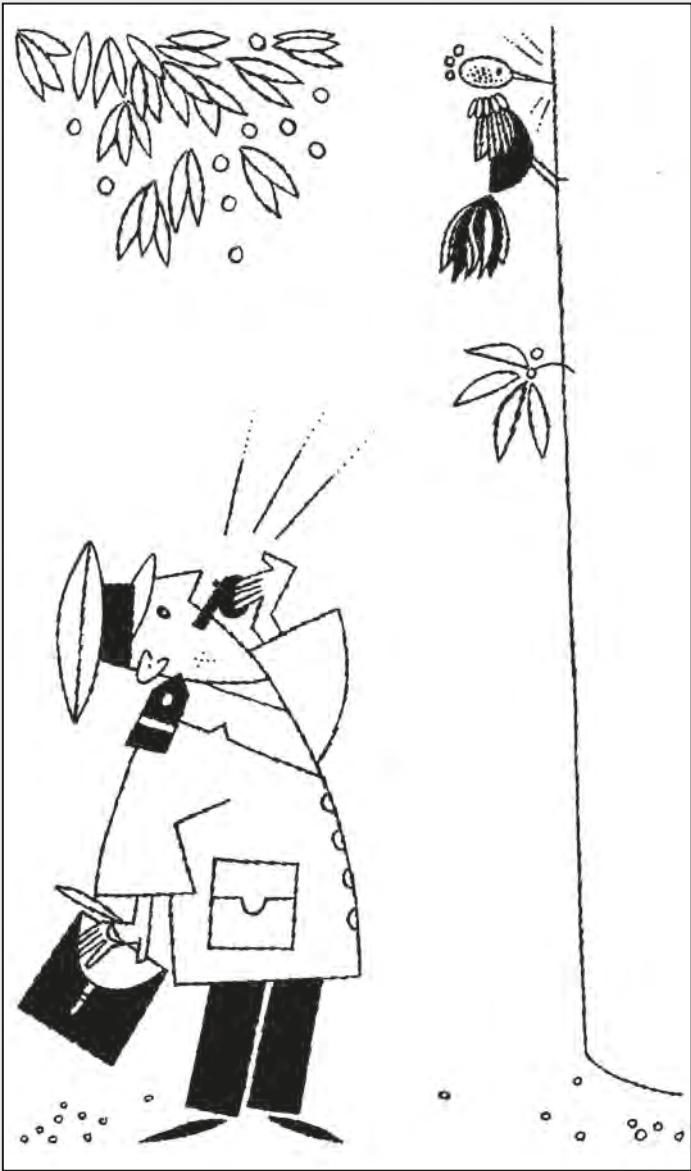

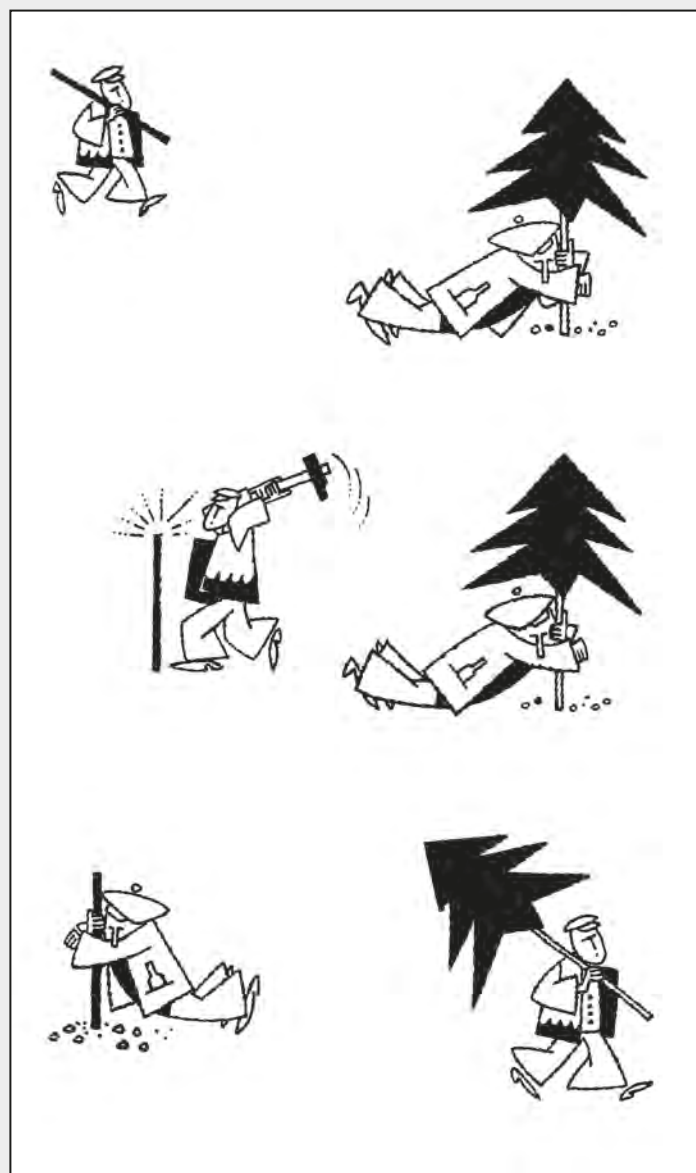

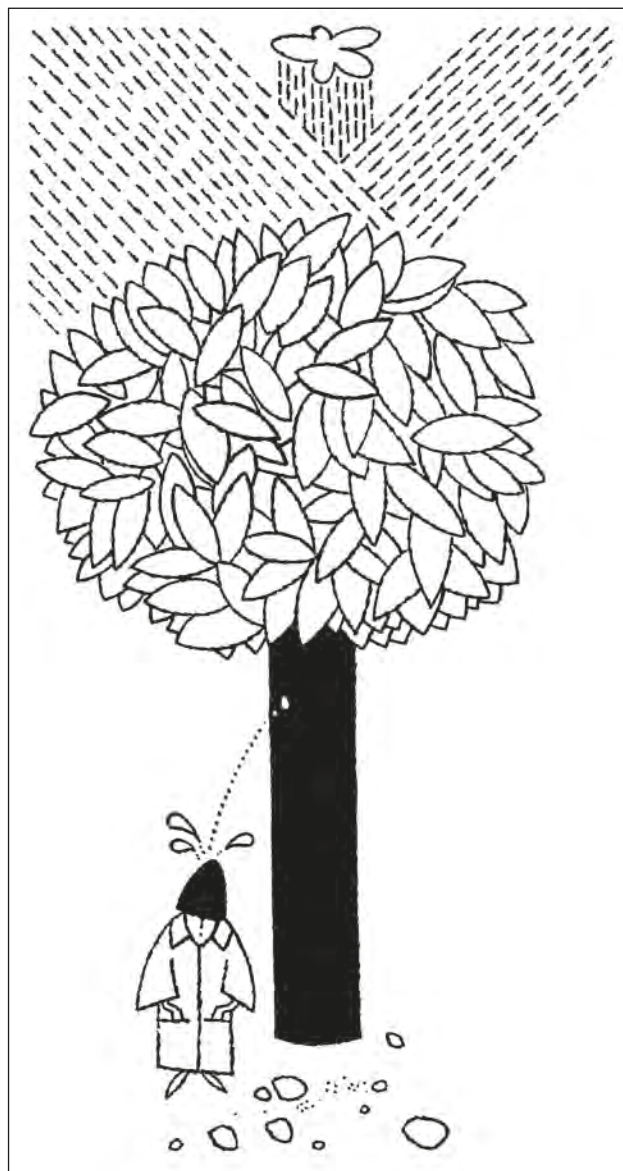
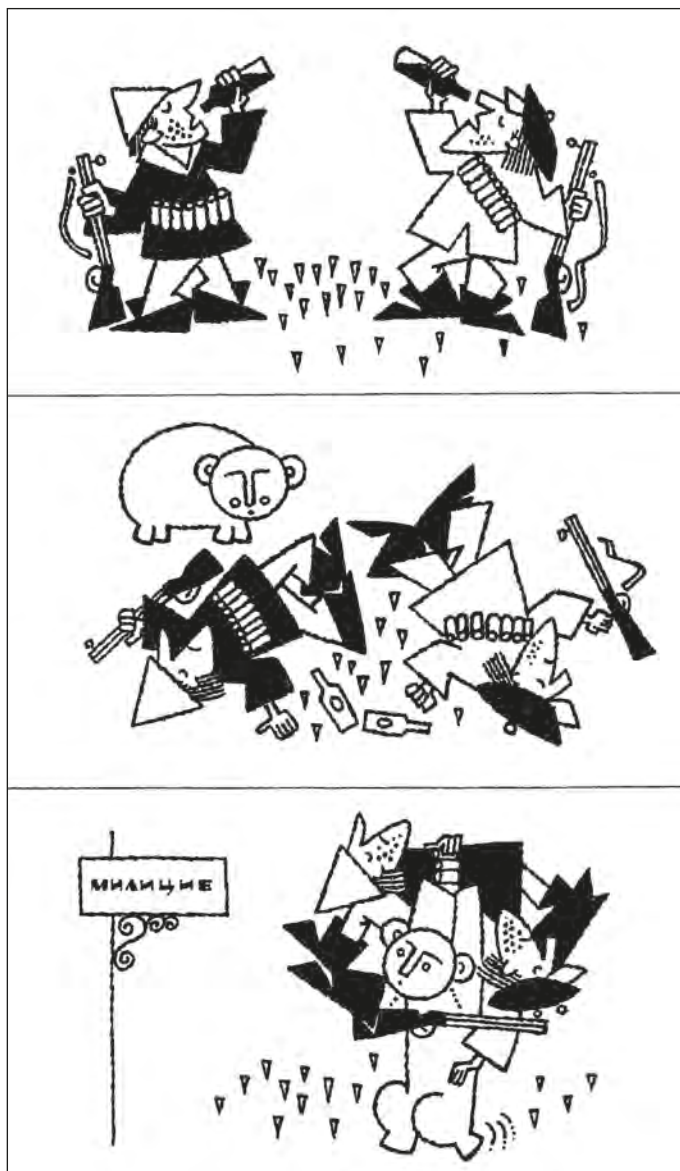

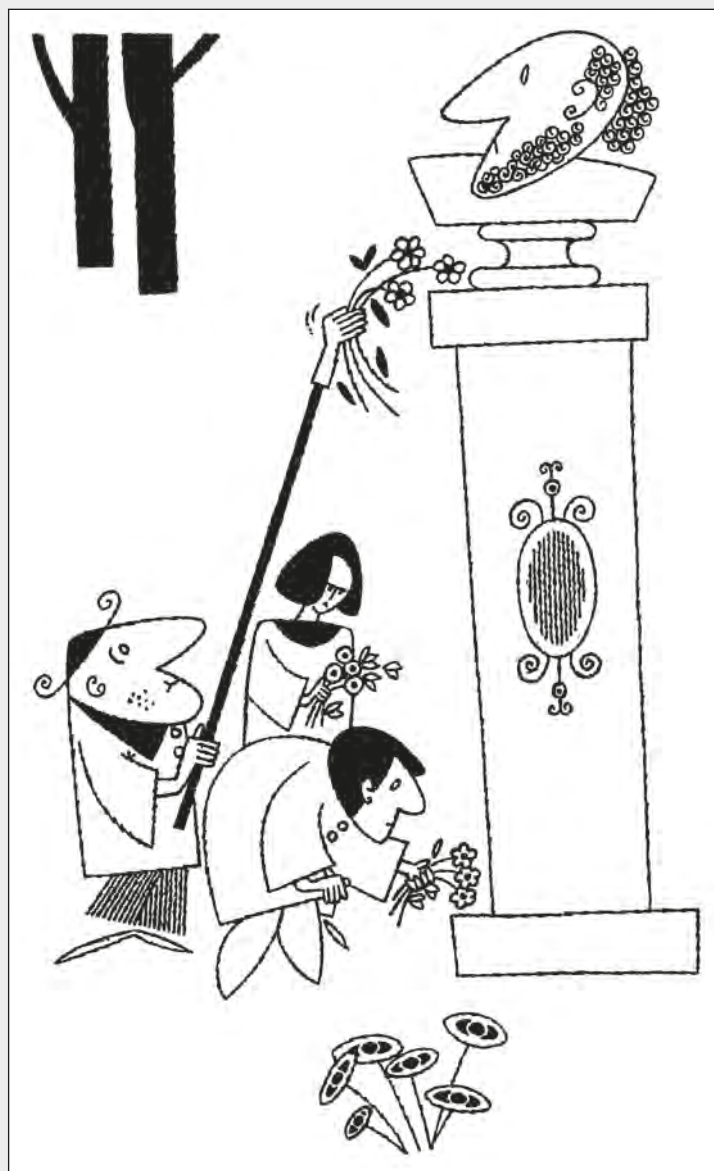

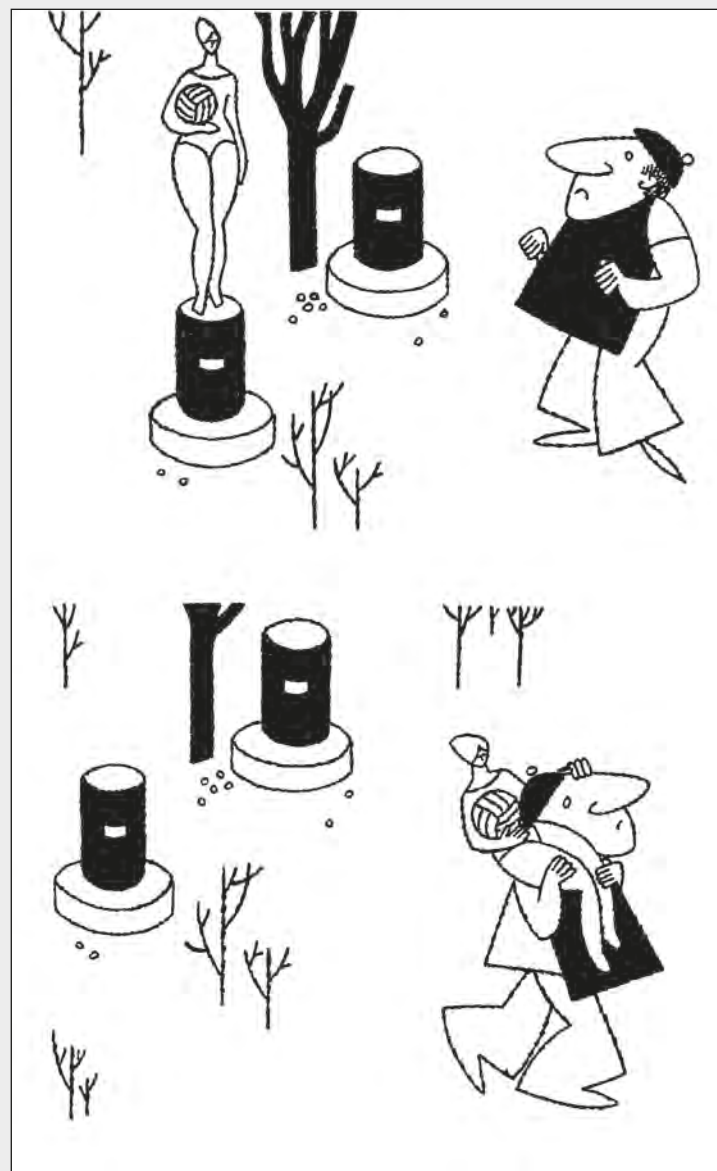
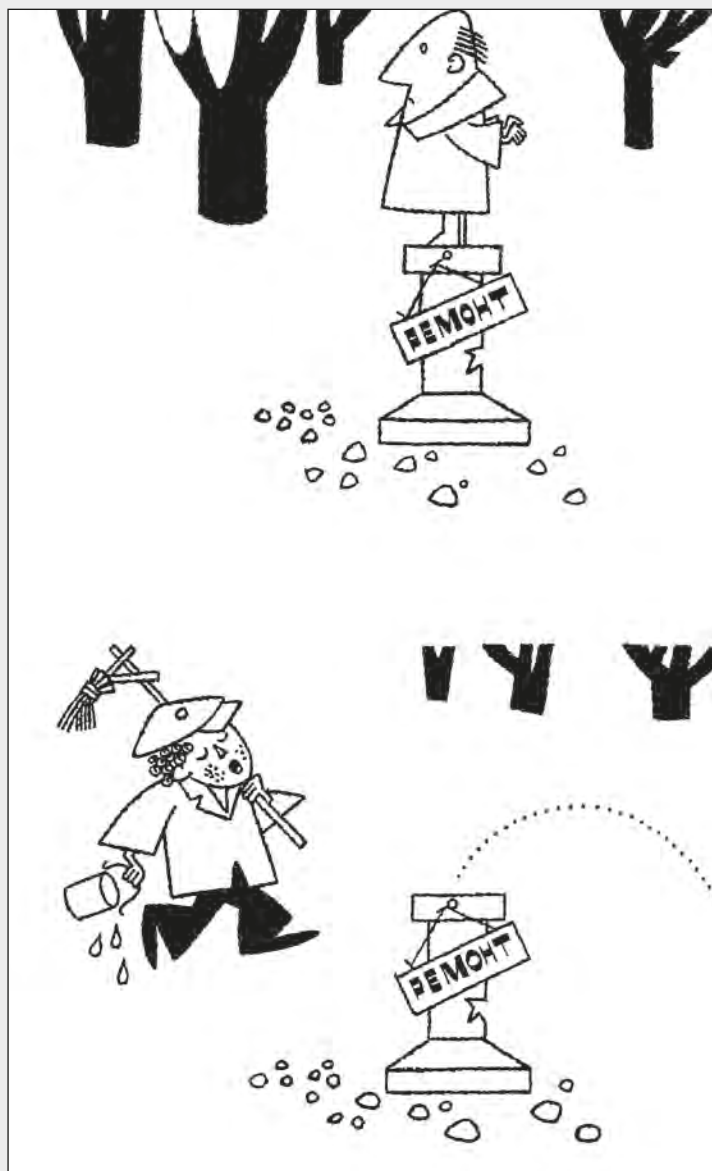

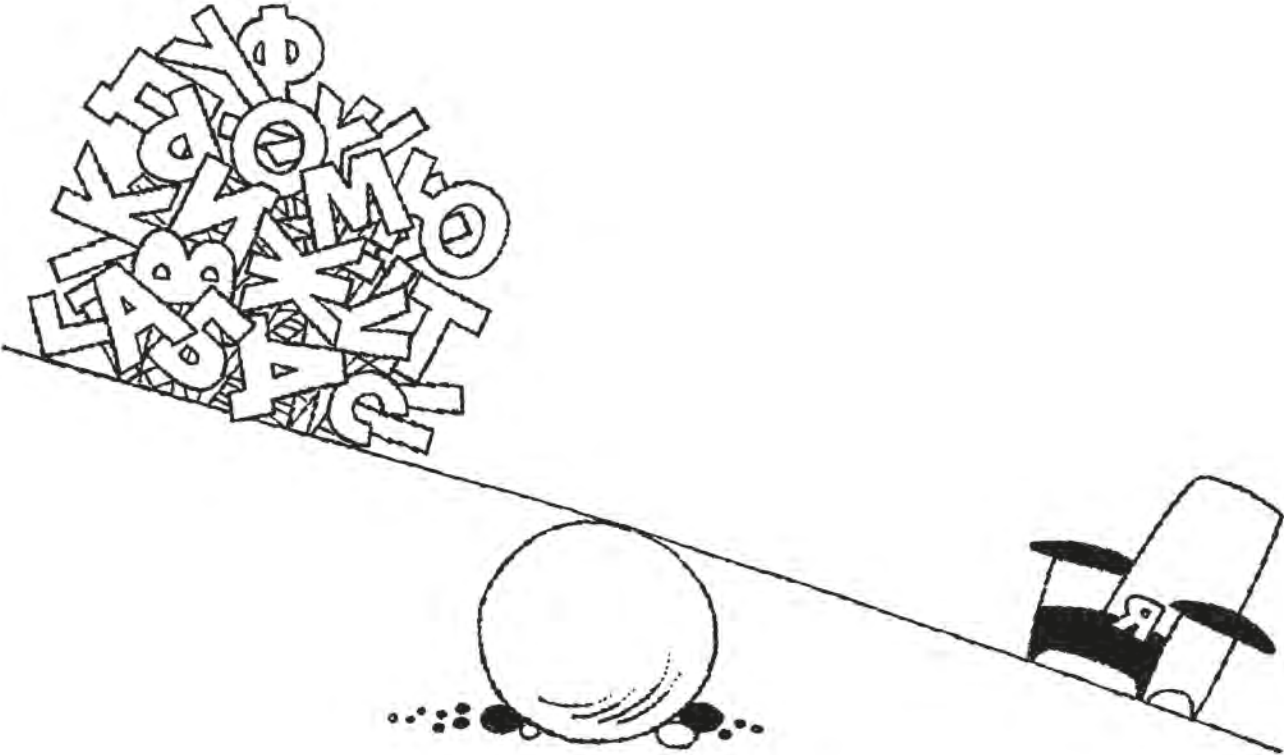

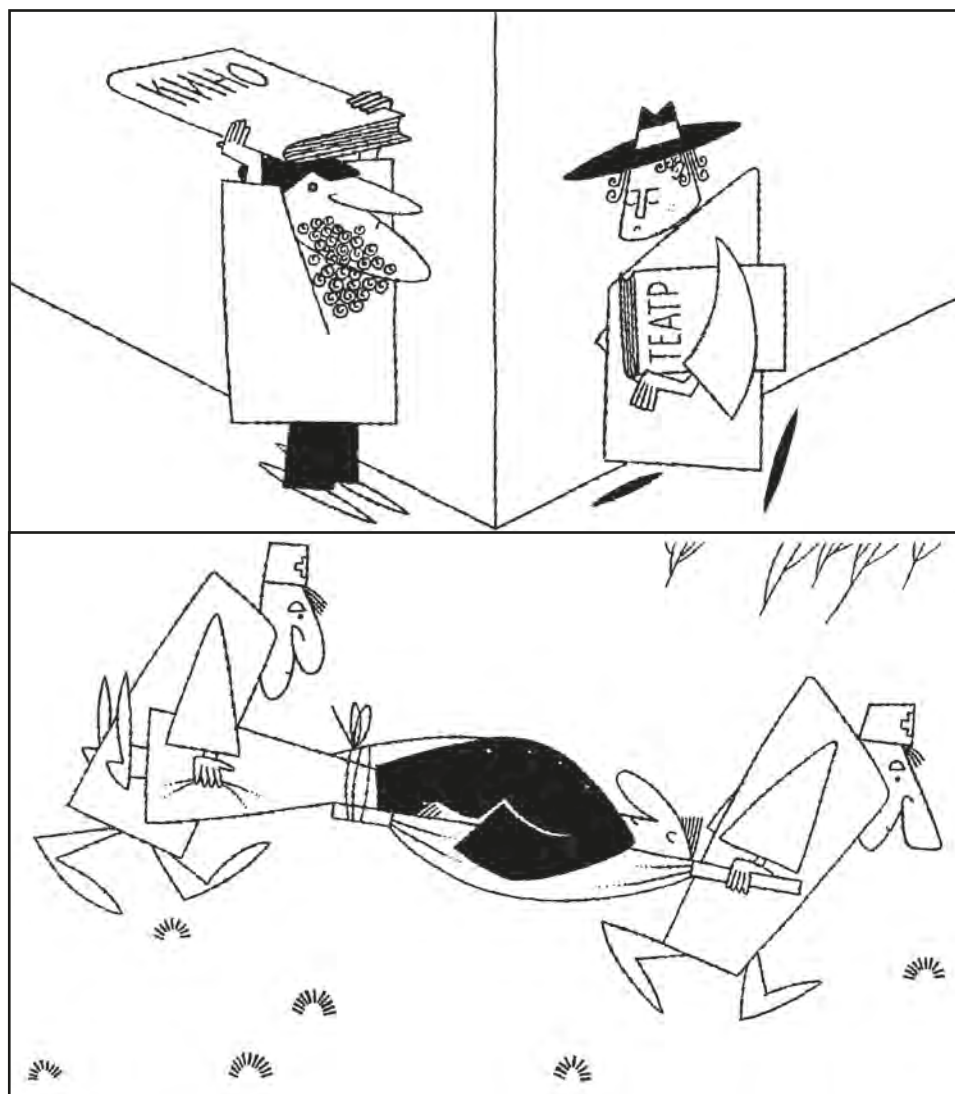

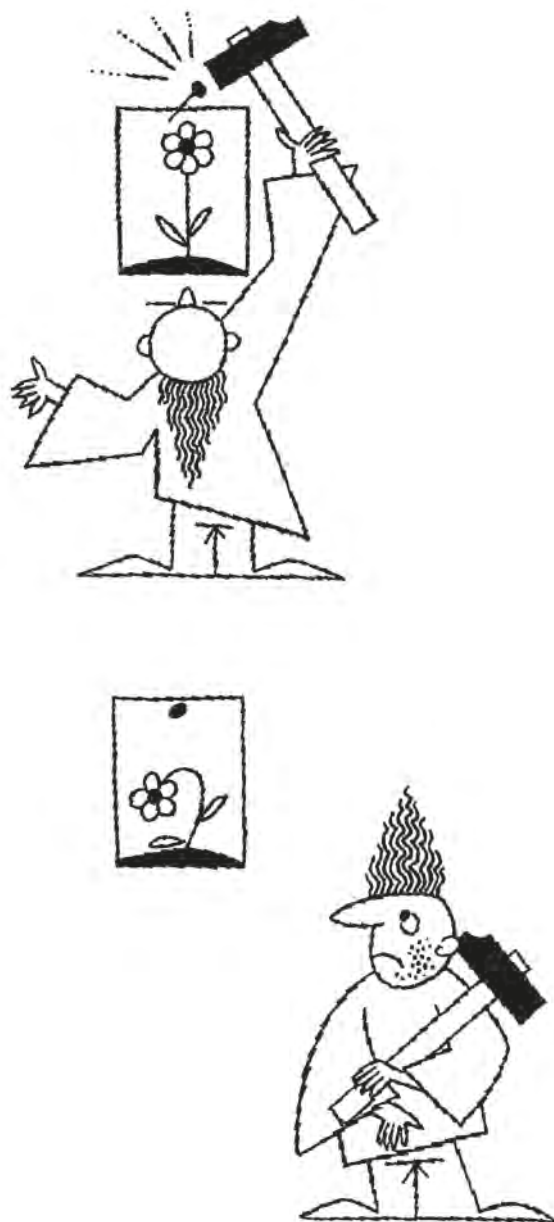

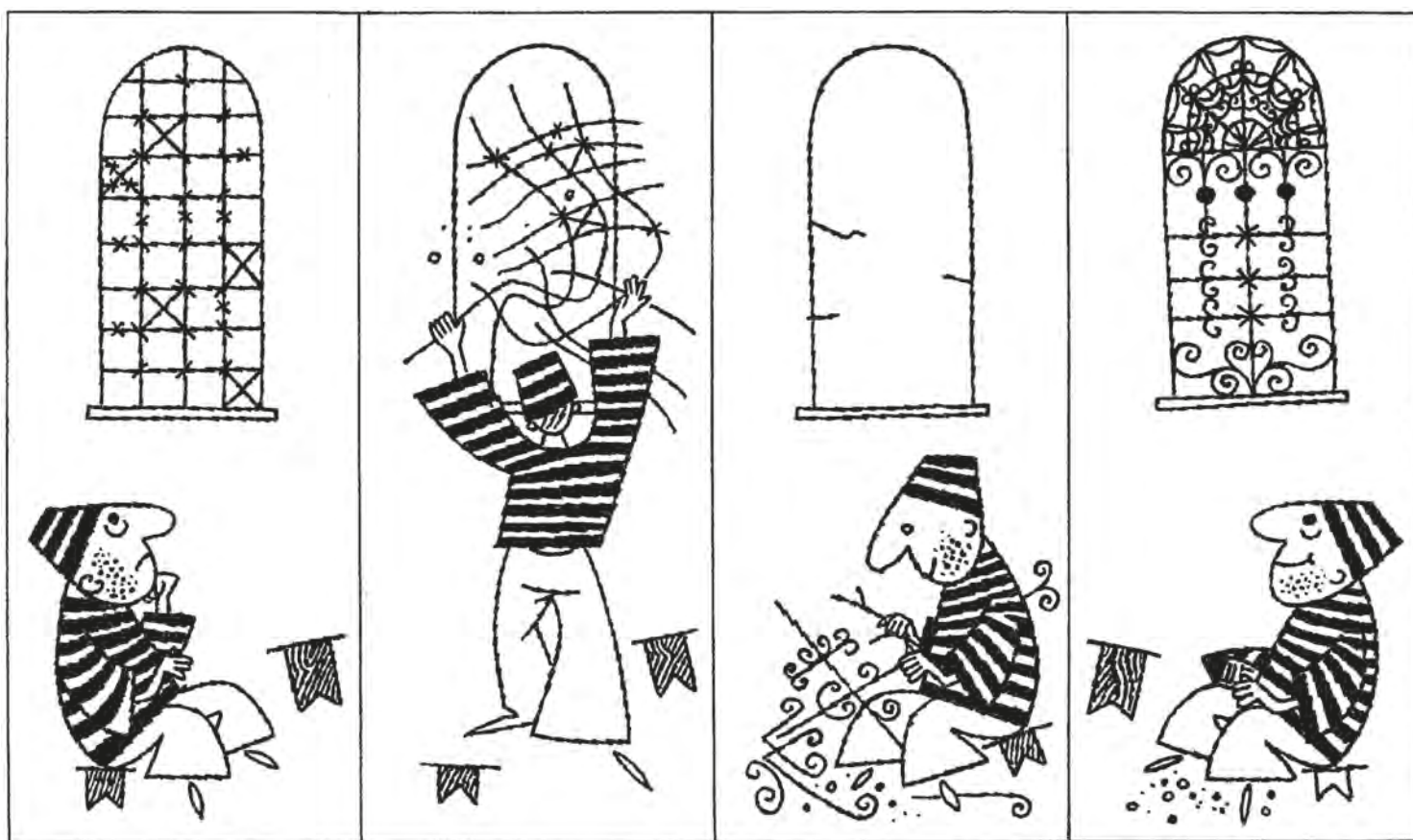

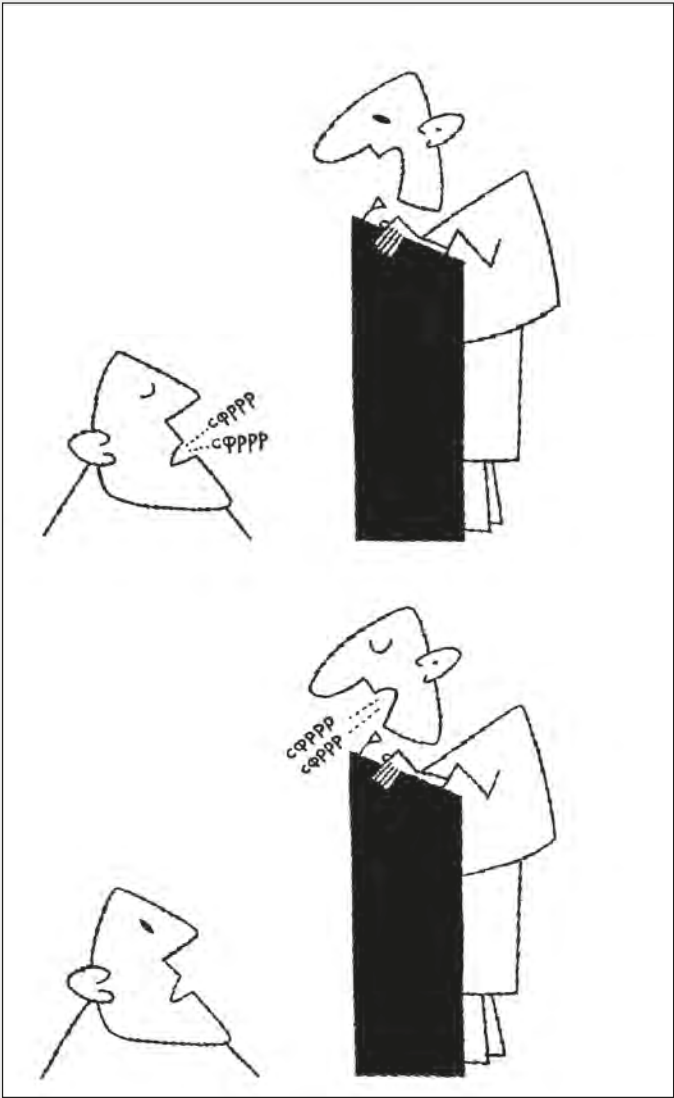

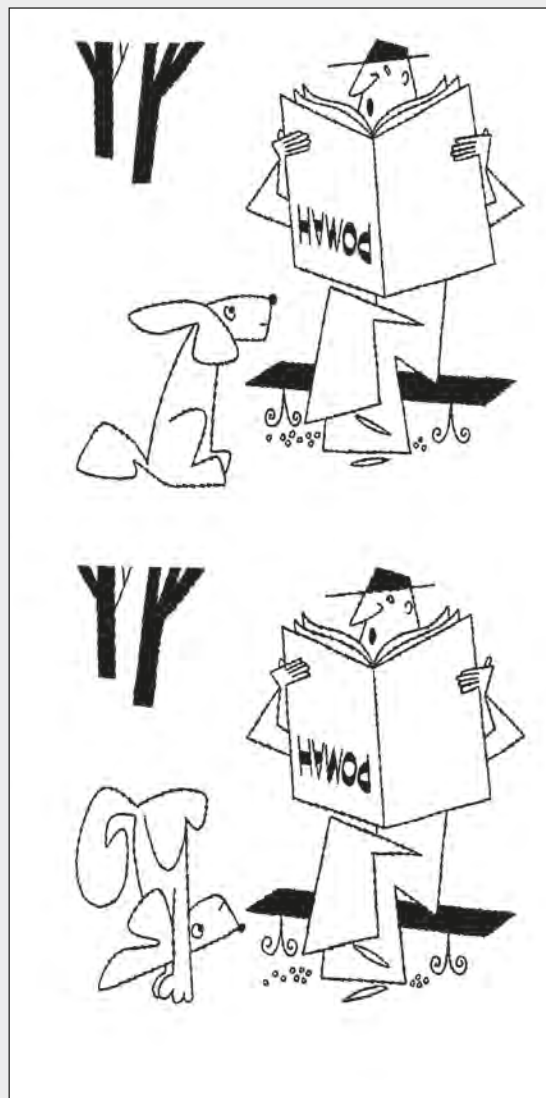
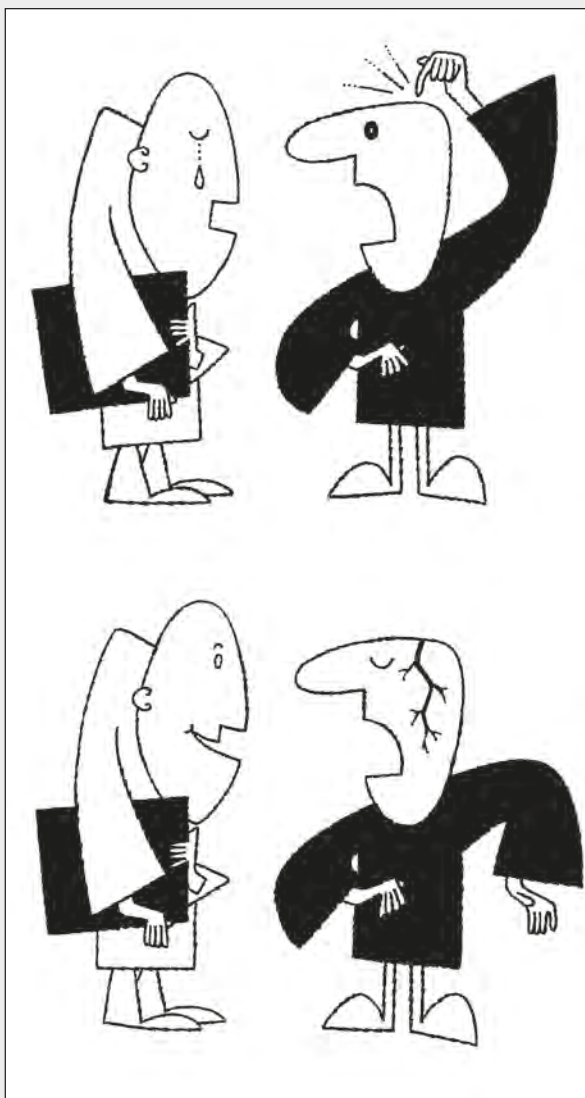

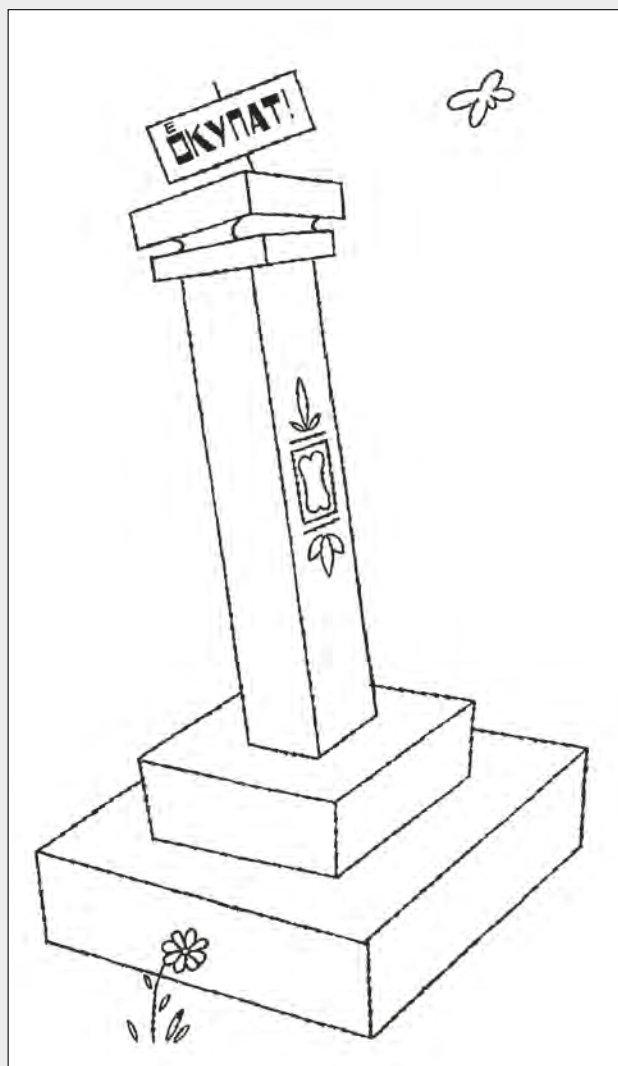

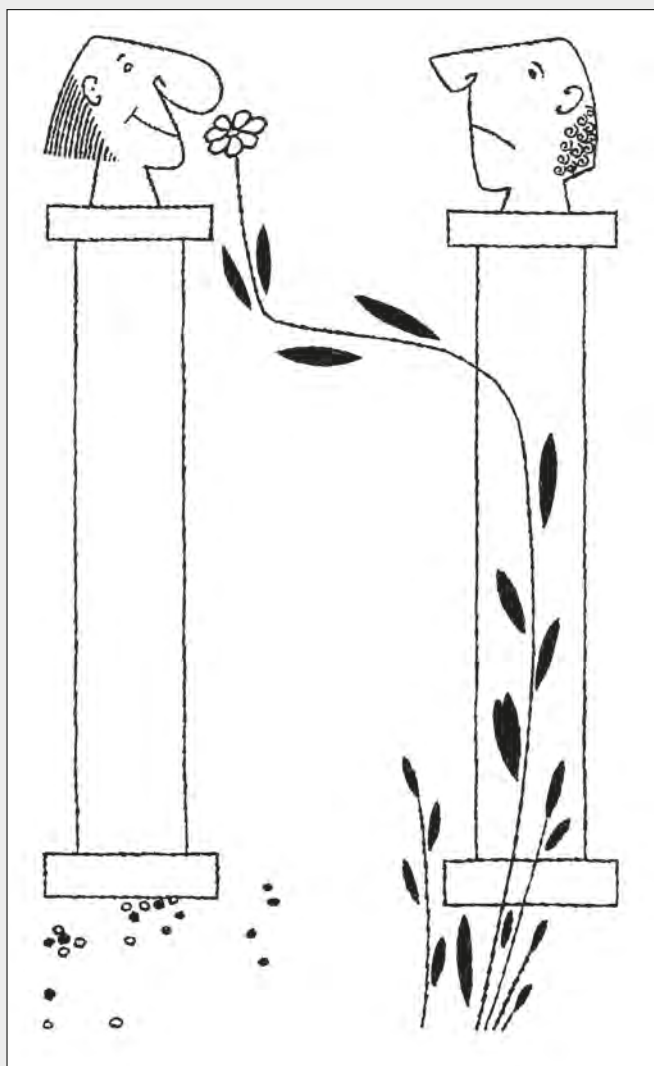

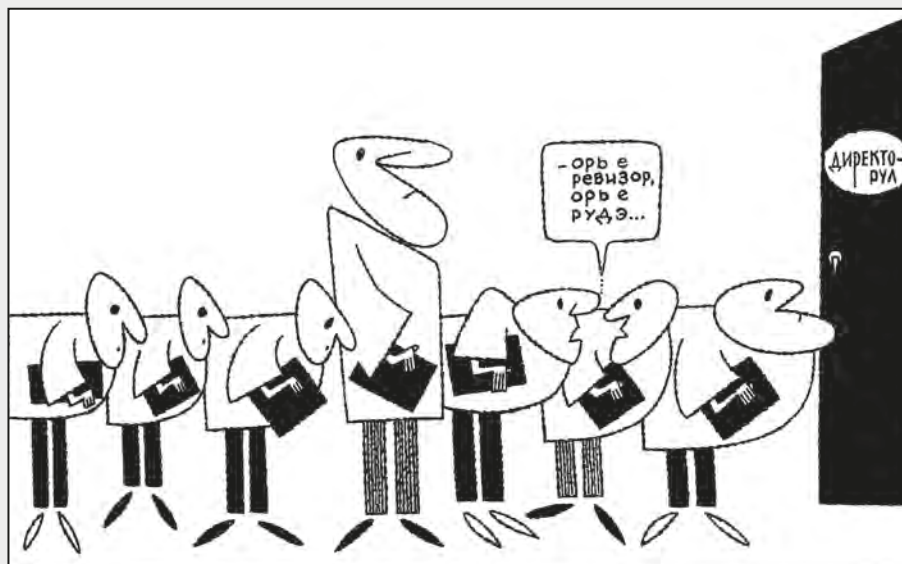
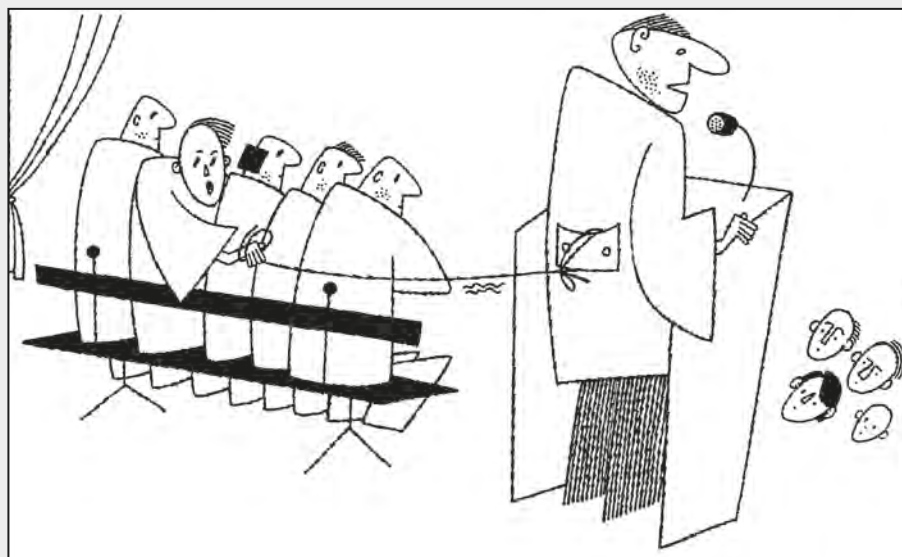

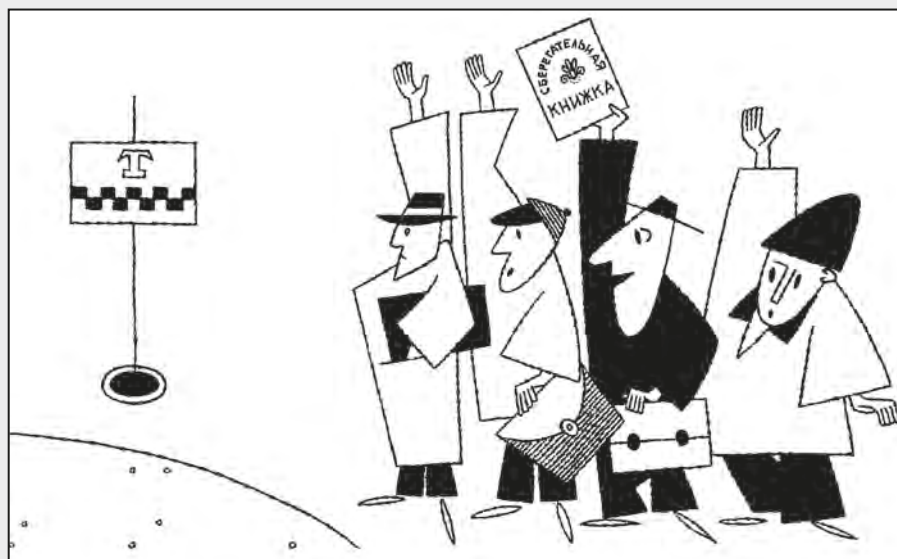

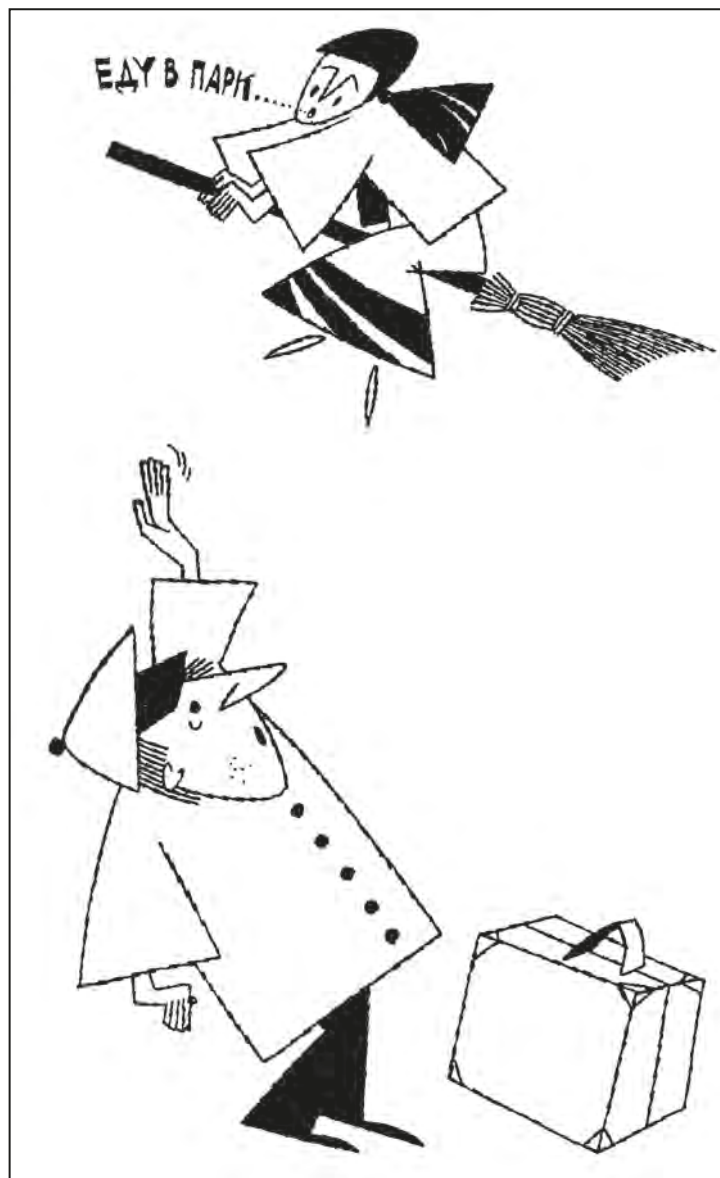

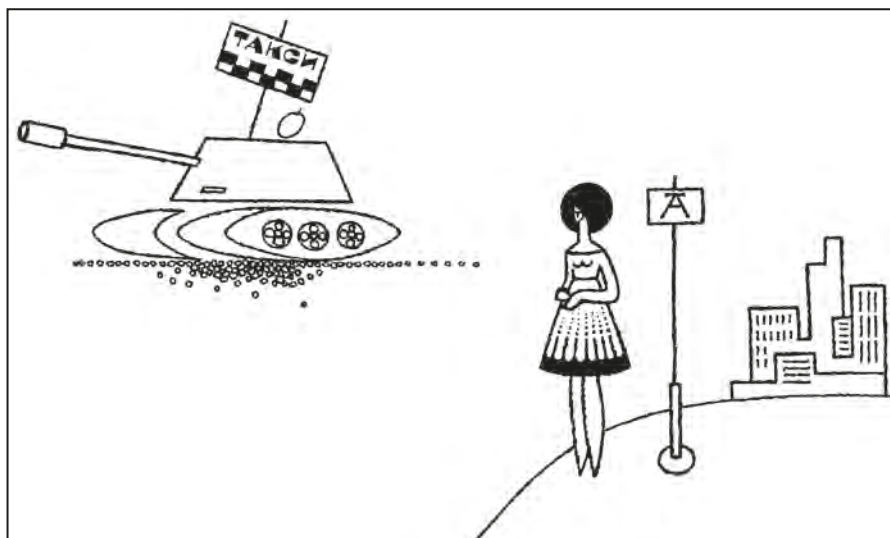

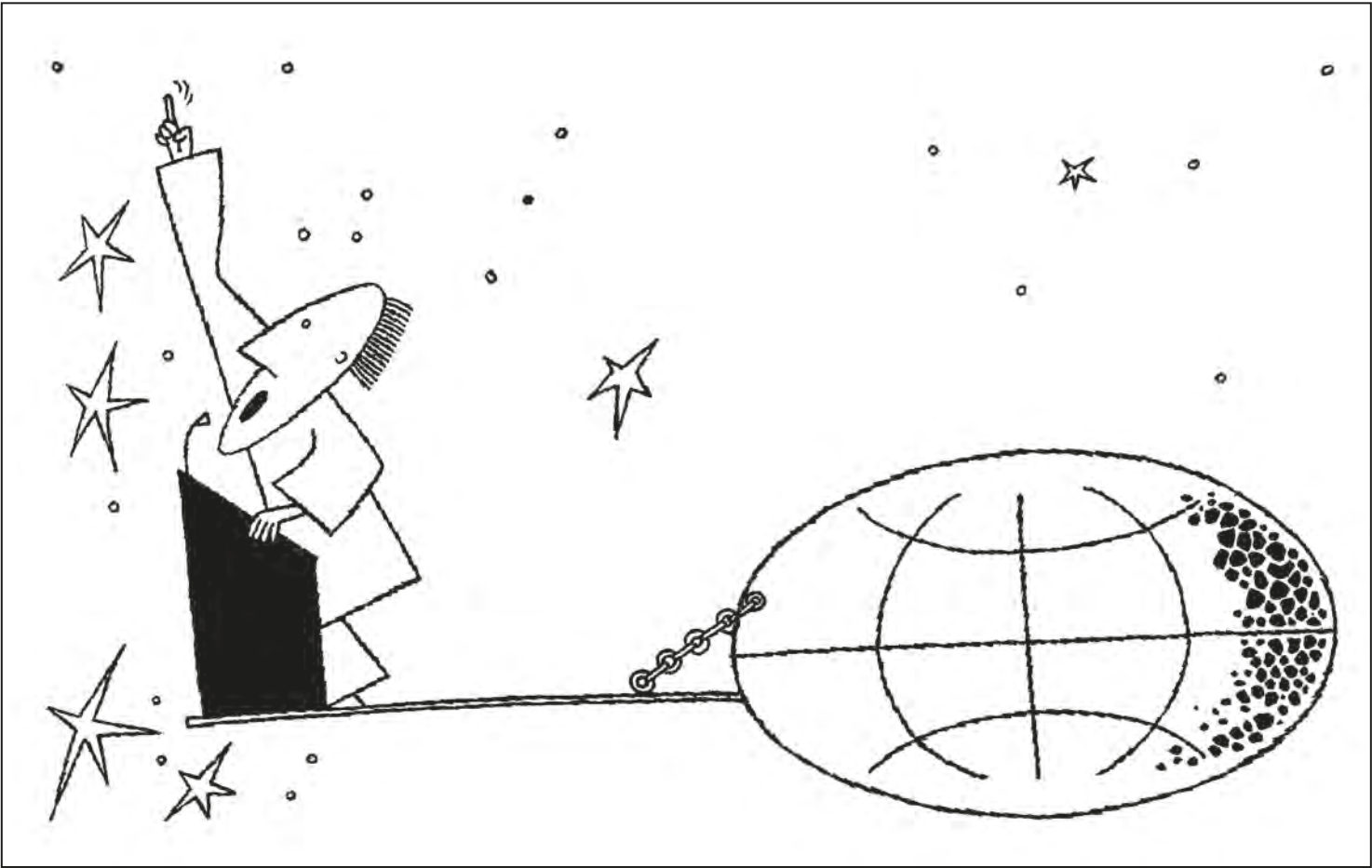

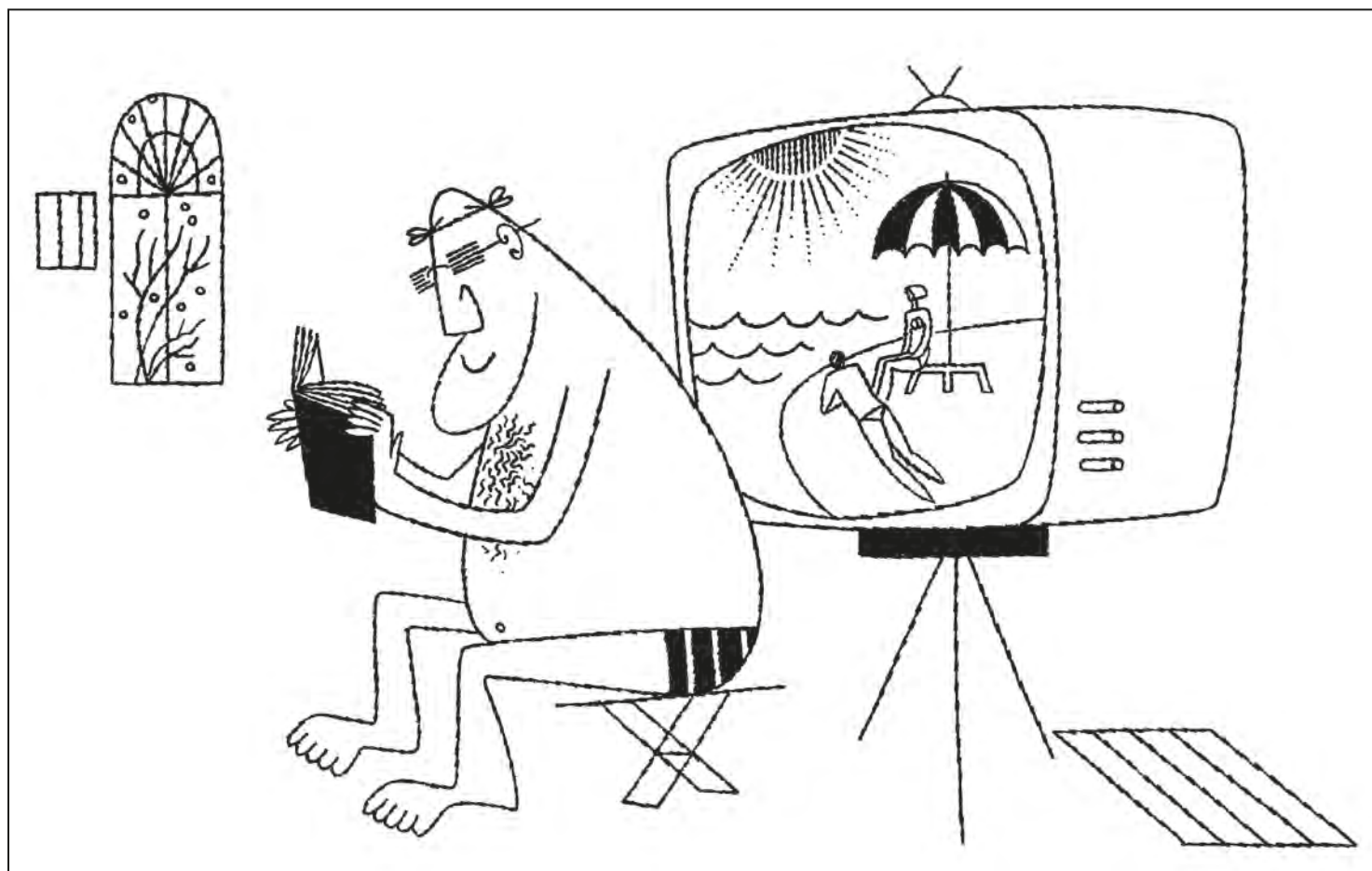

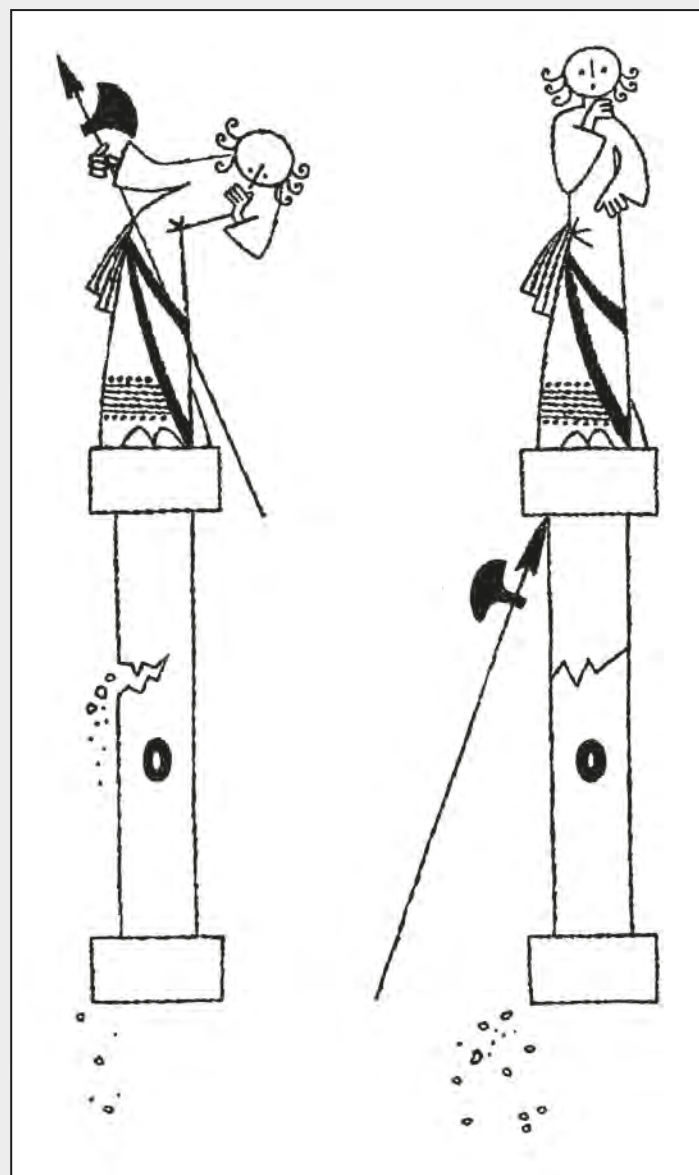
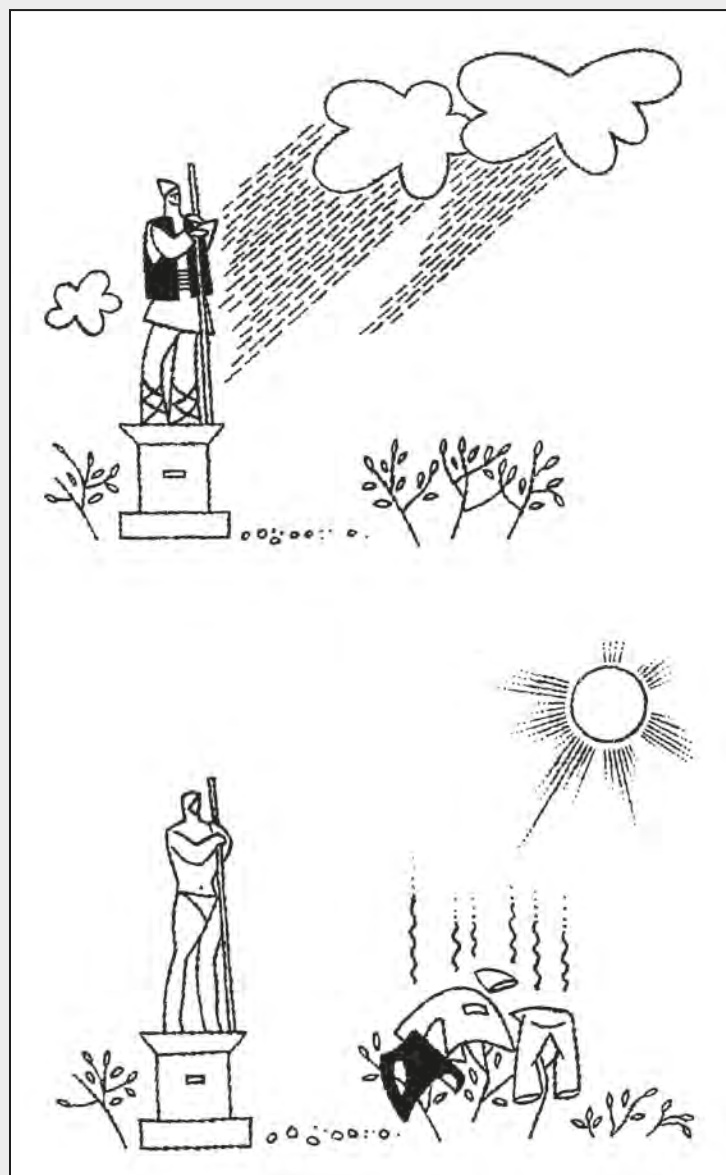

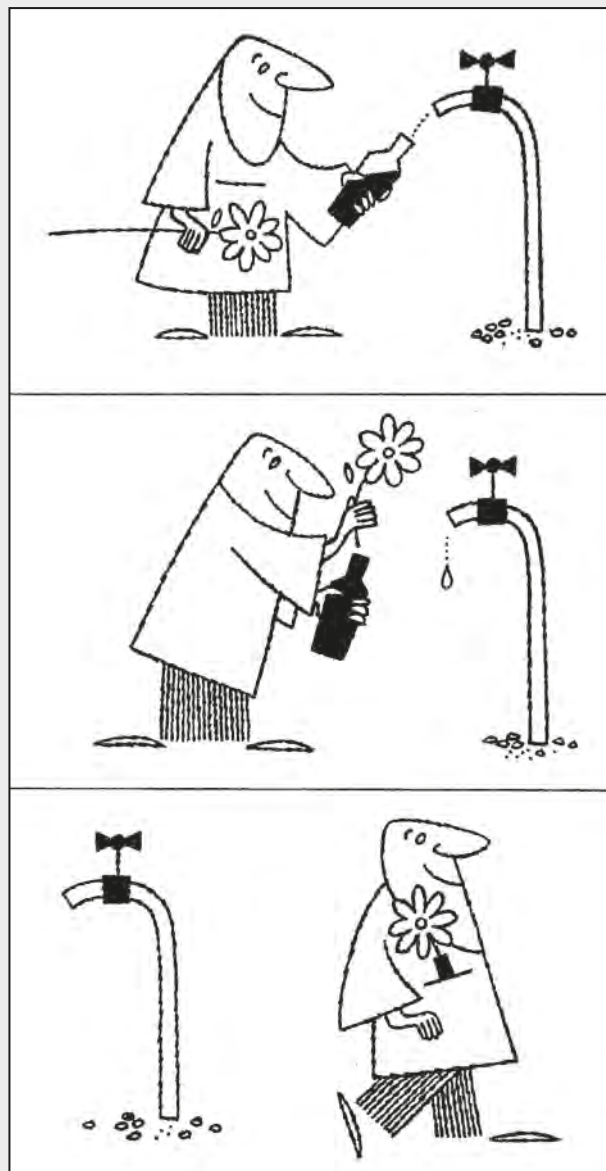
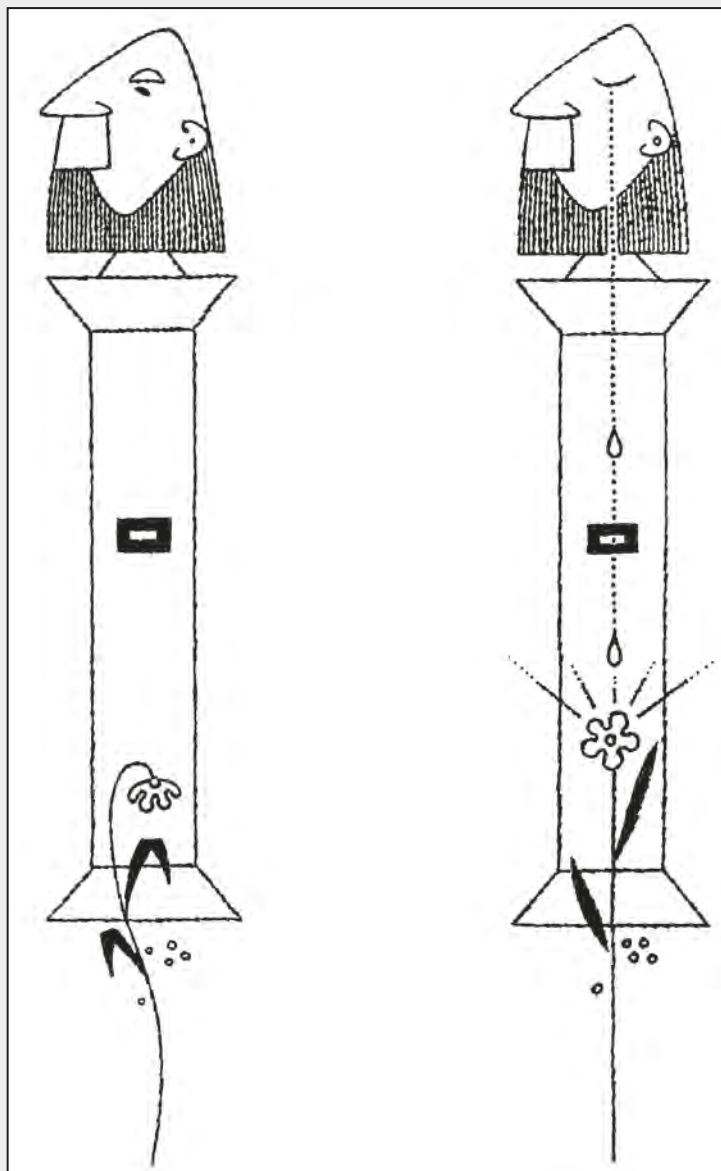

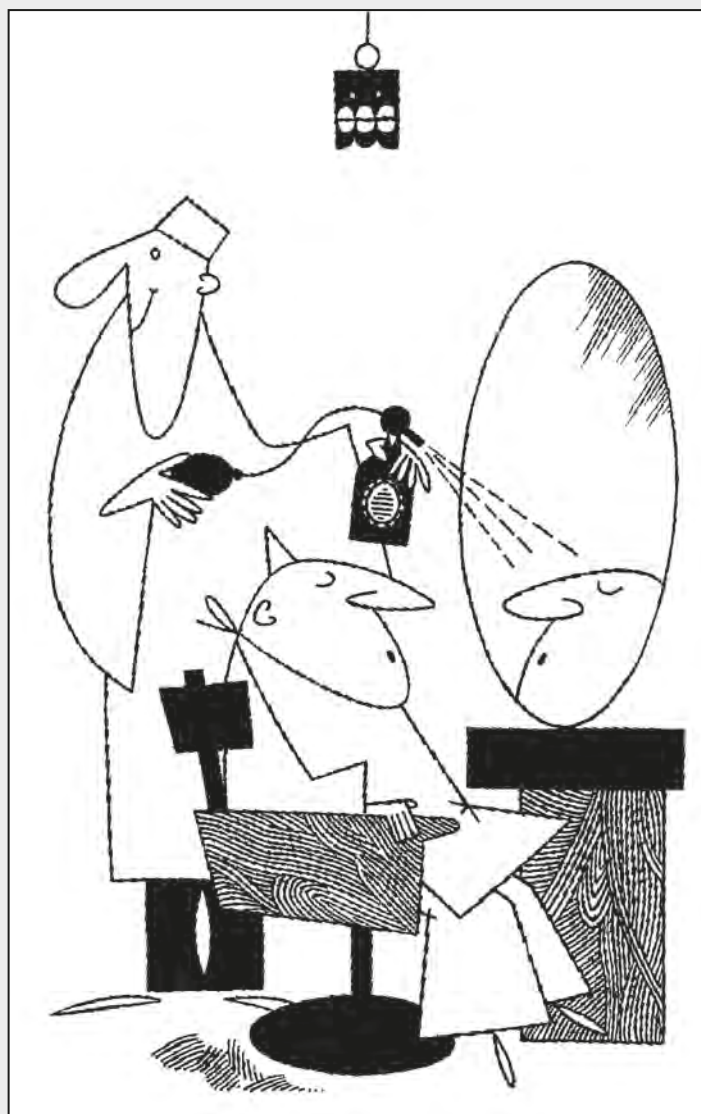
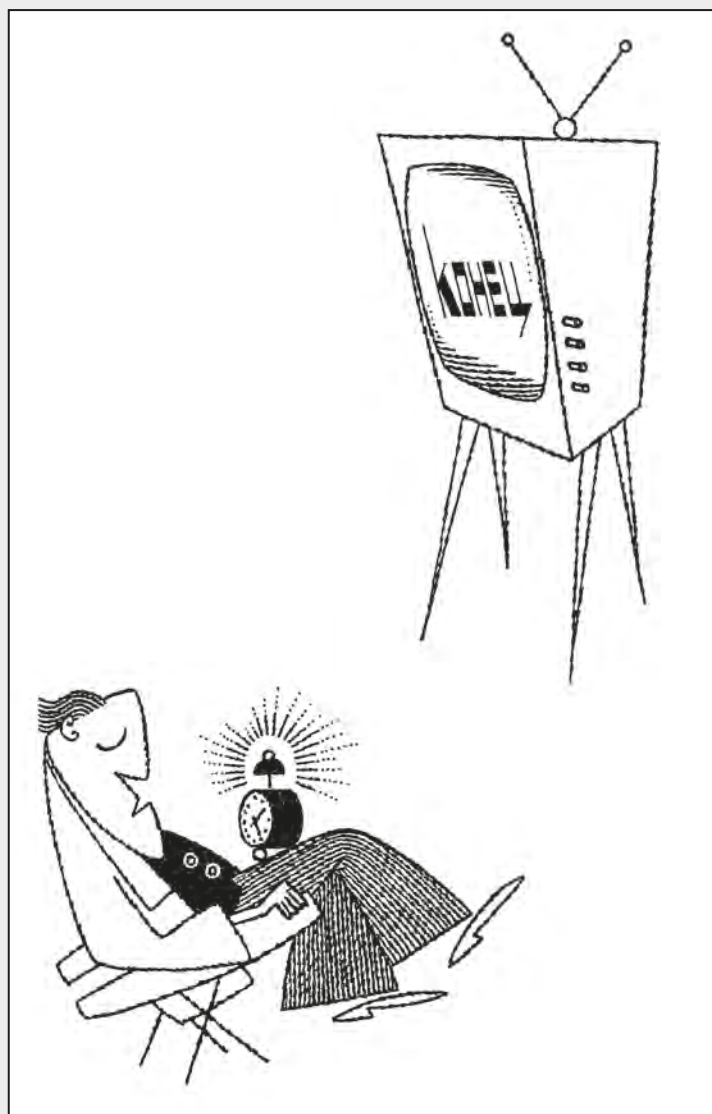

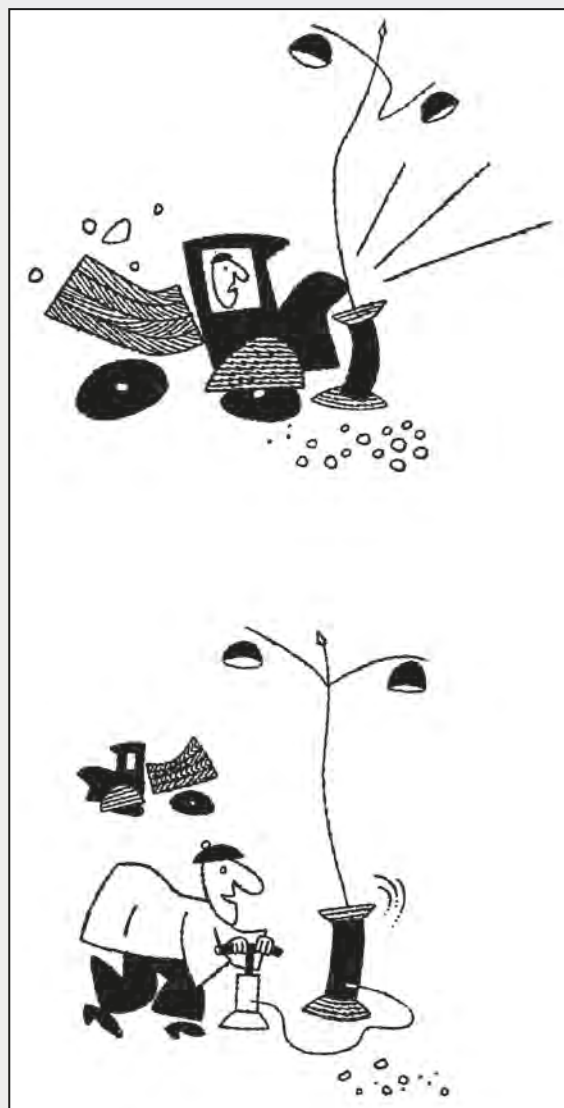
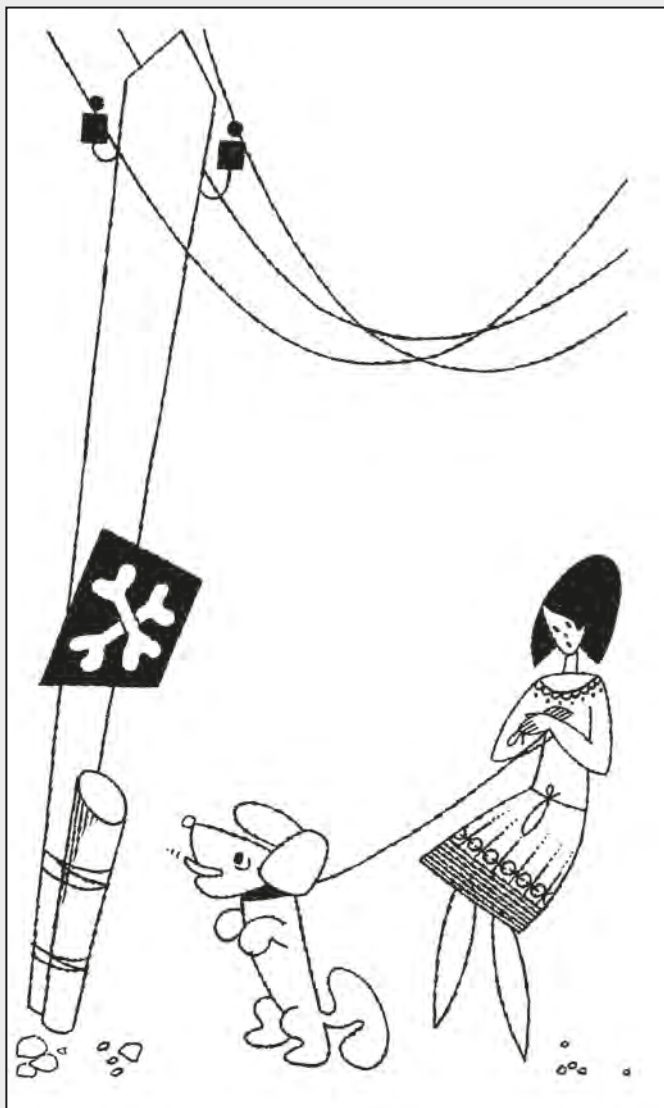

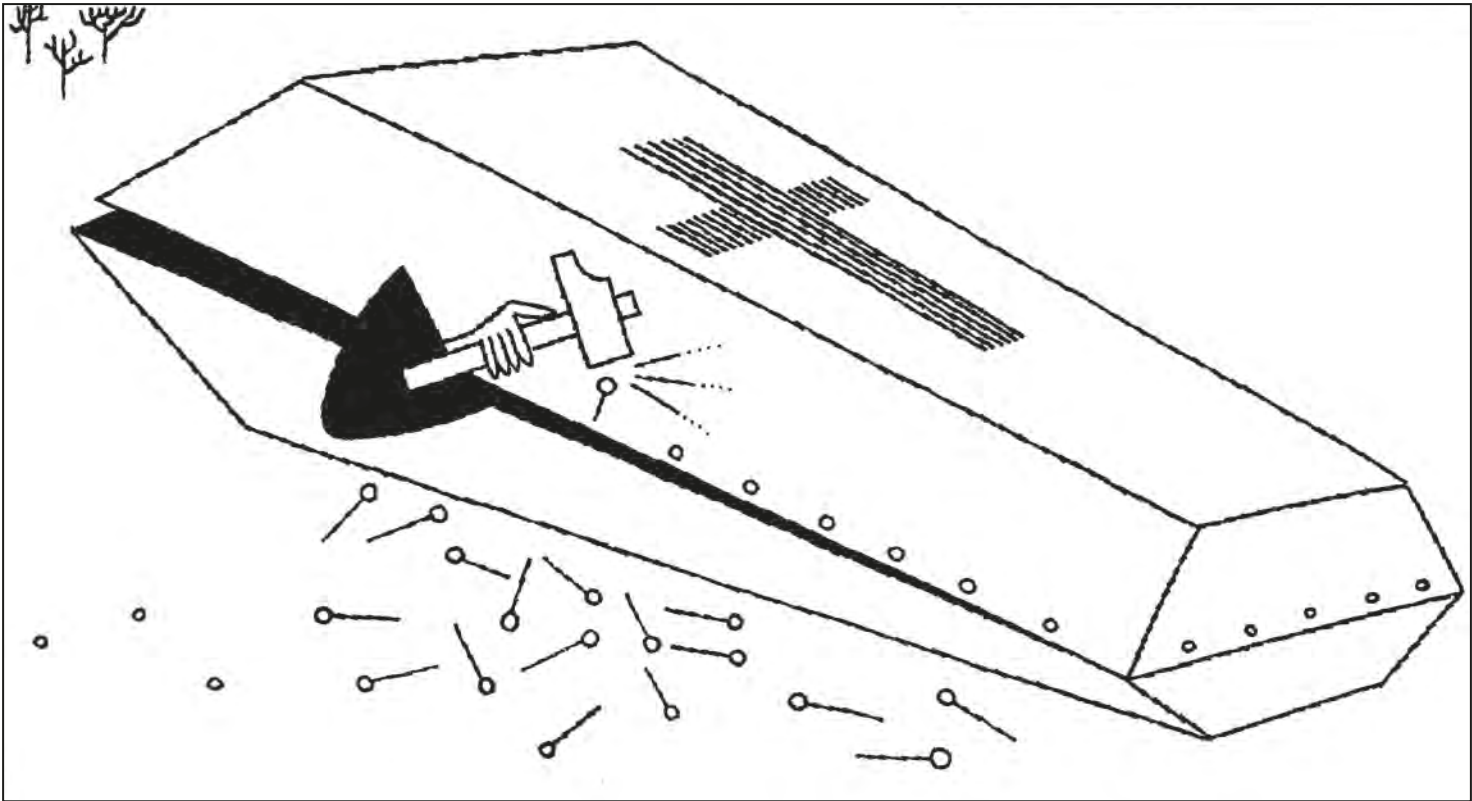

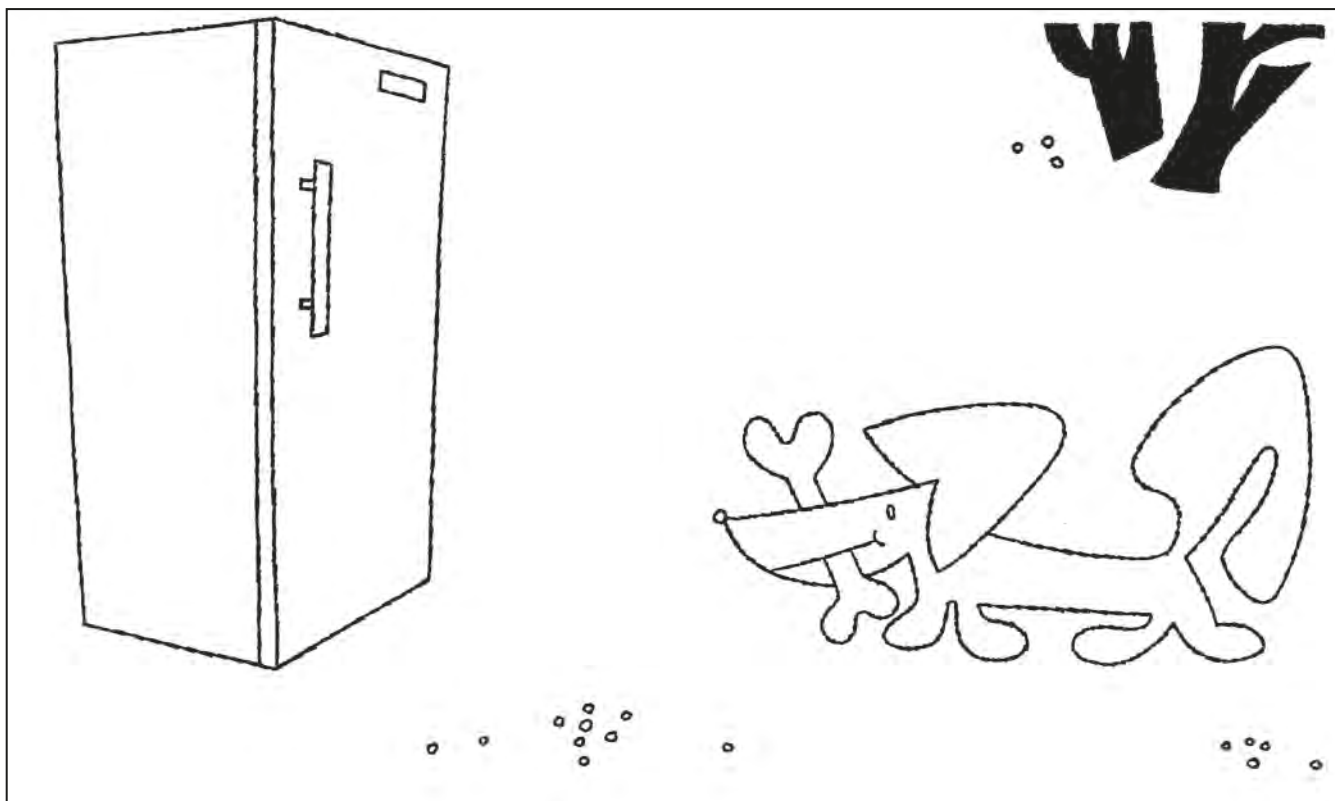

1. Vasile Alecsandri. *Пастелурь*. Chişinău: Editura Lumina, 1967. 48 p.
2. Pavel Darie. *Дор де мамэ*. Versuri. Chişinău: Editura Lumina, 1967. 48 p.
3. Vladimir Belistov. *Традучерь алесе*. Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1968. 252 p.
4. Victor Teleucă. *Ымблынзиря фокулуй*. Versuri. Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1971. 160 p.
5. Aurel Ciocanu. *Де ворбэ к'ун гидуш*. Poezii pentru copii. Chişinău: Editura Lumina, 1974. 32 p.
6. Alexandru Gromov. *Науфражиу не Тлогра*: Псеудоантичипацие. Chişinău: Editura Lumina, 1974. 59 p.
7. Alexandru Gromov. *Копий динаинте де рэзбой*: Крейонэрь ын негру-алб. Chişinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975. 240 p.
8. Petru Cărare. *Мукул штрэнгар*. Povestiri. Chişinău: Editura Lumina, 1975. 28 p.
9. Serafim Belicov. *Несфыршитул спикуюль*. Versuri. Chişinău: Editura Lumina, 1976. 24 p.
10. Alexandru Gromov. *Секолул витезей*. Proză documentară. Reflecţii. Dialoguri. Chişinău: Editura Lumina, 1976. 176 p.
11. Alexandru Gromov. *Ной, нерэбдэторий...* Povestiri. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1977. 64 p.
12. Grigore Adam. *О сербаре*. Povestire. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1978. 24 p.
13. Alexei Marinat. *Де лунь пынэ сымбэтэ*. Schiţe şi povestiri umoristice. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1978. 256 p.
14. Anatol Gujel. *Адуо, Чоко!* Poezii şi povestiri pentru copii. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1979. 48 p.
15. Alexandru Gromov. *Первогодки*. Повесть и рассказы. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1979. 316 p.
16. Ion Vieru. *Кынтэ-мь, чокырлие*. Poezii. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1979. 48 p.
17. Alexandru Gromov. *Континентул енигмелор*: Авентурь космиче ку екоурь пэмынтешть. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1980. 200 p.
18. Leonida Lari. *Мареле вынт*: Versuri. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1980. 108 p.
19. Alexei Marinat. *Пестрая неделя*: Юмористические рассказы. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1980. 256 p.
20. Dumitru Trifan. *99 десене умористиче*. Chişinău: Editura Literatura Artistică, 1980. 65 p.

- 21.** Anatol Ciocanu. *Стругур дулче, лан де аур*. Poezii. Chișinău: Editura Literatura Artistică, 1983. 72 p.
- 22.** Nelly Rațuc. *Ваканца омулецилор де зэпадэ*. Povestiri. Chișinău: Editura Literatura Artistică, 1986. 85 p.
- 23.** Anatol Gujel. *Фынтына соарелуй*. Poezii și povești. Chișinău: Editura Literatura Artistică, 1987. 48 p.
- 24.** Alexei Marinat. *Ла дой нашь де феричуре*. Schițe și nuvele umoristice. Chișinău: Editura Literatura Artistică, 1989. 232 p.
- 25.** Efim Tarlapan. *Cartușiera*: Satire, epigrame, aforisme. Chișinău: AE Periodica, 1991. 240 p.
- 26.** Efim Tarlapan. *DENS* (Dicționar ENCiclopedic Satiric). Chișinău: Editura Labirint, 1994. 32 p.
- 27.** Efim Tarlapan. *Cartușiera*: Ghicitori. Epigrame. Chișinău: Editura Labirint, 1995. 32 p.
- 28.** Ion Arion. *Câinele Guasa*. Basme, legende, povești. Chișinău: Editura Labirint, 1997. 56 p.
- 29.** Jorj Distant (Gheorghe Cutasevici). *Uite-așa se trece vama*. Poem satiric. Chișinău: Editura Labirint, 1997. 32 p.
- 30.** Lidia Lutkova. *Голубая капель*. Versuri. Chișinău, 1997. 101 p.
- 31.** Lidia Lutkova. *Сказки*. Chișinău, 1997. 53 p.
- 32.** Valentina Stoica. *În reverberațiile scenei: Vladimir Zaiiciuc, Maria Doni*. Chișinău: Editura Labirint, 1997. 56 p.
- 33.** Efim Tarlapan. *Cartușiera. Mărul lui Adam*. Parodie. Chișinău: Editura Labirint, 1997. 32 p.
- 34.** Ana Manole. *Sandale de iarbă pentru Îngeri*. Poezii pentru copii. Poezii creștine. Îngândurări. Chișinău, 2016. 84 p.
- 35.** Rosa Palatiello. *Te rog, spune-mi o vorbă bună*. (it.: Ti-prego, dimmi una parola buona). Roman. Traducere din italiană de Victoria Balan. Chișinău, 2016. 80 p.
- 36.** Gheorghe Cutasevici. *Hora luminii*. Poezii și poeme. Ed. a 2-a, restabilită, completată cu comentariile autorului. Chișinău: Editura Labirint, 2019. 108 p.

CUPRINS

Aurelia Trifan. *În loc de prefață*8

Victor Prohin. *Dumitru Trifan: Nu datorez nimănui nici o idee de caricatură* 10

Nicolae Dabija. *Mai-Mult-Ca-Omul*16

Alexandru Donos. *Litere conservate*20

Gheorghe Cutasevici. *Prins în hora luminii*22

Nicolae Bătrânu. *Trifică a fost poet...*24

Mihai Potârniche. *Dumitru Trifan – dascălul meu de suflet*26

Pavel Nică. *Nu dincoace de-adevăr, dar nici dincolo*30

Sergiu Nucă. *Litanie la un portret*32

Alexandru Donos. *Modestie*33

Sergiu Nucă. *Masa lui Dumitru*34

Sergiu Nucă. *Eminescu al lui Dumitru Trifan*35

Ana Manole. *Dumitru Trifan, Omul hăruit*.....38

Lucia Adascalița. *Dumitru Trifan – un artist notoriu al graficii satirice*.....40

Victoria Rocaciuc. *Graficianul Dumitru Trifan: identitate artistică și perseverență creatoare*46

Bibliografia cărților ilustrate.....178

